

*Megvalósítási terv a Tisza-völgyi árapasztó rendszer (ártér-reaktiválás szabályozott vízkivezetéssel) I. ütemére
valamint
a kapcsolódó kistérségekben az életfeltételeket javító földhasználati és fejlesztési program*

A Mátészalkai kistérség integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja

HELYZETFELTÁRÁS – KONCEPCIÓ – OPERATÍV PROGRAM

*VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság
1016 Budapest, Gellérthegy u. 30-32.*

*MTA RKK ATI
5000 Szolnok, Kossuth u. 12/a.*

*VIZITERV Consult Kft.
1149 Budapest, Kövér Lajos u. 13.*

Budapest, 2005. augusztus

A munka az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság szerződése keretében a Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal és a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium szakmai irányításával készült a VÁTI Kht. Térségi Tervezési Irodáján

MTRFH témafelelőse:	Csóka Judit
Kistérségi kapcsolattartó:	Szűcs László
VÁTI Kht. témafelelőse:	Lányiné Fogarasi Kornélia
MTA RKK ATI témafelelőse:	Szoboszlai Zsolt
VÁTI Kht. szakértői:	Czene Zsolt Dálnokiné Devecseri Anikó Faragóné Huszár Szilvia Földesi Petra Göncz Annamária Jordán Klára Majorné Vén Mariann Sain Mátyás Sárdi Anna Staub Ferenc Vass Gábor Vaszócsik Vilja
MTA RKK ATI szakértői:	Szarvák Tibor T. Hargitai Judit
BOKARTISZ Kht. szakértői:	Molnár Géza Gál Tamás
ELTE TTK szakértők:	Nemes Nagy József Kiss János Péter Lőcsei Hajnalka
MTA TAKI szakértő:	Szabó József
Irodavezető:	Göncz Annamária
Vezérigazgató:	Csanádi Ágnes

Ez a dokumentáció a VÁTI Kht. szellemi terméke. A hozzá kötődő – szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényben meghatározott – vagyoni jogok a VÁTI Kht-t illetik.

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	5
II. Helyzetelemzés.....	8
II.1. Kapcsolódási pontok.....	8
II.1.1. A Tisza-mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja.....	8
II.1.2. Vidékfejlesztési Stratégia.....	11
II.2. Társadalom.....	13
II.2.1. Településrendszer	13
II.2.2. Demográfiai helyzet.....	15
II.2.3. Foglalkoztatás, munkanélküliség	15
II.2.4. Kulturális tőke.....	16
II.2.5. Civil szervezetek, települési megtartóerő.....	18
II.2.6. Egészségügyi és szociális jellemzők	19
II.2.7. Információs társadalom.....	19
II.3. A tájhasználat természeti és gazdasági összefüggései.....	21
II.3.1. Természeti adottságok	21
II.3.2. Természetvédelem, ökológiai hálózat.....	23
II.3.3. Vízhasználat.....	23
II.3.3.1. Árvíz elleni védekezés	24
II.3.3.2. Belvíz elleni védekezés	25
II.3.3.3. Aszály elleni védekezés	26
II.3.3.4. A VTT árvízvédelmi feladatai és vízpótlási, tájgazdálkodási lehetőségei	26
II.3.3.5. Ásványvíz-hévíz hasznosítás.....	29
II.3.4. Területhasználat	29
II.3.5. Környezeti állapot.....	30
II.3.5.1. Vizek	30
II.3.5.2. Levegő.....	30
II.3.5.3. Talaj	30
II.3.6. Összegzés: A tájhasználat értékelése és természeti, gazdasági összefüggései	31
II.4. Gazdasági bázis.....	33
II.4.1. Gazdasági ágak, gazdálkodás.....	33
II.4.1.1. Agrárstruktúra	33
II.4.1.2. Erdő- és vadgazdálkodás.....	37
II.4.1.3. Ipar	38
II.4.1.4. Kereskedelem, szolgáltatás	38
II.4.1.5. Turizmus, idegenforgalom	39
II.4.2. Vállalkozási szerkezet.....	42
II.4.3. Összegzés: Relatív pozícióváltozás, gazdasági-társadalmi összefüggések és fejlődési tendenciák ..	43
II.5. Infrastruktúra.....	47
II.5.1. Térségi közlekedési kapcsolatok, elérhetőség.....	47
II.5.1.1. Nagytérségi elérhetőség	47
II.5.1.2. Belső közlekedési kapcsolatok.....	48
II.5.2. Települési infrastruktúra	49
II.5.2.1. Épített környezeti adottságok	49
II.5.2.2. Lakásállomány	49
II.5.2.3. Ivóvízellátás	50
II.5.2.4. Szennyvízkezelés	50
II.5.2.5. Energiagazdálkodás.....	50
II.5.2.6. Hulladékgazdálkodás	51
II.6. Intézményrendszer.....	51
III. Konceptió.....	55
III.1. SWOT-analízis.....	56

III.2. Célpiramis	58
III.3. Jövőkép.....	59
III.4. A megvalósítást segítő intézményrendszer	60
III.5. Társadalmi, gazdasági, környezeti hatás.....	61
III.6. Negatív forgatókönyv	63
III. 7. Prioritások és az intézkedések közötti kapcsolat	65
IV. Operatív program	66
IV.1. Prioritás: I. Tájjal együttműködő gazdasági rendszer kialakítása	68
IV.1.1. Specifikus cél: I.1. Ökológiai rehabilitáción alapuló tájgazdálkodás	68
IV.1.2. Specifikus cél: I.2. Kiegyensúlyozott, innovatív, komplex gazdasági vertikum kiépítése	76
IV.1.3. Specifikus cél: I.3. Tájkonform turisztikai struktúra kialakítása	86
IV.2. Prioritás: II. Életfeltételek, életképességek javítása	93
IV.2.1. Specifikus cél: II.1. Infrastruktúra fejlesztés	93
IV.2.2. Specifikus cél: II.2. Saját erő fejlesztése	103
IV.2.3. Specifikus cél: II.3. A társadalmi kockázatvállaló képesség erősítése	113
IV.3. Prioritás: III. Innovációkon alapuló transzfer szerep erősítése	125
IV.3.1. Specifikus cél: III.1. Innovációk, partnerségek létrehozása	125
V. Mellékletek	131
V.1. Interjúalanyok listája.....	131
V.2. Táblázatos mellékletek.....	132
V.3. Térképi mellékletek.....	147
V.4. Felhasznált irodalom.....	148

I. Bevezetés

Jelen tervezési dokumentum a Mátészalkai kistérség integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási program helyzetfeltárása, koncepciója és programja.

A program tervezése, illetve későbbi megvalósítása lefedi a 244/2003. (XII.18.) Kormányrendeletben meghatározott új KSH besorolásnak megfelelően a Mátészalkai kistérség teljes területét, amely az alábbi településeket foglalja magába: Fábánháza, Fülöpösdaróc, Géberjén, Györtelek, Hodász, Jármí, Kántorjánosi, Kocsord, Mátészalka, Mérc, Nagydobos, Nagyecséd, Nyírcsaholy, Nyírkáta, Nyírmeggyes, Nyírparasznya, Ópályi, Ökörítőfülpös, Ór, Papos, Rápol, Szamoskér, Szamosszeg, Tiborszállás, Vaja, Vállaj. A teljes közigazgatási területre kiterjedő tervezési terület elhelyezkedését a mellékelt térkép mutatja. (1. térkép: A kistérség elhelyezkedése)

A munka a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése (a továbbiakban VTT) II. – árvíz tározókkal foglalkozó – tendere keretében készül, az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság megbízásából, az Magyar Terület és Regionális Fejlesztési Hivatal szakmai felügyeletével¹.

Célja, hogy a kistérségi és a VTT-hez kapcsolódó fejlesztéseket harmonizálja, ezen belül segítse elő, hogy:

- az árvízvédelmi fejlesztések által megnyíló térségi fejlesztési lehetőségekkel a - változásokat az egész ártér 1,8 millió lakosa érdekében befogadó - kistérség élni tudjon,
- a kistérségi fejlesztési érdekek, szándékok, projektjavaslatok mind teljesebben érvényesüljenek a VTT kiemelt kormányzati kezelése révén a 2007-2013-as ciklusra készülő Európa Tervben,
- a kistérség az eddiginél nagyobb segítségre számíthasson:
 - fejlesztési elképzeléseinek új nézőpontból való átgondolására és
 - jelentősebb hazai és EU támogatásra, bővebb kapcsolódási lehetőségre.

A Tisza mente fejlődése szempontjából meghatározó körülmény a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló program közérdekűségéről és megvalósításáról szóló 2004. évi LXVII. törvény, amely meghatározza a VTT keretében elvégzendő feladatokat, az eljárás elveit, a földhasználati változásokat, és az árvízi beavatkozások ellentételezésének rendjét.

A Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését célzó VTT a Kormány kiemelt feladatai között szerepel. A Kormány a célok megfogalmazásával egyértelművé tette, hogy az árvízvédelmi funkció teljesítésén túl központi kérdésként kívánja kezelni a területen élő népesség életkörülményeinek javítását, a terület népességmegtartó képességének növelését, és a

¹ A Mátészalkai kistérségi program a VTT első ütemében tervezett árapasztó tározókat (Cigánd-Tiszakarádi, Szamos-Krasznaközi, Tiszarófi, Nagykőrűi, Hanyi-Tiszasülyi, Nagykunsági) és hullámtéri beavatkozásokat befogadó 13 kistérségre készülő sorozat része. A kistérségi program készítésére jelen esetben a Szamos-Krasznaközi árvíz tározó befogadása által kerül sor.

gazdálkodás feltételeinek biztosítását a VTT-hez kapcsolódó támogatási rendszerek kialakításával.

Ennek megfelelően a 1107/2003. (XI.5.) Kormányhatározat előírása szerint 2004-ben egyeztetésre került és elkészült - az egész ártérre vonatkozó - Tisza-menti integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási program, amely Kormány elé terjesztésre vár. E program teljes egészében tartalmazza a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló program I. ütemének feladatait, azaz a Kormány által 2003. novemberben deklarált 130 milliárdos, komplex árvízvédelmi és (az árvízvédelmi beavatkozásokat első ütemben befogadó településkörre vonatkozó) infrastrukturális, valamint tájgazdálkodási feladatokat tartalmazó VTT programot².

A tét a lakosság biztonsága, megélhetése, életminősége és az ártér működőképessége. A Tisza problematika integrált kezelésére azért van szükség, mert a térség legégetőbb biztonsági és megélhetési, leszakadási problémáinak gyökerei közösek, alapvetően a víz- és földhasználathoz, valamint az ágazati kezelési politikákhoz kötődnek. A tünetek: árvíz-, belvíz- és aszálykárok, éghajlatváltozás, elszivatagosodás, negatív vízháztartás, stratégiai vízkészletek mennyiségi és minőségi veszélyeztetettsége, illetve ezekkel összefüggésben talajminőség, termékenység, a föld- és vízhasználat határfoka, végül a gyengülő – megszűnő gazdasági szerep és perspektívatlanság.

E problémák – veszélyeztető, figyelmen kívül nem hagyható mértékük és összefüggő jellegük miatt – az egész ártér jövője, fejlődése, illetve leszakadása szempontjából meghatározóak. A közös gyökerek következtében megoldás csak integrált lehet, az érintettek részvételével, összehangolt kormányzati, térségi és interdiszciplináris munkával kialakítva, a természeti és társadalmi, gazdasági együttműködésben megtalált rendezőelv alapján.

A Tisza mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja egyidőben és együttműködésben készült az árvízvédelmi és területrendezési tervezéssel. Ez az elmúlt tíz évben kialakult tervezési gyakorlaton túllépve lehetővé tette – és jelen kistérségi munkát is segíti –, hogy az intézkedések, támogatható tevékenységek háttér számításai konkrét adatokkal, illetve részben műszaki tervekkel alátámasztottak legyenek.

A kistérségi tervezési dokumentumok kidolgozásának jogszabályi háttérét a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről szóló 18/1998. (VI.25.) KTM rendelet, valamint azok egyeztetésének és elfogadásának rendjéről szóló 184/1996. (XII.11.) Kormányrendelet előírásai képezik.

A Mátészalkai kistérség integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programjának elsődleges feladata, hogy a 2007–2013-as ciklus Nemzeti Fejlesztési Tervébe beépítendő Tisza-térségi fejlesztési elképzeléseket kistérségi szinten és projekt mélységben pontosítsa, hogy realitássá válhassanak és összeadódhassanak a kistérségi integrált programok előirányzatai, tervezett költségei, ami által működőképessé, eredményessé és fenntarthatóvá válhatnak a következőkben kibontásra kerülő operatív programok.

² A kistérségi programok e VTT programot szintén tartalmazzák, az 1. lábjegyzetben jelzett körben.

A kistérségi integrált program olyan stratégiai és operatív programokat fogalmaz meg, amelyekben a kistérségi társulás, illetve munkaszervezete kezdeményező, koordináló, illetve partnerségi szerepet vállal.

A programkészítés során alkalmazott módszerek között a dokumentumelemzés, a KSH hivatalos adatbázisainak elemzése, az interjúkészítés (interjúalanyok listáját mellékletben közöljük), a kérdőíves felmérés és a workshopok szerepeltek.

A tervezési dokumentum helyzetelemzésből és koncepcióból, valamint operatív programból áll. Míg a koncepció közép- és hosszú távon mutat irányt, körvonalaz kereteket a kistérség lakossága, vállalkozásai, intézményei, befektetői stb. számára, addig az operatív program időtávja rövid-, illetve középtáv, a 2005-2006, valamint a 2007-2013 közötti éveket öleli fel. Az operatív programok megfogalmazásánál a párhuzamosságok kerülése és a folyamatban lévő projektek kiegészítése a cél.

A tervezés középpontjában – hasonlóan az integrált Tisza programhoz – a következő célok megvalósításának segítése áll:

- a természet, társadalom és gazdaság harmonikus együttműködése,
- az árterek rehabilitációja, a folyó és táj egészséges rendszerműködésének helyreállítása, beleértve a tartamos földhasználatot és vízkészlet-gazdálkodást,
- a lakosság megélhetését szolgáló diverzifikált és a magas multiplikációjú vidékgazdaság kialakítása, beleértve
- a sajátos agrár, helyi ipari-, idegenforgalmi és szolgáltatási struktúra megteremtését, és megalapozva ezt,
 - a periférikus helyzetből adódó hátrányok leküzdésével,
 - a tradíciók kiterjesztésével, a helyhez kötődő identitástudat erősítésével,
 - a képzettségi szint növelésével és
 - a foglalkoztatási helyzet javításával, valamint
 - a hálózatok és a külső belső együttműködések, illetve
 - a környezetbarát fejlesztések ösztönzésével és
 - a szubszidiaritás elvének kiteljesítésével.

A program speciális, a VTT árvízi beavatkozásaival összefüggő lehetőségként megjelenő új eleme az ártér reaktiválása, az ökológiai és a vízrendszer rehabilitálása. Ez egy - a táji adottságokra épülő - az egészséges és mozaikos tájszerkezet helyreállítását és fenntartását szolgálja, amely a tájgazdálkodási rendszer kiépítésével, adottságokhoz alkalmazkodásával sokszínűbb és jobb megélhetési lehetőséget kínál a térség lakói számára.

II. Helyzetelemzés

A Mátészalkai kistérség integrált programjának helyzetelemzése (előkészítő fázis) a területi egység fejlesztésére ható tényezők rendszerezését, azok értékelését tartalmazza.

II.1. Kapcsolódási pontok

A területi egységre ható külső tényezők áttekintése kapcsán a Tisza-mente integrált programjában illetve egy kistérségi szintű fejlesztési dokumentumban felvázolt fejlődési irányokat mutatjuk be.

II.1.1. A Tisza-mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja

A Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló programról szóló 1170/2003. (XI.5.) Kormányhatározat 2. pontja alapján készült el a Tisza-mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja. A program tervezési területe a teljes tiszai ártér minden településére kiterjed. A 445 település lakosainak száma 1 millió 754 ezer fő (az ország népességének 17%-a), területe az ország egynegyede, 2.272,5 ezer hektár, 4 régiót, 9 megyét és 51 - köztük a tiszafüredi - statisztikai kistérséget érint.

A Tisza-mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási programja az árvízvédelmi fejlesztések mellett a természeti- és épített környezet védelmére, az infrastruktúra, az ipar, a mezőgazdaság és a humán tényezők egyidejű és egymásra vonatkoztatott fejlesztésére tesz javaslatot úgy, hogy egy tudatos jövőkép megvalósítása érdekében integrálja e tényezőket, kezeli a városok és a vidéki térségek, falvak eltérő fejlesztési igényeit. A jövőkép értelmében a Tisza-mente legfőbb küldetése, hogy *az együttműködés térségévé váljon*, ahol megvalósul a fenntartható terület- és vidékfejlesztés, amely

- a természeti örökség megóvását, működésének elősegítését tekinti alapnak,
- a hagyományokon, identitástudaton, a társadalmi örökség ismeretén alapul,
- a működésének elősegítésére, fokozatosságra int, szerves fejlődést javasol és lassúbb ütemű fejlődést ígér,
- a periférikus helyzet leküzdését szolgálja,
- integrált.

A árvízvédelmi, tájhasználati és területfejlesztési szempontból paradigmaváltó program elveivel való összhang megteremtése, valamint a programokhoz, projektekhez való csatlakozás lehetőségének biztosítása elengedhetetlenül fontos a VTT árvízi beavatkozásait szolgáló kistérségek, így a Tiszafüredi kistérség számára is. A szintézis megteremtése érdekében ebben a fejezetben ismertetjük a program célpiramisát, a most készülő program II. kötetében, az operatív adatlapok mindegyikénél pedig feltüntetjük a kapcsolódási pontokat.

Célpiramis

JÖVŐKÉP

Az együttműködés térsége

ÁTFOGÓ CÉLOK

A Kárpát-medence természeti rendszerével együttműködő, társadalmilag is hatékony gazdálkodási struktúra kialakítása
A térség népességmegtartó képességét javító, a létbiztonságot garantáló, kiegyenlített és fenntartható társadalmi feltételrendszer biztosítása

PRIORITÁSOK

I. Vízkezelési gazdálkodáson alapuló fenntartható táji rendszerek kialakítása	II. Hagyományokon és innováción alapuló képzési és foglalkoztatási lehetőségek hálózatokra támaszkodó fejlesztése	III. A periferikus helyzet leküzdése	IV. A Tisza ökológiai rendszeréhez és társadalmához alkalmazkodó gazdasági struktúra létrehozása	V. A térségi fejlesztési folyamatok demokratizálása és hatékonyságának növelése
--	---	---	---	--

SPECIFIKUS CÉLOK

<i>I.1. Ártéri tájrehabilitáció</i>	<i>II.1. Hálózatok fejlesztése</i>	<i>III.1. Belső-külső közlekedési kapcsolatok javítása</i>	<i>IV.1. Magas multiplikációjú vidékgazdaság kialakítása</i>	<i>V.1 Partnerségi szervezetek megerősítése</i>
---	--	--	--	---

INTÉZKEDÉSEK

I.1.1. Természetközeli, diverz, mozaikos tájszerkezet kialakítása a mélyfekésű területeken, az ártéri vízrendszer rehabilitálására alapozva I.1.2. Természetközeli tájrészek fenntartása és növelése erdősítéssel, gyepesítéssel, az erdők természeti funkciójának visszaállítása, erdőstratégia kidolgozása I.1.3. Degradációra érzékeny talajokon földhasználat váltás	II.1.1. Civil hálózatok fejlesztése II.1.2. Innovációs kapacitások erősítése II.1.3. A szolgáltatások, valamint az alap- és szakellátások biztosításával a kistélepülések megtartó képességének fokozása	III.1.1. A térség külső elérhetőségének javítása a nemzetközi közlekedési folyosók kiépítésével III.1.2. A Tisza turisztikai és személyhajózási lehetőségeinek megteremtése a kapcsolódó infrastruktúra háttérével együtt III.1.3. A térség belső kapcsolatainak javítása a vasúthálózatok korszerűsítésével és működtetésével III.1.4. A térség belső kapcsolatainak javítása a főúthálózat, alsórendű közúthálózat, kerékpárutak és a folyami átkelések bővítésével, fejlesztésével	IV.1.1. Egyedi arculatú tradicionális vidékipar és környezetvédelmi ipar kialakítása IV.1.2. A rurális tradíciókon és adottságokon alapuló, a piaci feltételekhez is alkalmazkodó speciális termékek előállítás IV.1.3. Meglévő ipari centrumok EU-s normáknak megfelelő fejlesztése és részvállalása a térségi munkamegosztásban IV.1.4. A mezőgazdaság jövedelmezőségének növelése, gazdasági munkamegosztás az EU-s vidékfejlesztési források bevonásával	V.1.1. A szükséges horizontális szerveződések létrehozása a térségi együttműködésekkel V.1.2. A Tisza-menti terület- és vidékfejlesztési, környezetgazdálkodási szervezetek szövetségeinek létrehozása V.1.3. A térségi partnerségi szervezetek és szövetségek ágazati szereplőkkel való megerősítése
---	---	---	--	--

SPECIFIKUS CÉLOK

<i>I.2 Vízkezelés gazdálkodás</i>	<i>II.2. Hagyományalapú innovációk ösztönzése</i>	<i>III.2 Tercier és kvaterner hálózatok fejlesztése</i>	<i>IV.2. Széles körű adottságokhoz alkalmazkodó diverzifikált mezőgazdaság kialakítása</i>	<i>V.2. Térségi tervezési folyamatok társadalmisítása</i>
---------------------------------------	---	---	--	---

INTÉZKEDÉSEK

I.2.1. Stratégiai vízkészletek minőségi és mennyiségi megőrzése és bővítése I.2.2. Ártéri vízrendszer rehabilitáció, vízviszatarítás, a vízjárás szélsőségeinek csökkentése I.2.3. Árvízvédelmi beavatkozások (Vásárhelyi-terv Továbbfejlesztésének árvízvédelmi feladatai, fővédvonalak,)	II.2.1. Szerepek, tradíciók kiterjesztése, integrálása a mindennapok világába II.2.2. Lokális, Tisza és Alföld tudat erősítése II.2.3. A rurális tradíciók és az identitás erősítésével a kistelepülések kiüresedésének, „gettósodásának” mérséklése II.2.4. Sikeres modellek, példaértékű teljesítmények támogatása	III.2.1. Minőségi szolgáltató rendszer létrehozása III.2.2. Gazdasági szereplők és tudáscentrumok közös információs hálózatának kialakítása III.2.3. A logisztikai és kereskedelmi szerepkör erősítése a szolgáltatások minőségi és mennyiségi fejlesztésével III.2.4. Informatikai ellátottság kiegyenlített fejlesztése	IV.2.1. A változó adottságoknak megfelelő területhasználat kialakítása az agrár-környezetgazdálkodási program alapján IV.2.2. Ökológiai gazdálkodás és az alacsony ráfordítás igényű gazdálkodás kialakítása, módszereinek elterjesztése IV.2.3. A vízkivezetésen alapuló ártéri tájgazdálkodás	V.2.1. Az országos, az ágazati és területi tervek készítésekor, felülvizsgálatok az érdekharmónizáló, érdekérvényesítő szervek szerepének hangsúlyosabbá tétele V.2.2. A Tisza-mente integrált programjának társadalmisítása és megvalósítása térségi támogatással V.2.3. Az intézmények felkészültségének fokozása, amellyel javul a térség abszorpciós képessége
---	--	---	--	---

SPECIFIKUS CÉLOK

<i>I.3. Környezetbarát infrastruktúra rendszerek kialakítása</i>	<i>II.3. Képzési potenciálok növelése, foglalkoztatási helyzet javítása</i>		<i>IV.3. Térség adottságaihoz alkalmazkodó sajátos idegenforgalmi struktúra kialakítása</i>	
--	---	--	---	--

INTÉZKEDÉSEK

I.3.1. Decentralizált megújuló energiagazdálkodási önfenntartó rendszerek kiépítése I.3.2. Közműoltó zárása és az alternatív szennyvíztisztító programok bevezetése a kis lélekszámú településeken I.3.3. Jól kidolgozott hulladékgazdálkodási tervekre épülő programok elindítása	II.3.1. A hátrányos helyzetű munkaerő foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése II.3.2. A digitális informatikai elérhetőségi hátrányok csökkentésével a foglalkoztatás új típusú formáinak elterjesztése II.3.3. Az általános és a speciális képzettségi szint emelése II.3.4. A felsőoktatási hozzáférést akadályozó tényezők mérséklése		IV.3.1. Együttműködésen alapuló, a turisztikai arculattal harmonizáló terméksomagok kialakítása IV.3.2. Az idegenforgalmi infrastruktúra kiépítése IV.3.3. Széles- és ökoturizmus fejlesztése	
---	--	--	--	--

II.1.2. Vidékfejlesztési Stratégia

A kistérség fejlesztési dokumentumainak illeszkedniük kell a magasabb területi szintű fejlesztési dokumentumokhoz, illetve törekedniük szükséges arra, hogy a helyben jelentkező fejlesztési igények beépülhessenek a magasabb területi szintű elképzelésekbe is. Tehát érvényesülnie kell a felülről-alulra és az alulról-felülre való építkezés követelményének. A szintézis megteremtése érdekében keressük az összhangot a Tisza-mente és a kistérség integrált programja között. Ennek első lépéseit megtettük az előző fejezet részben.

A következőkben arra teszünk kísérletet, hogy a kistérségi szinten elkészült és elfogadott programok és a most készülő integrált program között keressük a kapcsolódási pontokat. A kistérséget érintő SAPARD program 2003-ban a Szatmári Térségfejlesztő Szövetség készítette.

A kistérségi vidékfejlesztési stratégia **missziója** egy szlogenszerű mondattal foglalható össze:

**LEHETŐSÉGEIT ISMERŐ, AZT JÓL HASZNÁLÓ, TERMÉSZETI ÉS KULTURÁLIS
ÉRTÉKEIT ÓVÓ, AZ ITT LAKÓK SZÁMÁRA KEDVELT, AZ IDE LÁTOGATÓK
SZÁMÁRA VONZÓ, PROSPERÁLÓ KISTÉRSÉG EURÓPÁBAN**

A helyzetfeltárás és a SWOT elemzés legfontosabb következtetései alapján a kistérség négy fontos stratégiai célt jelölt meg, fontossági sorrendben:

1. **A munkanélküliség csökkentése**
2. **A lakosság jövedelemtermelő képességének javítása**
3. **A vállalkozások hosszú távú versenyképességének megteremtése**
4. **Az életfeltételek javítása**

A speciális célkitűzések az alábbiak:

- A vidéken élő emberek életminőségének javítása, a települések népességmegtartó erejének fokozása;
- A vidéki gazdaság (mezőgazdaság, erdő és vad-hal gazdaság, élelmiszer feldolgozás, turizmus, kézműipar, szolgáltatások, infrastruktúra) hatékonyságának, versenyképességének, minőségének növelése;
- A gazdasági tevékenységek diverzifikálása a jövedelem szerzés lehetőségeinek és a foglalkoztatás lehetőségeinek növelése érdekében;
- A környezet és a természeti értékek védelme;
- A kulturális és épített örökség megóvása, rehabilitációja, a tájhoz kötődő kulturális hagyományok erősítése;
- A humán erőforrások fejlesztése, helyi közösségi kezdeményezések támogatása;

Az alprogramok és intézkedéscsomagok felépítése a következő:

I. A mezőgazdasági struktúrák átalakítása

- I.1. A tájhoz, adottságokhoz illő természszerkezet és földhasznosítási szerkezet kialakítása;
- I.2. A birtokviszonyok javítása
- I.3. A mezőgazdasági úthálózat fejlesztése;
- I.4. Alternatív mezőgazdasági termelési formák alkalmazása

II. A turizmus multiplikátor hatásának érvényesítése

- II.1. Turisztikai programcsomagok kifejlesztése, koordinációja;
- II.2. Turisztikai információs hálózat kifejlesztése, működtetése;
- II.3. Közbiztonsági és vagyonbiztonsági programok;
- II.4. A falusi turizmus minősítési feltételeinek, képzési, marketing programjának kialakítása;

III. A mezőgazdaság hatékonyságának, versenyképességének erősítése, minőségének javítása

- III.1. A legeltető szarvasmarha és juhprogram kialakítása;
- III.2. A hozzáadott érték növelése az élelmiszer feldolgozás útján, a helyi, speciális termékek (mezőgazdaság, kézműipar) feldolgozásának támogatásával;
- III.3. Vadászati élőhelyek, vadászat, vadállomány fejlesztése;
- III.4. Termelői csoportok létrehozása;
- III.5. Minőségbiztosítási rendszerek kifejlesztése.

IV. A természeti erőforrások megőrzése és a környezeti terhelés csökkentése

- IV.1. Természetes vizek, vízbázisok megőrzése, védelme;
- IV.2. Környezetkímélő mezőgazdasági módszerek, technológiák elterjesztése;
- IV.3. A biogazdálkodás meghonosítása és terjesztése;
- IV.4. A mezőgazdasági termelésre nem, vagy korlátozottan alkalmas területek kivonása, erdősítés, illetve gyepgazdálkodás, extenzív állattartás elterjesztése;
- IV.5. A természetvédelmi területek és pufferzónáik gazdálkodásának, földhasznosításának extenzív átalakítása.

V. A kulturális örökség védelme, falumegújítási programok

- V.1. Gazdálkodási, néprajzi hagyományok megőrzése, fejlesztése;
- V.2. Az épített kulturális örökség helyreállítása, a tájba illő építészeti megoldások támogatása;
- V.3. Helyi közösségi kezdeményezések, hagyományok újraélesztése, a helyi integráció, identitás erősítése;
- V.4. A települési környezet védelme, a lakóövezet minőségének javítása.

VI. Emberi erőforrás fejlesztés

- VI.1. Szaktanácsadási rendszer intézményeinek kifejlesztése, és működtetése;
- VI.2. Képzési programok a mezőgazdasági és vidékfejlesztési intézkedések megalapozására, támogatására;
- VI.3. Szociális feszültségek enyhítését szolgáló programok;
- VI.4. Közösségfejlesztési programok;
- VI.5. Kistérségi információs rendszer fejlesztése, működtetése.

II.2. Társadalom

A Tisza-mente népességének jelentős része az ország legelmaradottabb, rendszerváltozásban is vesztes településeiben, kistérségeiben él. E vidéki népesség foglalkoztatási- és jövedelmi viszonyai, iskolai végzettsége, és ezen belül szakmai képzettsége is elmarad az országos átlagtól. Ugyancsak jelentős a lemaradás az egyetemest, főiskolát végzettek és az érettségizettek számarányát tekintve. Az elvándorlások, a feltételhiányok, a közösségek fejletlensége miatt kevés a kreativitás - a térség érdekében - kibontakoztató ember. A helyzetelemzés következő, humán erőforrás fejezete a fenti megállapítások Mátészalkai kistérségi vonatkozásait mutatja be.

II.2.1. Településrendszer

A Mátészalkai kistérség 26 településből áll, a központ mellett Nagyecsed is városi rangú, de csupán 1997-ben nyerte el a címet. Az északkelet-alföldi régióra (Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére és a Bodroghözre) alapvetően az apró- és kisfalvas településszerkezet jellemző, ebben a kistérségben viszont döntően közepes méretű (1000-5000 fős) falvakat találunk. A közel 20 ezer fős lélekszámú Mátészalkán így csupán a kistérség népességének 27%-a él³.

A kistérség központja tradicionális mezőváros, amely a 19.sz.-tól Trianonig a polgári városiasodás korszakát élte, majd a két világháború között városi rangját elvesztette. 1945-50 között Szatmár-Bereg megye székhelye. Ezt a szerepét Szabolcs-Szatmár megye megalakulásával 1950-ben elvesztette. Legutóbbi várossá nyilvánítása 1969-ben történt. Ezután a szocialista városfejlesztésben elsősorban iparát bővítették, a városi funkciók gyarapítása elmaradt. Igazgatási szerepkörét megosztotta Vásárosnaménnyel és Fehérgyarmattal.

A gazdasági váltás következtében visszaesett foglalkoztatási szint és munkanélküliség jelentős problémákat okozott, a város mégsem vált depressziós térségi központtá. A lakossági jövedelmek alig maradnak el az országos átlagtól, a vállalkozássűrűség csak a jogi személyiségű vállalkozások tekintetében alacsonyabb, a munkanélküliek 100 adózóra jutó száma sem jelent drasztikusan nagy értéket az átlaghoz képest. A várost más vizsgálatok rangsoraiban sem találjuk a sereghajtók között.

A térségen belül Mátészalka az egyetlen gazdasági centrum. A vállalkozások többsége itt tömörül, a gazdasági értéktermelésben döntő szerepet játszó jogi személyiségű vállalkozások száma pedig dinamikusan nő. A helyi vállalkozások jelentőségét még inkább kiemeli, hogy a kistérségbe települt cégek fele jelenik meg a városban, viszont a helyi adók négyötöde Mátészalkán összpontosul. Ez a tény még akkor is felkelti a figyelmet, ha tudjuk, hogy a helyi adó nem csupán a vállalkozások által befizetett adókat tartalmazza. A város munkaerőmérlege pozitív, a 2001. évi Népszámlálás adatai szerint másfélszer több munkahelyet kínál, mint a helyben lakó foglalkoztatottak száma, a környező települések lakosai közül sokan találnak itt megélhetési lehetőséget. A lakossági jövedelmek átlagosan 45%-a ezen a településen jelentkezik, az egy főre jutó adóköteles jövedelmek kétszeresen múlja felül a kistérség többi településén regisztrált értéket. Ezzel párhuzamosan a munkanélküliség egyre inkább a periferiát sújtja: közel háromszor nagyobb a munkanélküliek 100 adózóra jutó száma a környező településeken.

³ A kistérségen belül a mátészalkai népesség-koncentráció az 1870-es 11 %-ról 1990-re lett 28 %, majd 2001-re alakult ki 27 %. A legnagyobb ugrás 1970-1980 között következett be (8%-os növekedés).

A periféria településeinek általában kedvezőtlen helyzete nem annyira a településhálózati helyükből adódik, hanem a perifériális helyzetből. Az itt élők többszörösen a perifériára szorultak, hiszen az országon belül már évtizedek óta elmaradott térségnek számít az egész megye, a munkaerő-fölösleget távolsági ingázással vezették le. Az ingázásból fakadó társadalmi-gazdasági gondok a rendszerváltozás előtt is jelentkeztek, alapvetően agrárjellegű maradt a vidék (Mátészalkán kívül a foglalkoztatottaknak még ma is 11% a mezőgazdaságban dolgozik, szemben az 5,5%-os országos szinttel); ipartelepítésre is csak a jelentősebb városokban (itt Mátészalkán) került sor. Az 1990-es években a távolsági ingázók elbocsátása, a mezőgazdasági termelés visszaesése és többek között a kedvezőtlen iskolázottság azt eredményezte, hogy még a szűkebb környezeten (kistérségen) belül is egyre erősödött a periferizálódás. A '90-es években növekvő jövedelem-egyenlőtlenségek felét a centrum-periféria különbségek teszik ki.

A települések közül az átlagjövedelem és a munkanélküliség tekintetében kedvezőbb helyzetben vannak a Mátészalkához közeli települések (Jármí, Nyírmeggyes, Kocsord), a határmenti, sváb lakosságú Vállaj és a viszonylag kis népességű Géberjén, ráadásul ez utóbbi település az elmúlt években dinamikusabban is fejlődik⁴. A rangsor alján a nehezebben elérhető, mellékutak mentén elhelyezkedő településeket találjuk (Hodász, Nyírkáta, Kántorjánosi és a legmagasabb munkanélküliséggel sújtott Nyírparasznya), illetve a két kis zsákfalut, Rápoltot és Papost. E települések helyzete hagyományosan rossz. A kistérség másik városa, Nagyecsed nem képvisel jelentősebb gazdasági erőt, a jövedelmi és munkanélküliségi viszonyok tekintetében is a rangsor második felében találjuk, gazdasági relatív mutatói folyamatosan romlanak.

A 18. századi német telepítésű község – Mérc – a Trianoni békeszerződés után kiszakadt nagykarolyi vonzáskörzetéből (Mátészalka és Nyírbátor vette át a központ szerepét), aminek következtében a zárt sváb települési egység felbomlott, nagy részük Romániához került. Ez a sváb kultúra hanyatlását indította el. Mérc lakosságának 45 %-a ma is sváb (25 %-a cigány). Ópályi jelentős zsidó lakossággal rendelkezett a múlt század elején. Rabbiképző iskolája volt, ahová a Felvidékről is jártak tanulni. Az épület azóta elpusztult. Most a cigányság súlya 30 %⁵.

A mátészalkai kistérség népsűrűsége környezetéhez viszonyítva magas: 97 fő/km². Több (9) kiemelkedő értékkel rendelkező település is van, ezek mutatószámai a térségi átlag felett vannak (Mátészalka-444, Nagyecsed-155, Hodász-132, Vaja-128, Kocsord-118, Győrtelek-115, Ópályi-112, Jármí-111, Géberjén-108). A legalacsonyabb értékek is magasabbak a Fehérgyarmati kistérség településeinek mutatóinál: Tiborszállás (42), Nyírkáta és Vállaj (45).

A külterületi népesség 14 településen 2,5 %-os arányban van jelen, kiemelkedően magas Tiborszállás (22 %) és Hodász (17 %) adata.

⁴ Példa arra, hogy a periféria és az alacsony lakosságszám ellenére is lehetséges fejlődés.

⁵ Az iskolában 50-60 %.

II.2.2. Demográfiai helyzet

A kistérség történeti népességelemzése szerint a lakosságszám minimuma 1870-ben, maximuma 1960-ban van. A prosperálóbb kistérségekhez hasonlóan a rendszerváltás utánra is szép számmal esnek legkisebb (5 település) és legnagyobb (8 település) értékek. A 26 településből 9 népessége csökken folyamatosan ma is, egyé stagnál.

Az utóbbi két népszámlálás közötti időszakban a kistérség össznépessége 1 %-kal nőtt. A növekvő lakosságú 14 település közül jelentősen gyarapodott Győrtelek (24%), Papos (13%), Nyírparasznya és Jármí (12%), valamint Hodász (10%). A népesség-gyarapodás 7-ben a bevándorlásból, hatban a természetes szaporulat és a vándorlási nyereség együttes hatásából, egyben pedig döntően a természetes szaporulathoz (Ópályi) származott (1. táblázatos melléklet). A lakosság növekedésével jellemezhető települések a 49.sz. és a Nyírbátori főút vonzásában, illetve Vásárosnamény és Mátészalka közelségét egyaránt élvező sávban fekszenek.

A demográfiai adatok részletesebb elemzésében ki kell térni Mérk, Fülöpösdaróc és Győrtelek átlagostól eltérő természetes fogyásra (25, 27, 9%), illetve vándorlási nyereségére (25, 11, 28%), öregségi indexére 1990-2001 között, ami az ezekben a falvakban működő szociális otthonok fluktuációjának hatása. Ugyanez az adat befolyásoltság érzékelhető a Mérk volt társtelepülései – Vállaj és Tiborszállás – esetében is. Az említetteken felül kiemelkedő még - természetes szaporulata alapján – Ökörítőfülpös (8%), Nyírparasznya (6%), Ópályi és Vaja (5%), fogyása miatt – Szamoskér (7%), Rápolc és Hodász (6%), végül elvándorlásban – Rápolc (9%), Szamosszeg és Nagyecsed (6%). (2. térképi melléklet)

A kistérség átlagos öregségi indexe alacsony, mindössze 0,66. Kiemelkedően magas értékkel a szociális otthonoknak helyet adó települések és kapcsolódó falvak rendelkeznek. A térségi átlagnál fiatalabb korstruktúrával a magas arányú cigánynépességgel rendelkező települések jellemezhetők (pl. Ópályi, Ökörítőfülpös, Hodász).

II.2.3. Foglalkoztatás, munkanélküliség

Mátészalka a korábbi rendszerben tradicionálisan népesség kibocsátó volt, ahonnan az ország számos városába és nagyon sokan a fővárosba mentek el jobb megélhetést és munkát remélve, de a város népessége még így is folyamatosan növekedett. A jövedelmi viszonyok alakulása tekintetében a város-falu viszonyrendszer ismét differenciál, amely az egyes településtípusokon végzett munka jövedelmezőségének függvénye. A rurális térben (Jármí, Ópályi) végzett gazdasági tevékenység jóval nagyobb mértékben alapul a mezőgazdasági termelésen mint Mátészalka esetében, viszont a szolgáltatás szektorban a városban a munkavállalók jóval nagyobb hányada talál munkát, mint a két faluban. A városi kórház önmagában jelentős foglalkoztató.

A 1970-es, 1980-as években a térségben lévő tsz-ek, gyáregységek, illetve az ingázás mind a szakképzett, mind a szakképzetlen munkaerőt felszívta. 1989 után az addig erős keleti piaci orientáció összeomlása és gazdasági alternatíva hiány miatt hatalmas lett a társadalmi krízis. A szervezett béringázás újraéledése a megélhetést részben segíti, de a kistérség társadalmi szempontjából ellentmondásos megoldás. A mindennapi tűzoltás, a jövőképhiány, az alacsony iskolai végzettség és aktivitás, illetve a gazdaság lassú éledése miatt nehezen alakul az

építkezés, a munkaügyi szféra a közhasznú, közcélú és közmunka folyamatos szervezésével enyhíti a térségben a foglalkoztatási problémát.

A kistérség 26 településéből csak 3 olyan, ahol van más munkáltató, mint az önkormányzat. Mátészalka modernizációs sziget, a többi település viszont hasonló jellemzőket mutat, mint a többi határmenti Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kistérség.

A mátészalkai munkaügyi kirendeltséghez 26 település tartozik. A többség hátrányos helyzetű. A munkanélküliségi ráta 20% körül van. A munkanélküliek közel fele szakképzetlen. Harmaduk a tartós munkanélküliek köréhez tartozik. Közel negyedük pályakezdő. A munkanélküliek közel 28-30 százaléka roma származású. Nem egészen 7 %-os népességarányukhoz viszonyítva több mint négyszeres a cigányság munkanélkülisége.

Közel 6.000 regisztrált munkanélküli közel fele tekinthető hátrányos helyzetűnek. Ők a versenyszférában nem rúghatnak labdába. A diplomás munkanélküliek aránya közel 3 százalék. Felsőfokú végzettségűek alig-alig helyezkedhetnek el. A differenciált aktív foglalkoztatási programok szükségességét jól jelzi az, hogy a megyei munkaügyi központ által működtetett diplomás pályakezdő programban - amelyben 2003-ban 100 diplomást foglalkoztattak megyei szinten - csak a Mátészalkai kistérségből 117 érdeklődő volt.

A kistérséghez tartozó településeken 2004 első félévében regisztrált munkanélküli státuszban leginkább férfiak, 8 általánost vagy szakmunkásképzőt végzett, 21-45 éves, szak-, vagy betanított munkások voltak, akik többségében rendszeres szociális segélyben és jövedelempótló juttatásban részesültek.

A Mátészalkai körzetben 2003 novembere és 2004 novembere között közel 800 fővel növekedett a regisztrált munkanélküliek száma. Ebben a növekedésben a munkaügyi statisztikák szerint a pályakezdők belépése közel 25 százalékot jelentett⁶. A közvetítéssel elhelyezkedők száma azonban ebben az intervallumban jócskán csökkent.

II.2.4. Kulturális tőke

Az egyén iskolai végzettsége, szakképzettsége, tudása, műveltsége lényeges eleme kulturális tőkéjének. E kulturális tőke jelentős részét a társadalom tagjai a családból hozzák. Ismereteik fontos szerepet játszanak a privilegizált társadalmi helyzetek átörökítésében, mert eltérő családi szubkultúrák eltérően készítik fel a gyermeket az iskolai, illetve életbeli pályafutásra.

Az átmenet évtizedében a hagyományokra alapozott, előrelátható karrierekben és lépésekben gondolkodó mobilitási út helyett hazánkban is egyre markánsabban tört utat az ad hoc döntésekből építkező, nagyobb kockázatvállalási hajlandóságot preferáló egyéni és közösségi stratégia.

Ez utóbbi azonban főként a társadalmilag kedvezőbb helyzetű, főként a városokban élő csoportoknál volt jellemző. A vidéki társadalomban azonban általában kisebb mértékű az individuális kockázatvállalás elismerése és értékelése. A kockázatvállalás alapja a kulturális tőke növelése.

Mátészalka népességének iskolai végzettség szerinti megoszlására jellemző, hogy az alacsonyabb végzettségűek⁷ aránya alacsonyabb, míg a közép-, illetve felsőfokú

⁶ In: http://www.szszbmunkaugy.hu/submenu/pkbearamlas_2004.iii.ne.doc

⁷ Nincs iskolai végzettsége, vagy csak az általános iskola valamennyi osztályát végezte el.

végzettségűek aránya magasabb mind a megyei, mind a kistérségi átlagoknál (1. tábla). E kedvező megoszlás, illetve iskolázottsági színvonal természetesen érződik a foglalkoztatási és jövedelmi viszonyokban is. Amíg 1990-ben 8,05 volt az átlagos elvégzett osztályszám, a legutóbbi népszámlálás során már 8,48 volt ez az érték.

1. tábla: A 7 éves és idősebb népesség iskolai végzettség szerinti megoszlása

Megnevezés	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye		Kistérség		Mátészalka	
	fő	%	fő	%	fő	%
nincs iskolai végzettsége	13 230	2,5	2 019	3,3	285	1,6
1-7 osztályt végzett	126 845	24,0	16 304	26,5	2 882	16,7
8 osztályt végzett	150 080	28,3	17 526	28,4	3 675	21,3
középiskola érettségi nélkül	116 298	21,9	13 032	21,2	3 919	22,7
középiskola érettségivel	82 889	15,6	9 119	14,8	4 409	25,6
egyetem, főiskola oklevél nélkül	7 161	1,4	373	0,6	202	1,2
egyetem, főiskola oklevéllel	33 346	6,3	3 189	5,2	1 881	10,9
Összesen	529 849	100,0	61 562	100,0	17 253	100,0

Az iskolázottság dimenzió mentén húzódik meg az urbánus és rurális tér közötti eltérés a kistérségben⁸. A mátészalkai agglomerációs tér társadalmának felméréséből az derül ki, hogy a városban élő népesség előnye már az alapfokú képzés lehetősége és feltételrendszere körül is megjelenik, de ez a szint még nem választja el jelentősen a város-falu iskoláit. Viszont a középfokú oktatás hozzáférhetősége tekintetében a városon élők aránya már jelentős, megfigyelhető, hogy körükben kevesebben választják a szakképző iskolákat, és inkább az érettségit nyújtó intézményekben tanulnak. A falvak 14-18 éves diákjai inkább mennek a szakmát nyújtó képzés irányába, ami megmutatkozik a településeken élők iskolai végzettségének alakulásában is.

Leginkább a városi lakosság iskolázott (Mátészalkán a lakosság 37,2 százaléka érettségizett, és 9,1 százaléka diplomával rendelkezik), míg Ópályiban a lakosság 24 százaléka érettségizett és 5 százaléka diplomás, Jármiban pedig a népesség 16 százaléka érettségizett és 3 százaléka diplomás.

Az iskolázatlan népességnél a város-falu viszonylatban az iskolázottság tekintetében a korábban megállapítotthoz képest ellentétes helyzet állapítható meg, vagyis Mátészalkán a lakosság 7,3 százaléka nem fejezte be az általános iskolát, és 18,7 százaléka fejezte be csak azt, a szakmunkásképzőt végzetek aránya pedig 27,7 százalék. A két község közül Jármiban az általános iskolát nem befejezettek aránya 12 százalék, míg a csak általános iskolát végzetek aránya 27 százalék, a szakmunkásképzőt végzetteké igen magas 43 százalék. Ópályiban az általános iskolát nem befejezettek aránya 19 százalék, a befejezett általános iskolai végzettségűek aránya pedig 24 százalék, a szakmunkásképzőt végzetek aránya 28 százalék.

Az iskolai végzettség településtípusonkénti eltérése nemcsak a jelenben, hanem a múltban is, már a kérdezettek szüleinél is fennállt, generációkon áthúzódó örökségként.

⁸ Mező 2000, Balcsók-Baranyi 2000, Balcsók 2003 szociológiai társadalomkutatása szerint.

A tradíció és a múlt ma újra komoly központi funkciókat jelent Mátészalka számára. E szerepnek megjelenítői a humán alrendszerben a város patinás középiskolái⁹, illetve a város által fenntartott kórház. Fontos kiemelni, hogy Mátészalkán lehet diplomát szerezni helyben, a Gábor Dénes Főiskolán.

A középszintű oktatás terén Vaja is komoly potenciálokkal rendelkezik, amely segíthet mikrotérségi központ szerepét meggyökeresíteni.

II.2.5. Civil szervezetek, települési megtartóerő

A városban és községekben egyaránt a lakosságnak csupán 10-12 százaléka tagja valamilyen egyesületnek, szervezetnek. A kisebb közösségeknek itt jóval nagyobb az előnye a várossal szemben a sokkal erősebb civil tudat és kiterjedtebb kapcsolati háló miatt. Ez a kistérségben leginkább Ópályiban jelenik meg, ahol a legaktívabbak a polgárok. A legjellemzőbb a sportegyesületi és a párttagság, ezt követi a vallási szervezethez tartozás. Mátészalkán a megkérdezettek 10,1 százaléka tagja társadalmi szervezetnek, leginkább pártnak, érdekvédelmi szervezetnek és sportegyesületnek. Jármiben a válaszadók 7,1 százaléka bír társadalmi szervezeti tagsággal, a legjelentősebb a jótékonyági szervezeti tagság és a nemzetiségi szervezethez való tartozás. Jelen helyzetfeltárást kísérő interjúkban, illetve korábbi szociológiai felmérésekben¹⁰ mondják válaszadóink, hogy az emberek „belefásultak a mindennapokba”.

A térség jelenleg még kiaknázatlan tradíciói, a szerves polgári fejlődés kezdeti szakaszában még nem jártak, nem járhattak együtt a közösségi kezdeményezések számának növekedésével. A civil szervezetek közt alig van kapcsolat, hiányzik az a hálózat, amely a kitörési pontot jelenthetne a civil fejlesztésben. Súlyos hiány, hogy kevés intézmény ad helyet a fiataloknak, nincs a fiataloknak egy önálló helyük, ami csak az övék lenne.

A társadalomszerveződés jelenlegi helyzetében óriási jelentősége van közös érdeklődésű, illetve összetartozó csoportjai önreflexiójának. Egyesületekről, egyéb civil szervezetekről (pl. Rotary Club, Kocsis-Hauser Alapítvány, Művészbarát Egyesület, Ökörítőfülpösi és Mátészalkai Néptáncgyesületek, minden településben hagyományörző körök stb.) tudnak a válaszadóink, de legnagyobb hiányosságnak azt tekintik, hogy ezeket az egyesületek nem ismerik egymást, tevékenységük elszigetelten jelentkezik.

A kistérségi rendezvények sora ugyanakkor elősegíti e szervezetek és tevékenységeik kistérségi köztudatba kerülésének és kapcsolatainak erősödését, a társadalomszerveződést. (10. számú táblázatos melléklet)

A térségi interjúk itt is és újra felvetették az egész régió problémáját, a települési megtartóerő elégtelenségét. A helyi megélhetés mellett ebben nagy jelentősége van az iskolázási-képzési lehetőségeknek, illetve az ennek keretében is alakítható identitáselemeknek. Ha nincs meg, vagy nem elég erős egy diákban a helyi identitás, nem a közösség részeként dolgozik, hanem csak személyes céljaiért. Ez más hajtóerőt, hatékonyságot jelent, így az adott személy kevésbé tud hatékonyan tenni a helyi közösségéért.

A városi középszintű oktatás közösségi hozzáadott értékét egy interjúalanyunk úgy határozta meg, hogy a helyi értékek hangsúlyozása mellett a közösség-teremtés (települési megtartó erő)

⁹ Pl. a gimnáziumba 800 tanuló jár. A nyelvi képzésre nagy hangsúlyt fektetnek. Az itt tanulók kétharmadát, a biológia, kémia szakosok közül majdnem mindenkit felvesznek a felsőoktatásba.

¹⁰ Balcsók-Baranyi 2000.

is fontos. A demográfiai mélypont miatt a települések általános iskolái körében nehézséget jelent a normatíva eléréséhez szükséges gyerekszám „biztosítása”.

II.2.6. Egészségügyi és szociális jellemzők

A településeken az egészségügy humán erőforrásainak biztosítása nem megy könnyen. Az ezredforduló idején a 38 háziorvos és házi gyermekorvos volt a kistérségben. Az ügyeleti ellátás folyamatos, ám társuláson belüli mikrokörzetre alapozó megoldás jelent majd stabilabb megoldást. Az adatok szerint az idősellátás nem, de a bölcsődei ellátás magas kihasználtsággal működött a kistérségben. Mindez arra utal, hogy az ifjúság és a roma kisebbség kérdésköre egyre fontosabbá válhat a kistérségben.

A mátészalkai székhellyel működő területi kórháznak 12 osztálya (Pl. sebészet, szülészeti-nőgyógyászat, belgyógyászat stb.) van. Az ellátási területen élő közel százhuszonnyolcezer fő gyógykezelésére, ellátására 513 ágy, 77 orvos, 497 egészségügyi szakdolgozó és 269 egyéb munkatárs áll rendelkezésre, amellyel így ez az intézmény komoly foglalkoztatási potenciált is jelent a térségben¹¹.

A körzetben a roma társadalmi csoportok aránya magas. A 2001-es népszámlálás adatai szerint a roma lakosság aránya közel 7%. A kistérségi adatok (interjúk) azonban jelentős területi különbségeket takarnak és különböző mélységű szociális konfliktusokat jeleznek. A társadalmi konfliktusok csökkentésére jó példa a hodászi modell, amelyben a vallás és nevelési színterek szocializációs és közösségépítő hatására alapozva közel másfél évtizedes program sikerrel segíti a foglalkoztatottság hiánya ellenére nívós, törekvő, elfogadó és együttműködő családi és közösségi életet.

Falvakban, agrártérségekben élő, szociálisan hátrányos helyzetű családok, tartós munkanélküliek, földnélküliek életminőségének javítására, a meglévő munkaerő és technika mezőgazdasági tevékenységbe történő bevonására szolgál az a társadalomfejlesztő program, amely szociális földprogram néven vált ismertté. A kistérség területén csak Tiborszálláson és Nyírparasznyán működik e program. A project lényege a természetbeni támogatás és szolgáltatás. A program frissen tart, vagy megerősít készségeket, motivációkat, gazdálkodni tanít, ami növeli az esélyt az előnyösebb helyzetbe jutásra. A program az esélyegyenlőség politika egy szegmense. Segítségével csökkenthetők a társadalmi együttélésben jelentkező problémák, megelőzhetők az egyébként fokozódó társadalmi és etnikai konfliktusok.

II.2.7. Információs társadalom

Alapvető átalakulás tanúi vagyunk: az ipari társadalom információs társadalommá alakul. Az információs társadalom technológiai minden ipari és társadalmi tevékenységet áthatnak, és felgyorsítják a gazdasági globalizációt, részben azért, hogy a kis és középvállalkozások részére a globális piachoz és társadalomhoz történő hozzáférés új útjait biztosítsák - így szól az Európa Tanács 1998-as tudománypolitikai dokumentuma.

A folyamat - a digitális forradalom következményeként - az információs társadalom felé visz bennünket, amely lényegesen különbözik az azt megelőző társadalmi fejlettség ipari állapotától. Az innovációs lánc továbbvitele miatt mindenképpen szükséges a megfelelő területi szinthez kapcsolódó információs társadalom program elkészítése, mert további

¹¹ <http://www.mateszalka.hu/main.php?f=kiir&oid=41&mid=2&kid=45>

leszakadás következhet be a határozottabb szándékot felmutató és ezért hosszabb távon mindenképpen gyorsabb fejlődéssel számoló térségektől. Az információs társadalom fejlesztések egyik alapvető célja éppen a lemaradások, a különbségek csökkentése személyek, közösségek és térségek között.

Az információs társadalom hagyományos mutatói közül a távbeszélő fővonal 1000 lakosra jutó számában, illetve a kábeltelevíziós bekötések számában a mátészalkai kistérségi érték nem mutat jelentősebb leszakadást, a számok gyakorlatilag a megyei átlagot tükrözik. Az észak-alföldi átlaghoz közel 50 kábelbekötés és közel 40 telefonvonal hiányzik. (2. tábla).

A 283 információérzékeny vállalkozás¹² közel kétharmada a kistérségi központban található. A kistérségi települések közül alig volt néhány, amiben nem volt ilyen a 2002-es adatok szerint. A vizsgálatunk tárgyát képező tevékenységek közül a legnagyobb arányban az ingatlanügyletek, a jogi- és gazdasági tanácsadás, valamint az oktatási-képzési vállalkozások jelennek meg vidéki térségekben.

Az informatikai tevékenységgel kapcsolatos innovációk térbeli terjedését a domain név¹³ bejegyzések mutatják a legjobban. A kistérségben 2002-ben 79 ilyen bejegyzést találhattunk. Ezek többsége Mátészalkára koncentrálódik, de egyéb településeken (Pl. Vaja, Nagyecsed) is megjelentek már. Az utóbbi időben a kistérségi települések alig egyharmadában működött teleházas közösségi hozzáférési pont. Ez a digitális szakadék áthidalásához nem elegendő. A helyzetet a napjainkban hálózattá szerveződő e-Magyarország pontok javíthatják.

2. tábla A hagyományos és új kommunikációs eszköz elterjedtsége (Forrás: KSH 2003)

<i>Kistérség</i>	Távbeszélő fővonal 1000 lakosra	Kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakás 1000 lakosra
Baktalórántházai	182	28
Csengeri	235	119
Fehérgyarmati	225	91
Ibrány-Nagyhalászi	193	25
Kisvárdai	214	42
Mátészalkai	238	72
Nagykállói	200	24
Nyírbátori	200	44
Nyíregyházai	329	206
Tiszavasvári	226	42
Vásárosnaményi	221	18
Megye össz.	242	86
Észak-alföld össz.	273	112

¹² Az ilyen típusú vállalkozások általában egy területen belül igen nagy koncentrációt mutatva szinte kizárólag a városi terekben jelennek meg.

¹³ Domain: az Internethez csatlakozó gépek hierarchikus címrendszerének valamelyik szintje, a hálózat egy adott címét jelöli; a legfelső szintű domain gyakran az országot (pl. .hu) jelzi, az alatta levő pedig a gép tulajdonosát.

II.3. A tájhasználat természeti és gazdasági összefüggései

A tájhasználat elemzése során elsősorban a tájhasználat és a természeti rendszerek, valamint a gazdasági eredményesség egymáshoz való viszonyának vizsgálatára, a rendszerműködés lehetőségeinek feltárására illetve elemzésére törekedtünk, miközben elsősorban a talajviszonyokra és a vízháztartásra összpontosítottunk. Vizsgálódásaink során két alapvető tekintettünk kiindulópontnak:

1. Nincs kedvezőtlen termőhelyi adottságú terület, csak olyan, amelynek adottságait figyelmen kívül hagyták használatának tervezésekor¹⁴. A gazdálkodás eredményességét meghatározza az, hogy a haszonvételi elvárás és a tájhasználat illeszkedő, vagy ellentétes a táj adott helyéhez kötődő lényegével.
2. A termőhelyi adottságok a jellemző tájhasználat függvényében alakulnak. Összességében a használat vagy javítja ezeket az adottságokat – ez esetben hosszútávon is fenntartható, vagy rontja – ez esetben hosszútávon fenntarthatatlan.

Mindezek fényében elsőként elemezzük az adott térség természeti adottságait és tájhasználatát abból a szempontból, hogy mennyiben felelnek meg a természetes rendszereknek, illetve mennyiben nem. Ez alapján elemezzük a kistérség táj-, terület- és vízhasználatát, majd az összegzésben kitérünk mindennek gazdasági összefüggéseire.

II.3.1. Természeti adottságok

A kistérség települései Szabolcs-Szatmár-Bereg megye K-i részén, a Felső-Tisza-vidék és a Nyírség középtáj peremén helyezkedik el. A kistérséget 3 kistáj érinti (3. térképi melléklet). A kistérség K-i részét a Krasznáig a Felső-Tisza vidéki középtáj Szatmári-sík kistája foglalja magába. A Krasznától nyugatra a kistérség két kistájon helyezkedik el, az Északkelet- és a Délkelet-Nyírség, a köztük lévő határvonal Hodász–Mátészalka alatt húzódik. Természeti adottságai szerint jól megkülönböztethető a két középtáj. A Szamos és a Kraszna között 108 és 120 m tszf-i magasságú, az egykori folyóhátak és a mai védgátak között lefolyástalan, magas talajvízű terület jött létre. A Nyírségi kistajak ezzel szemben 99–171 m közötti tengerszint feletti magasságúak, É-ÉK felé enyhén lejtő, szélhordta homokkal fedett hordalékkúp-síkságok, enyhén buckás felszínnel, mély talajvízzel.

A Mátészalkai kistérséget észak-déli irányban keresztülszelő Kraszna folyó domborzati választóvonalának baloldalán a dombság jellegű terület Bf. mért magassága 117-160 méterig terjed. A Kraszna Szamos felőli oldalára jellemző viszonylag alacsony területek északi felén 108-111 mBf, déli felén 110-115 mBf magasságok fedezhetők fel. (4. térképi melléklet.) E domborzati adatokból, és a belvíz-veszélyeztetettségi modellből egyértelműen kitűnik, hogy a Mátészalkai kistérség magas, dombszerű nyírségi területei nem, vagy csak alig veszélyeztetett területek, bár vannak kisebb medencék, amelyek mérsékelten ugyan, de veszélyeztetett területnek számítanak. Az alacsonyabb fekvésű területek túlnyomórészt belvízzel veszélyeztetettnek számítanak, itt pedig előfordulnak olyan kisebb területek, amelyek belvízzel nincsenek veszélyeztetve. (8. térképi melléklet)

¹⁴ Napjainkban előfordul, hogy kedvezőtlen adottságúnak minősítenek területeket bizonyos kiválasztott művelési ágakra (pl. szántóművelésre) való alkalmatlanságuk szerint, holott meg lehet találni azt a haszonvételt, ami mellett a földhasználat eredményes. Az ilyen egyoldalú minősítés önmagában - és emellett az alkalmatlanság ellenében való művelés erőltetése - megnehezíti az adottságoknak megfelelő és ezért hatékony földhasználatra áttérést.

A Szatmári-síkon a talajtakaró teljes egészében öntésagyagokon kialakult, talajvízhatás alatt álló réti és lápi talajokból áll. Legnagyobb területi kiterjedésben gyenge termékenységgű öntéstalajok fordulnak elő. A Nyírségi kistájakat nagyrészt homokon képződött kovárványos barna erdőtalaj borítja, kisebb részén pedig futóhomok alakult ki. A mélyedésekben karbonátos réti talajok vannak.

A talajadottságok a térség vízellátottságához igazodnak ugyan, de felfedezhetünk kisebb eltéréseket is. A belvízveszélyes területek általában csak korlátozottan alkalmasak szántóművelésre, mégis vannak köztük jobb területek, a Kraszna vonalán pedig kiváló termőképességű vízjárta talajok is megtalálhatók¹⁵. A Kraszna nyugati oldalán elhelyezkedő magas területek agráralkalmassági adatai ugyan hiányosak, de szembevetendő hogy itt több gyenge minőségű szántó található, ez a vízellátottsággal magyarázható. (5., 6., 8. térképi melléklet)

A Szatmári-sík mérsékeltén hűvös és a mérsékeltén meleg éghajlati öv határán fekszik, a csapadék évi összege a táj középső részén 650-670 mm. Éghajlata a kevésbé hőigényes szántóföldi és kertészeti kultúrák számára kedvező. A Nyírségi területek éghajlata mérsékeltén száraz, mérsékeltén meleg, északi részén nedvesebb, hűvös.

A Mátészalkai kistérség vízellátottsága nagyon szélsőséges és kiszámíthatatlan. A térség hordozza a kontinentális éghajlat jegyeit, tehát a szélsőséges csapadékmegoszlást, mely egyszerre jelentkezik éven belül, de az évek között is. Az évszakok lehetnek csapadékban gazdagok, de lehetnek vízhiányosak is. Általában a télvégi-, koratavaszi hónapok vízbősége, és a tavaszi-, kora nyári hónapok vízhiánya jellemzik a területet, de az adatok nem zárják ki a azt sem, hogy az előbb említett száraz évszakok éppen nedvesek, a nedves évszakok szárazak legyenek. A víz utánpótlása kiszámíthatatlan. A nedvesebb időszakok jellegzetességéhez tartozik a terület belvizesedése, de ez előfordulhat a száraz években is, ugyanis nagy szerepet játszanak a fentebb említett szélsőségek a csapadékeloszlásban, és ezek időintervalluma is változó.

Az évek közti megoszlás alapvető jellegzetessége a száraz és nedves periódusok váltakozása. Az arányok nem meghatározóan, de eltérnek a Közép-Tiszavidéken tapasztaltaktól. Ez azt jelenti, hogy a szárazabb időszakokban itt viszonylag több a csapadék, kevesebb az igen száraz év. Az éghajlat nagyrészt (49-51%) száraz, kisebb részt nedves (32%), és csak 17-19%-ban kedvező. Az utóbbi években megfigyelhető, hogy az átlagot néhány, vagy néhány 10%-ban meghaladó csapadékos években a csapadék a vegetációs időszakon kívül érkezik. A lehetséges párolgás sok év átlagában meghaladja a tényleges párolgás mértékét. Ez alól általában a hullámtéri területek, árterek és a nagyobb összefüggő erdősségek képeznek kivételt.

Erre keresve megoldást rá kell jönnünk, hogy a csapadékos időszakok vizeit meg kell tartanunk és ezt kell felhasználni a szárazabb időszakokban, amit természetes rendszerek létrehozásával és fenntartásával érhetünk el. E tekintetben fokozott figyelmet érdemel a térséget keresztülszelő Kraszna.¹⁶

A természetes rendszerek állapota azonban romló, leépülő a Mátészalkai kistérségben is – mint a Tisza mentén ez sajnos általános. Az egészséges élőhelyek jellemzően eltűntek. A

¹⁵ A VTT tervezéshez rendelkezésünkre álló adatbázisok közül jelenleg még hiányzik a nyírségi rész terepmodellje és agrár-alkalmassági térképe. Ezért e kistérségre konkrét adatokon alapuló elemzést csak részben tudunk adni. A lehetséges átfogó jellemzés is megmutatja azonban az általános tendenciákat és teendőket.

¹⁶ Természetesen megfelelő, egész vízgyűjtőre vonatkozó vízminőségvédelmi intézkedésekkel, európai, államközi, megyei és kistérségi szintű együttműködésekkel, összehangoltan.

természetes erdők itt is hiányoznak, a természetszerű erdőmaradványok is nagyon elenyészők, előfordulásuk leginkább hullámtérhez köthető (Kraszna NY). A gyepek aránya a Közép-Tisza mentéhez hasonló, alig néhány foltban lelhetők fel. (11. térképi melléklet)

A Szatmári-sík fontosabb potenciális erdőtársulásai a fűz-nyár ligeterdők és a tölgy-köris-szil ligeterdők, a feltöltődött részeken nádasok, magassásos tárolások, mocsárrétek ecsetpázsitos rétek és soványcsenkeszes legelők. A Nyírségi kistájak növényzetében jelentős helyet foglalnak el a homoki tölgyesek, a futóhomokon homokpuszta réteket találunk, gyakoriak a láp- és mocsárrétek.

Összegezve, a Mátészalkai kistérségről is elmondható, hogy a jó, és a kedvező vízgazdálkodású természetes rendszerek jellemzően hiányoznak. A gazdálkodás és a biológiai vízszükséglet szempontjait figyelembe véve a terület felhasznált vízmennyisége kevesebb, a területre ténylegesen jutó vízmennyiségnél, tehát a térség nem gazdálkodik megfelelően az ide érkező vízzel. A felhasznált vízmennyiség és a területre ténylegesen jutó vízmennyiség közötti különbséget kisebb részben a párolgás, elszívargás (természetes folyamatok) nagyobb részben a belvízvezetés (emberi beavatkozások) miatti veszteség adja.

II.3.2. Természetvédelem, ökológiai hálózat

A kistérség országosan védett természeti területe a Szamos mentén a Szatmár–Beregi Tájvédelmi Körzet, és a Vajai-tó, amelyek összesen 572 ha védett területet jelentenek.

A tájvédelmi körzet 1982-ben alakult, célja: "...a tájvédelmi körzet területén a védett növény- és állatfajok, a természetes növénytársulások, a jellegzetes tájképi adottságok, a táj jellegét meghatározó felszíni formák, felszíni vizek, gyepek és egyéb mezőgazdasági területek, erdők, fasorok megóvása és fenntartása". Az Alföld összes tájegysége közül talán Szatmár és Bereg azok, amelyek leginkább megőrizték a táj egykori jellegét, az Alföldön ezen a vidéken maradt meg a legtöbb természeti, tájképi és kultúrtörténeti érték. A kistérség területén a tájvédelmi körzet fő célkitűzései: a Szamos menti élőhelyek (ártéri erdők és rétek) megőrzése, a védett madarak háborítatlan fészkelésének, táplálkozásának és vonulásának biztosítása, valamint a mező-, erdő- és vízgazdálkodás és a természetes élőhelyek összhangjának megteremtése.

Az Európai Unió védettséget jelentő Natura 2000 területek kijelölésével számos úgynevezett különleges természetmegőrzési területtel gazdagodott a térség. Ilyen területek a Tunyogmatolcsi–Holt–Szamos, a Kraszna–menti rétek és a Grófi-erdő, illetve a kistérség DNy-i részén elszórt állományok – a Nyírség–peremi égerek és a Teremi-erdő.

Az ökológiai hálózat a kistérségben nem egységes, a védett területek elszórt magterületeket jelentenek, folyamatos ökológiai folyosó csak a két vízfolyás mentén található. A Kraszna és a Szamos között nincsenek meg az átjárhatóságot biztosító zöldfelületi elemek, a Nyírségi részeken pedig az ökológiai hálózat elemei szinte teljesen hiányoznak. (7. térképi melléklet)

II.3.3. Vízhasználat

A Mátészalkai kistérség Északkelet-nyírségi szélhordta homokkal fedett hordalékkúp síksági része árvízzel nem, belvízzel alig veszélyeztetett terület. A Szamos és a Kraszna torkolati szakasza, az ártéri rész egész területe a vizek által kialakított és formált, elhagyott folyómedrek és morotvák sűrű hálózata borítja. (8. térképi melléklet)

A Kraszna 200 km hosszú keskeny vízgyűjtőjű folyó. A Királyhágó melletti forrásvidéki 1/3 szakasza hegyvidéki, míg a többi inkább síkvidéki jellegű. Vízgyűjtő területe 3142 km², ebből a magyar rész 887 km², amely az egykori Ecsedi-lápot is magában foglalja. A hazai szakasz hossza 46 km, a jobbparton végig töltésezett, a bal parton a településeket töltések, körtöltések védik. A többi helyen nyílt ártér van, ahol a Kraszna vize árvizek idején szétterül.

A Kelet-Nyírség vizeit a Kraszna veszi fel: Csanálosi és Károlyi folyást, Bodvaj-patakot, Lápi-csatornát (ez volt az Ecsedi láp fő lecsapoló csatornája) és Megyes-Csahonyi főfolyást. Ma ezek a vízfolyások a lápot elkerülik, mivel egyes részei a kiégek miatt úgy megsüllyedtek, hogy gravitációsan nem is vízteleníthető. A folyó vízhozama általában kicsiny, sokévi középvízhozama 5,5 m³/s.

A 415 km hosszú Szamos a Tisza második legnagyobb mellékfolyója, Észak-Erdély vizeit gyűjti össze és szállítja a Tiszába. Vízgyűjtőterülete (15.882 km²) nagyobb, mint a befogadó Tiszáé Vásárosnaménynál. A folyónak 25-30 km-es torkolati szakasza tartozik a kistérséghez. Az átlagos vízhozama a határnál 129 m³/s, a maximális vízszintingadozása még a Tiszáénál is nagyobb, a kis és csúcs-vízhozam különbsége Csengerénél 300-szoros is lehet. A Szamos árvízborított területe 2492 ha, kisvize pedig 490 ha területet borít.

II.3.3.1. Árvíz elleni védekezés

Az árvízvédelem a Szamos-Kraszna közén kiemelt fontosságú feladat, a folyók kiegyenlítetlen vízjárása, a nagy vízszintingadozások és a folyószabályozás hatására megváltozott természetű árvizek miatt. Jellemző, hogy az árhullámok idején érkező vízhozamok meghaladhatják a 4000 m³/s értéket is, ezért is van szükség a VTT árvízi beavatkozásaira a térségben, míg a nyári-őszi csapadékszegény időszakban ez átlagosan, illetve jellemzően 20-30 m³/s értékre csökken.

A Szamos-Kraszna köze árvízzel és belvízzel egyaránt veszélyeztetett, általában 1%-os az árvízi elöntés veszélye. A települések ár-és belvíz veszélyeztetettségi besorolását a 18/2003. (XII. 9.) KvVM-BM együttes rendelet határozza meg a legveszélyeztetettebb településrész helyzete alapján. A kistérség települései a nyírségi részen nem veszélyeztetettek, a Szatmári síkság településeit a 2. táblázatos melléklet tartalmazza.

A Mátészalkai kistérséget négy ártéri öblözet érinti, közülük a Szamos-Kraszna közű a meghatározó (9. térképi melléklet)

Árvízvédelmét elsősorban e két folyó fővédvonala biztosítja, a fővédvonalakból 104,165 km érinti a kistérséget.

Az állami tulajdonú főműveket a területen a Felső-Tisza-Vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság kezeli.

Az árvízvédelmi fővédvonalak – töltések – magassági és keresztmetszeti kiépítési méreteit, illetve az állékonyság biztonsági tényezőit ágazati rendeletek írják elő. A ma érvényes kiépítési magasság az 1976-ban meghatározott mértékadó árvízszint egy méteres biztonsággal növelt értékét jelenti. A kistérségben a Szamos bal parton Szamoskér térségében 3,1 km, a Szamos jobb parton Panyola térségében 1,4 km hosszban elkészült az árvízvédelmi töltés fejlesztése, amellyel a Szamos védvonalainak az 1970-es árvíz után elkezdett fejlesztése befejeződik.

A magaspartokat természetes terepmagaslatok alkotják, melyek az emelkedő árvízszintek miatt magasságihiányossá váltak. A Kraszna balparton lévő 37.933 m hosszban megállapított magasparti szakaszból 3.800 m MÁSZ+1,0 m alatt van.

A kistérség területéből 4831 ha-a fekszik a hullámtéren. Szabályozási probléma, hogy a folyómeder folyamatosan vándorol, több helyen 20-25 méterre is megközelíti a partot, erősen veszélyeztetve a töltés állékonyságát. A Szamoson – mint minden meanderező folyón - nagyon sok ilyen kanyar van, a kanyarok bevédése során kőművekkel kialakított állapot fenntartása folyamatos gondoskodást igényel.

II.3.3.2. Belvíz elleni védekezés

Az árvízvédelmi töltések kiépülése óta a területen keletkező szivárgó-, fakadó-, talajvizek nem tudnak természetes úton a folyókba jutni. A terep mélyebb fekvésű részein gyülekeznek, néha az árvizekével vetekedő elöntéseket okozva. (8. térképi melléklet) A belvíz főleg a tavaszi időben jelentkezik, nyárra azonban vízhiány alakul ki, beköszönt az aszály. A belvízgazdálkodás prioritásai időjárási periódusonként és az agrárgazdaság elvárásainak függvényében változnak, mai helyzete nagyon labilis.

A belvízlevezető rendszer kiépült, a vizeket csatornákon keresztül vezetik a befogadókba. A főművek állami tulajdonban és VIZIG kezelésben vannak, a jelentősebb csatornákat, műveket a területen illetékes vízgazdálkodási társulat kezeli.

A privatizáció óta megszakadt a művek és tulajdonok közötti összhang. A föld tulajdonviszonyok megváltoztak, a birtokok elaprózódtak, a belvízlevezető csatornák tulajdonviszonyai, és kezelőinek helyzete nem tisztázott. A kisebb csatornákat a birtokosok sokszor beszántották, akinek a földje nincs közvetlen belvívveszélynek kitéve, nem akar részt vállalni a közös terhekből.

A belvízgazdálkodás jelentős állami támogatással működik, de mára ez is bizonytalanná vált, a csökkentett támogatás töredékét kapják meg a társulatok.

A csatornák nyomvonalát, vízszállító képességét, fenntartását és áramlásszabályozását biztosítani kell, függetlenül az egyéni érdekektől, törekvésektől.

A kistérségben a Keletnyíri területek belvízzel alig veszélyeztetettek, kissé vízhiányosak, az Ecsediláp területe viszont nagyon belvízérzékeny, ahol a szántóföldi művelés szempontjából inkább vízfelesleg van.

Az Ecsedi-lápon a nagyüzemi mezőgazdasági táblákat, az üzemi vízrendezést 100 %-os állami támogatásból az 1970-es évek elején kialakították ugyan, de a mezőgazdasági termelés továbbra sem biztonságos.

Az Ecsedi láp rekonstrukciójára helyi kezdeményezés indult természetvédelmi szervezetek és a határon túli települések támogatásával. A láp rehabilitációja lehetővé tenné a vízviSSzatartást, illetve a fokozatos nyári vízutánpótlás megoldását, a mai mezőgazdasági művelés helyett a tájgazdálkodás kialakítását. A szántóföldek helyén várható a természet újjáéledése, a lápi ökoszisztémák, állatvilág megjelenése.

A Tisza-völgy belvízvédelmi koncepciója az integrált belvízgazdálkodást tűzi ki célul, nevezetesen a lakosság élet- és vagyonvédelmét, az infrastruktúrális hálózatok biztosítását prioritásként kezeli, de a mezőgazdasági területeken a racionális, fenntartható belvízgazdálkodásra helyezi a hangsúlyt. A belvizekből keletkező feleséget károkozás nélkül vissza kell tartani a földeken, ezzel javítva a talajok vízháztartását, a terület vízgazdálkodását.

Belvíztározás

A területen a Holt-Szamos medrében, és a Vajai tározóban van nagyobb mennyiségű víz viSSzatartására lehetőség.

A zsilipekkel kiépített vésztározók csak belvizes időszakban tölthetők fel, de a tulajdonviszonyok miatt ez jelenleg akadályokba ütközik.

Öntözés

A Kraszna balparton kutakból, vagy kisebb területeket a dombok közötti mély fekvésű, magas talajvízállásos területeken kialakított mini tározókból, medencékből lehet öntözni. Ez utóbbiakból kitermelt tőzeges, meszes föld a savanyú talajok javítására (digózás) is felhasználható. A Krasznából és a Szamosból a környező területek öntözhetőek, de rendszeres vízminőségi vizsgálatok szükségesek, mert a víz minősége esetenként öntözésre nem alkalmas.

Belterületi vízelvezetés

A belterületekről többnyire nyílt árkos rendszerben vezetik le a vizet, ahol nincs szennyvízcsatorna, ott jelentősen megemelkedhet a talajvízszint, fokozva a terület belvíz-és fertőzés veszélyeztetettségét. A szűkös anyagi lehetőségek ellenére a csatornák fenntartását, karbantartását, felújítását folyamatosan kell végezni. Megoldást jelenthet a közmunka program, vagy a háztulajdonosok aktív közreműködése.

A kistérségben különösen az árvíztározó építésével összefüggésben jelentkeznek a rendszer kiegészítésére, felújítására vonatkozó igények.

II.3.3.3. Aszály elleni védekezés

A kistérség nyírségi felén nincs ár-és belvízveszély, viszont a vizek gyors lefolyása és a talajszerkezet miatt könnyen alakul ki vízhiány. Már eddig is történtek intézkedések a víz visszatartására, de itt továbbra is számolni kell a száraz időszakokkal, ezért az adottságokhoz alkalmazkodó mezőgazdasági művelést kell preferálni.

A Szamos-Kraszna között rendelkezésre álló vízkészlet, az Ecsedi-láp potenciális víztározó képességének kihasználása lehetővé teszi, hogy viszonylag „kis befektetéssel” áthidaljuk az aszályos időszakokat. Rehabilitálására az országhatár mindkét oldalán és közösen is készülnek, fokozatosan szélesítve a reális rehabilitációs lépéseket és az ökológiai gazdálkodás, az agrárstruktúraváltás elemeit.

Az aszály káros hatásainak csökkentésére sokrétű, körültekintő intézkedésekre, a tájhasználati szemlélet alapvető megváltoztatására van szükség.

Hatásos lehet a természetes rendszerek vízháztartás javító szerepének erősítése, az erdők, gyepek területének növelése, minőségük, működőképességük javítása, a vizek visszatartása, az öntözés, vízátervezés lehetőségeinek jobb kihasználása, a táj mozaikosságának visszaállítása. A még most is jellemző egybefüggő, nagy területű szántók táblahatáraitra telepíthető erdő- és növény-sávok csökkenthetik a szél szárító hatását, párolgásukkal részt vesznek a légköri nedvességtartalom növelésében.

II.3.3.4. A VTT árvízvédelmi feladatai és vízpótlási, tájgazdálkodási lehetőségei

A VTT az árvíz elleni védekezés feladatai között a hullámtér vízzállító kapacitásának növelése mellett árvíztározók, biztonsági árapasztó szelepek építését tartalmazza. A kistérség érintett a Szamos-Kraszna közti árvíztározó befogadása által.

A Szamos-Kraszna közti tározó Szamosszeg, Szamoskér, Tunyogmatolcs, Győrtelek, Kocsord, Mátészalka, Ópályi és Nagydobos közigazgatási területének lehatárolt részein helyezkedik el, a FETIKÖVIZIG működési területén, a 2.58 számú ártéri öblözetben¹⁷ (9. térképi melléklet). Határait nyugatról a Kraszna jobbparti meglévő töltése, a többi irányból a települések védelmére létesítendő új lokalizációs töltések alkotják. Az új töltések nyomvonalvezetésénél a térségben meglévő infrastruktúra, közművezetékek, helyi tulajdonosi és gazdálkodói érdekek figyelembevételre kerültek. Kelet felől a Szamos balparti töltése is része a tározó határának.

A tervezett árvíztározó területe közel 85 %-ban szántó művelési ágban van, a gyepek aránya 10 %, az erdők, cserjések 4%. A tájra a feltöltődött folyómedrek hajlataiból adódó mikrodomborzat jellemző, a sík terület holtmedrekkel erősen átszabdalt, kisesésű. A tározóterület a belvízrendszer egyik legbelvizesebb része, emiatt nem öntözik. A tározókialakítás kapcsán a belvízcsatornák rendezésre kerülnek, egy részüknek szerepe lehet a víz visszavezetésén túl a tájgazdálkodással összefüggő vízkormányzásban (Bivalyfertő, Gyöngyös). A tározóteret az Északi-főcsatorna (befogadója a Szamos) szeli ketté és érinti a 4120 sz. Tunyogmatolcs-Szamoskér közötti közút. Helyenként új földutak létesülnek benne, hogy minden földterület továbbra is megközelíthető legyen.

Az árapasztásra a Szamos balparti töltésének 16+300 tkm szelvényében elhelyezkedő 210 m (7x30 m) szélességű, fix küszöbű bukós-surrantós műtárgy szolgál. Árvíz esetén a műtárgynál a töltéskoronát munkagépekkel megbontják, és mindezt olyan számú szakaszára kell kiterjeszteni, amennyit az előrejelzett árvíz veszélyessége indokol. Árvíz után az elbontott töltésszakasz viszonylag kevés földmunkával helyreállítható. A MÁSZ szintre történő helyreállítás lehetőség szerint egy héten belül szükséges egy esetleges újabb árhullám kizárására. Tekintettel a tározó túltöltődési veszélyére, a tározó alsó részén, a vízbeeresztő műtárgy mellett a Kraszna jobbparti 5+425 tkm szelvényében a tározó maximális vízszintjéhez igazított (112,65 mBf) küszöbszintű, 200 m hosszúságú vészarápasztó található.

A tározó leürítését, illetve esetlegesen feltöltését¹⁸ is a Kraszna jobbparti töltésének 5+635 tkm szelvényébe tervezett háromnyílású (monolit vb. csúszós acél síktáblás lezárású) zsilipes műtárgy biztosítja, amelynek jelentős vízhozamot kell gravitációsan az árvízi tározóból a Krasznába vezetnie. Tervezett küszöbszintje 106,00 mBf, vízáteresztő képessége nyílásonként átlagosan 30 m³ /s. A tározó 2-3 nap alatt tölthető fel, a tartózkodási idő 2-3 hétre tehető, ezután a leürítés még további 2-3 hetet vesz igénybe¹⁹.

A Szamos-Kraszna közti tározó önálló vízszintcsökkentő hatása a vízbeeresztés szelvényében 60-80 cm, a Tiszán Vásárosnaménynál 30-40 cm, amely Tokajnál még 15-20 cm marad. A tározó hatása a vízkieresztés helye fölött a Szamoson az országhatáron túl is érzékelhető, a Felső Tiszán a Szamos torkolat fölött még Tivadar térségében is 10-12 cm vízszintcsökkenést idézhet elő.

Az árapasztó tározók megépítése kapcsán a tervezett nagykapacitású zsilipek szabályozott nyitásával és rugalmas üzemmódjával lehetőség nyílik arra, hogy rendszeresen jusson víz e területekre. Az ártér reaktiválással idejuttatott víz jelentősége nemcsak az árhullámok

¹⁷ VTT II.Tender, IV. Árapasztó tározók, Engedélyezési terv, Szamos-Kraszna közti tározó, Műszaki leírás – VIZITERV CONSULT Kft.

¹⁸ Ha a Krasznán olyan árvízi helyzet áll elő, amely szükségessé teszi a zsilipes műtárgy megnyitását.

¹⁹ VTT II.Tender, IV. Árapasztó tározók, Engedélyezési terv, Szamos-Kraszna közti tározó, Műszaki leírás – VIZITERV CONSULT Kft.

megszelídítésében van, hanem sokkal inkább abban, hogy ezáltal helyreállítható a kistáj normális, évente rendszeresen ismétlődő vízkörforgása, ami megteremti az egészséges vízháztartás, vízviasszatartás feltételeit, és nemcsak a tározókban, hanem annak közvetlen környezetében is.

A Szamos-Kraszna közti tározó a víz továbbvezetése, illetve megtartása révén játszhat szerepet a vízháztartás szabályozásában, illetve a tájgazdálkodási rendszerek kialakításában. Ezért a tájgazdálkodásszerű üzemeltetés érdekében a rendszeres tározás feltételeinek megteremtése javasolt²⁰.

Társadalmi igény esetén a rendszeres, vagy árasztásos tározás kapcsán a terület jelenlegi vízlevezetési funkciói kiegészülhetnek a vizek szétterítésének, szétosztásának és viasszatartásának szerepével. Így kiemelkedő szerepet kap a vízkormányzás és egy olyan gazdálkodási rendszer kidolgozása, amely a víz jelenlétére épít.

A tájgazdálkodásra, vízviasszatartó vízrendezésre természeti adottságai alapján valamennyi I. ütemben tervezett tározó alkalmas - így a Szamos-Krasznaközi is. A tározó kialakítása kapcsán lehetséges egy jól elkülöníthető anyagnyerő gödrébe vezetett átlagos Kraszna árvíz fokgazdálkodás-szerű halászati hasznosítása, a rekreációs célú horgásztavak létesítése mellett.

A Szamos-Kraszna közti tározó az árapasztási funkción túlmenően a szabályozott vízkivezetés lehetőségének megteremtésével, valamint a lokalizációs töltések kiépítésével megteremti a tározótér rendszeres elárasztásának feltételeit. A korábbi természetes ártér revitalizációja utat nyit a Szamos-Krasznaközben a tájhasználat-váltás számára²¹.

A tározó tájgazdálkodás-szerű üzemeltetésére két módszer kínálkozik:

- az alapüzemeltetés során a tározó holtmedrei és csatornái láthatók el vízzel a beeresztő műtárgyon, Északi-főcsatornán és a csatornahálózaton keresztül;
- optimális üzemmódban pedig a tájgazdálkodás haszonvételei szempontjából a legkedvezőbb feltöltés érdekében a tározó egy vagy két pontján a természetes öblözeteket kihasználó fejtározókat kialakítva, ezek túltöltésével a Holt-Krasznameder és az Északi főcsatorna közvetítésével részben feltölthetők a tározó tavai, holtmedrei, részben pedig víz juttatható a kiválasztott mintaterületekre.

Lehatárolásra kerültek a tájgazdálkodásra alkalmas területek: Bivalyfertő, Kisláp, Mandel-tag, Erdő-alja, Cserge-hát, Sige-Füzesalja, Fokok-köze.

A helyi egyeztetések alapján a Szamos-Kraszna közti tározó tájgazdálkodás szerű üzemeltetésének több válfaja is elképzelhető. A földhasználók, és az Ecsediláp-Kraszna-balpart Vízgazdálkodási Társulat (Mátészalka) a WWF Magyarországgal együttműködve több helyen kezdeményezték a tájgazdálkodásnak megfelelő földhasználat kialakítását. Különösen előrehaladtak az egyeztetések a Bivalyfertői terület ilyen jellegű hasznosítása tekintetében.²²

A természetadta lehetőségek megvalósítását valamennyi tározó esetében a tájhasználat megváltoztatása alapozza meg. A tényleges tájhasználati formák kialakításának és megvalósításának kulcsa az egyes formák jövedelmezősége, különös tekintettel az átmeneti

²⁰ Az egyes tározók tájgazdálkodásszerű üzemeltetéséhez kapcsolódó adatszolgáltatás – BOKARTISZ Kht. Karcsa, 2004. szeptember.

²¹ VTT II.Tender, IV. Árapasztó tározók, Engedélyezési terv, Szamos-Kraszna közti tározó, Műszaki leírás – VIZITERV CONSULT Kft.

²² Az egyes tározók tájgazdálkodásszerű üzemeltetéséhez kapcsolódó adatszolgáltatás – BOKARTISZ Kht. Karcsa, 2004. szeptember.

időszak várható jövedelem kieséseire, és fokozott kockázataira. Társadalmi oldalról figyelembe kell venni, hogy az emberek hosszú idő óta száraz gazdálkodást folytattak a területen, vízzel nem gazdálkodtak, a vízátervezetéstől származó hasznoknak nincsen bevált piaca²³, a jövedelmezőséghez új kereskedelmi hálózatokat kell kiépíteni. Sokan érzik ugyanakkor, hogy a Tisza mente a víz és a vízhiány kettős szorításában él, ezért hajlandók elfogadni, hogy hosszútávon össztársadalmi érdek, hogy minél nagyobb mennyiségű vizet tartsunk vissza a tározókban. A kettősség feloldása a tájgazdálkodás és vízviasszatartás jövedelmezőségében rejlik²⁴.

A konkrét területek optimális – jelentős társadalmi haszonnal járó - funkcióit sajátos táji adottságaik jelzik. A szűkebb és tágabb közösség megélhetése, életminősége szempontjából (a piaci helyzet mellett) kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a földhasznosítás módja, haszonvételi elvárása megfelel-e így felfogott szerepeinek, vagy nem. Az adottságok ellenében való hasznosítás veszteségei nyilvánvalóan tükröződnek a mezőgazdasági termelés alacsony hatékonyságában, a károokban, illetve a vizek kártétele elleni védekezés költségeiben. Ugyanakkor a megtalált optimális hasznosítás jó eredményt hozhat a gazdák mellett a szűkebb és tágabb társadalmi környezet számára.

Az EU agrár-környezetgazdálkodási kifizetési rendszere és a VTT ártér reaktivációja együttesen óriási lehetőséget nyitnak e területi funkciók betöltésének megvalósításához. A jó szántóadottságú területek termőképességének megőrzése érdekében is fontos, hogy a hazai agrártámogatások e szerepek betöltését elősegítsék.

Mindez a Mátészalkai kistérség vidékfejlesztésének (a tározótér hatékony földhasználatának és egyben a tágabb környezet vízgazdálkodásának) egyik kardinális jelentőségű előfeltétele. A tájhasználat e szerepeinek állami, térségi és földhasználói elismerése nélkül – a földhasználat ilyen értelmű, hazai agrártámogatásokkal orientált átalakítása nélkül - a kistérség hátrányos helyzete nem oldható agrár- és vízgazdálkodási oldalról. A hátrányok pedig nemcsak a megélhetést, hanem az életminőség egyéb területeit, köztük az egészséget, halálozást és nem utolsósorban a biztonságot is érintik.

Az érintett területek társadalmi és gazdasági életének főbb szereplői elsősorban a tározók vidékfejlesztési és tájgazdálkodási funkciójának kiteljesítését várják.

II.3.3.5. Ásványvíz-hévíz hasznosítás

A kistérségben a hévízi adottságokat nem aknázzák ki különösebben, csak Mátészalkán és Nagyecsedén van hévízkút, közülük a mátészalkait hasznosítják fürdőként.

II.3.4. Területhasználat

A kistérség 62 463 hektárnyi területére elsősorban a szántóföldi művelés jellemző, területének 67 %-át foglalják el a szántók. A Kraszna menti területeken található nagyobb foltokban rét, illetve legelőterületek összesen 3 481 ha-on. A kistérség nyírségi kistájain fekvő nyugati része sokkal mozaikosabb képet mutat, itt a szántók és a legelők mellett közel 2520 ha gyümölcsös,

²³ A piaci helyzet hangsúlyos tényező általában is a gazdák tájgazdálkodáshoz való viszonyulásában. Ahol a megszokott földhasználatból még lehetséges a megélhetés, kevésbé, ahol már nem, inkább hajlamosak a váltásra.

²⁴ "A gazda nem kukoricát, búzát, vagy tüzokot akar termesztetni, tenyészteni a földjén, hanem a családját akarja eltartani, ehhez pedig elsősorban jövedelemre van szüksége" - hozzászólás a sárosipataki tájgazdálkodási tanácskozáson.

majd 1000 ha komplex művelés szerkezetű terület és 1187 ha jelentős természetes formációval rendelkező mezőgazdasági terület található.

A kistérség 11 %-nyi erdőterülete főleg a Nyírségi tájakon található, és elsősorban a homoktalajok megkötésére telepített erdőkből áll. Az állóvizekben szegény területen a Vajaitó, és Holt-Szamos együttesen alig 300 ha vízfelületet jelent.

II.3.5. Környezeti állapot

A kistérség természeti adottságai, a tájhasználat, az itt élő emberek természethez való viszonya és a külső környezetből érkező hatások meghatározzák a kistérség jelenlegi, életfeltételeket megteremtő környezeti állapotát.

II.3.5.1. Vizek

A kistérség keleti határát alkotó Szamos vízminősége a magyarországi teljes szakaszán homogén minőségű, mikrobiológiai paraméterek alapján a legrosszabb, V. kategóriájú, erősen szennyezett víz, míg a többi jellemző paraméter alapján IV. kategóriájú, szennyezett víz.

A kistérség folyója, a Kraszna vízminősége sem megfelelő, jelentős szennyezésekkel terheltén lép be az országba. A hagyományosan alkalmazott ötfokozatú vízminőségi skálán a Kraszna tápanyagháztartás szerint a legrosszabb V. kategóriába, mikrobiológiai paraméterek, oxigén háztartás, szerves, szervesetlen mikrotényezők és egyéb paraméterek tekintetében a szennyezett víz kategóriát jellemző IV. kategóriába tartozik. Szennyezettsége, benőtsége, ápolatlansága akadályozza a térségi fejlődést, holott fontos érték volna, ha betölthetné szerepét.

A talajvíz a belterületek közelében rendkívül szennyezett, elsősorban a szennyvízszikkasztás és a védelem nélküli hulladéklerakók következtében a 40 méteres mélységig kimutatható az ammónium szennyezés. Az elsősorban mezőgazdasági tevékenységekből származó nitrát és nitrit szennyezés a felszín közelében, kis mélységben mutatható ki. Magas a talajvíz természetes vastartalma is.

A kistérségben a vízellátást biztosító rétegvizek jellegüket tekintve kalcium-, magnézium-, hidrogén-karbonátos vizek, magas a kitermelt víz vas és mangántartalma.

II.3.5.2. Levegő

A légszennyezés legjelentősebb forrása a közúti közlekedés. A legforgalmasabb út a 49. számú főút, amely a kistérség 7 településén halad keresztül komoly zaj és levegőszennyezést okozva. A Környezetvédelmi Főfelügyelőség mérései alapján a térség egyetlen jelentős ipari eredetű levegő szennyező üzeme a MOM Vízméréstechnikai Rt. gyára Mátészalkán. Nyilvántartott légszennyező pontforrás Mátészalkán (25), Nagyecsedén (3), Mérken, Nyírmeggyesen (2), Jármiban és Ökörítőfülpösön (1) található.

A téli időszakban a levegő minőségét befolyásolja a füstgázok által okozott emisszió. A kistérségben a gázzal fűtött lakások aránya 64 %.

II.3.5.3. Talaj

A kistérség területén a nagytáblás szántóterületek kialakításával, a szakszerűtlen művelési technológiák megválasztásával csökkent a termőföld mennyisége és a talaj termőképessége is fokozatosan romlott. A kivágott fasorok és erdőfoltok miatt a kistérség egész területén jelentős a defláció.

Szintén problémát okoz az egész Szabolcs–Szatmár–Bereg megyére jellemző a talajsavanyodás, amely természetes adottságnak tekinthető, de a jelentősebb ipari és közlekedési levegőszennyezés hatására fokozott mértékben jelentkezik.

A Szatmár–Beregi síkon az aszályos és belvizes időszakok váltakozása és a talaj vízgazdálkodásának nem megfelelő területhasználat a talajok humusztartalmát rontja, ezzel csökkenti a kistérség erőforrásait.

Jelentős környezeti terhelő hatást képviselt az állattartó telepek almozás nélküli technológiája során keletkező hígrágya, valamint a szennyvíz és a települési hulladék nem megfelelő elhelyezése. E szennyezések a települések csatornázásával és a műszaki védelemmel ellátott regionális hulladéklerakók kialakításával fokozatosan csökkenthetők.

A felhagyott bányák tájsebei egyben az illegális hulladéklerakás helyszínei. Az illegálisan lerakott hulladékból káros és veszélyes szennyezések juthatnak a talaj mélyebb rétegeibe is, ezért ezen bányák rehabilitációja fontos feladat. Szükséges a tájrehabilitáció a jármi, mátészalkai, nagydobosi, nagyecsed, nyírcsaholyi, ököritőfülpösi, paposi, vállaji homokbányák esetében.

II.3.6. Összegzés: A tájhasználat értékelése és természeti, gazdasági összefüggései

A tájhasználatot a fentebb jellemzett meghatározottságok teljes mértékben befolyásolják. A kistérségi tájhasználati formák között szembevetendő az intenzív mezőgazdaság túlsúlya. (10., 11. térképi melléklet) A kevés megmaradt természetes, illetve ahhoz igazodó tájhasználati forma kivételével minden területet intenzív használat jellemez, ami főképp szántóművelés. A hiányos információk²⁵ folytán nem ítéltető meg a táblák jellege, tagoltsága egyértelműen, csak a szántóföldi művelés számottevő arányára következtethetünk. Hasonlóképp nem tudunk a táblákat elválasztó erdő-, illetve gypsávokról sem egyértelmű véleményt alkotni, de az egyértelmű, hogy a szántóföldi kultúrák a legrosszabb vízgazdálkodású növénytakasulások. Ebből a szempontból azonos megítélés alá esnek a gyümölcs-, illetve a faültetvények, amelyekre a kistérség erdőművelése korlátozódik. Felsorolt kultúrák jellegzetesen nagy vízfelhasználók, és szerencsétlen módon éppen akkor jelentkezik a legnagyobb vízigényük, amikor az év során a térség a legnagyobb vízhiányt szenved. Főképp a szántókra igaz ez. Az ültetvények esetében megemlítendő különbség, hogy a bő vízü időszakok vizeit csekély részben saját részre képesek hasznosítani – a környező területektől való vízelvonás árán – azonban vízvizsszatartásra, tartalékképzésre és a természetes rendszerekben működő vízadagolásra nem alkalmasak.

Összességében ugyanazt tudjuk elmondani a Mátészalkai kistérségről is, mint a Tisza-menti kistérségekről általában. Eszerint: tájhasználat nem alkalmazkodik a táji adottságokhoz, figyelmen kívül hagyja a mikrodomborzatból, a különböző talajadottságokból, az eltérő vízgazdálkodású talajszerkezetből, illetve felszínborítottságból (élőhely-lánc, növénytakasulások) és vízellátottságból fakadó tagolt és az esetek nagytöbbségében igen eltérő lehetőségeket nyújtó tájszerkezetet. Ez egyben veszélyt is sejtet, a természetes rendszerek részleges, vagy teljes leépüléséhez vezet. Így ezek nem tudják betölteni vízháztartási, vízvizsszatartó-vízadagoló szerepüket, ezáltal a vízforgalom biztosítása a mesterséges rendszerekben nagyságrenddel drágább.

²⁵ Az adatbázis hiánya miatt.

Az erdők csakúgy, mint más térségekben, itt is fontos szerepet töltenek-, vagy inkább tölthetnének be a táj vízháztartásában és szerkezetében. Különösen igaz ez a Kraszna NY oldalára, ahol ez a legmegfelelőbb tájhasználat lehetne.

Az erdőborítottság nemcsak a közvetlen területekre hat ki, hanem - ha különböző mértékben is, de - az egész folyóvölgy vízháztartását befolyásolja. A természeti adottságoknak és az ökológiai követelményeknek leginkább megfelelő mozaikos tájszerkezetben az erdőknek kellene meghatározó szerepet játszaniuk, szemben a mai állapotban e pozíciót betöltő szántókkal. Az erdők mellett a ligetes, parkszerű legelőknek és gyepeknek, továbbá a vizes élőhelyeknek, tavaknak, vízfolyásoknak lehetne kiemelkedő szerepe. E földhasználatoknak – a vízháztartásban betöltött szerepük mellett továbbra is jelentőségük lehetne természetesen az élelmiszerter- és erdei termék termelésben, turizmusban, stb., vagyis nem maradnának ki a jövedelemtermelésből, haszonvételből, csak ezt az intenzív szántóműveléstől különböző módon érnék el.

II.4. Gazdasági bázis

A gazdaság a térség megélhetésének forrása. A gazdasággal szemben hatékonysági, biztonságossági, megélhetési, életminőségi és környezetvédelmi szempontok érvényesülését várjuk el, ami nagyfokú és kiterjedt együttműködést, integrációt igényel. A következő anyag részben bemutatjuk, hogy a Mátészalkai kistérség gazdasága jelen körülmények között mennyire képes a fenti kihívásoknak eleget tenni.

II.4.1. Gazdasági ágak, gazdálkodás

Az agrárium a természet adományaiból saját tevékenysége által teremt megélhetést a vidéki térség társadalmának. Jelentős részt vállal az ország élelem ellátásában és ökológiai szolgáltatásaiban.

II.4.1.1. Agrárstruktúra

Adottságok

A kistérség alapvetően két eltérő természeti adottságú tájegységhez tartozik, talajviszonyai ennek megfelelően változatosak. A Kraszna vonalától nyugatra, a Kelet-Nyírségben, a laza homoktalajok típusai (kovárványos barna erdőtalaj, futóhomok, humuszos homok) jellemzőek. A kistérség keleti oldalán, a Szatmári-síkon vízhatás alatt képződött kötött réti, öntés- és láptalajok változatai alakultak ki.

A mezőgazdasági művelés jövedelmezőségét döntően befolyásolják a jellemzően savanyú kémhatású, alacsony humusztartalmú talajok gyenge termőképessége és kedvezőtlen vízháztartási viszonyai. A szántó művelési ágú mezőgazdasági terület átlagos aranykorona értéke alacsony (13 AK). A 19 AK/ha érték alatti szántóval rendelkező települések aránya 88,46%, a 12 AK/ha érték alatti szántóval rendelkező települések részaránya pedig 38,46%. Nem éri el a 10 AK/ha értéket a szántóterület minősége Fábiánháza, Jármí, Nyírkáta, Nyírparasznya, Őr, Papos (3,64!), Vaja településeken. E települések közül csak Fábiánháza és Nyírparasznyán haladja meg a kistérségi átlagot (19,9%) az erdősültség²⁶.

A napsütéses órák száma évi 1950 és 2000 óra körül alakul, ami az ország többségéhez viszonyítva alacsonyabb érték. A tavaszi fagyok tovább tartanak, az őszi fagyok hamarabb érkeznek, mint az Alföld délre eső részein. A kistérség délkeleti részén elhelyezkedő Ecsedi-láp fagyugos terület, gyakori jelenség itt a jégverés is. A földek gyakran vannak hótakará nélkül -10 C^o-nál alacsonyabb hőmérséklet mellett, ami a vetések áttelelését veszélyezteti. A szatmári vidék csapadékosabb, mint az Alföld egésze, de a csapadék eloszlása gyakran szélsőséges. A nyírségi térség homoktalajain az átlagosnál intenzívebb északi és északkeleti szelek gyakran még a felső humusz réteget is elhordják. A keletnyíri területek mérsékelt belvívészélyesek, kissé vízhiányosak, az Ecsedi láp területe nagyon belvívérzékeny, a szántóművelési törekvés szempontjából itt inkább vízfelesleg van.

²⁶ A mellékletekben szereplő táblázatok az összehasonlíthatóság érdekében, a legutóbbi, 2000. évi Általános Mezőgazdasági Összeírás adatait is tartalmazzák, de a helyzetértékelés a legfrissebb, helyben rendelkezésre álló dokumentumokra, információkra támaszkodik.

A Kraszna balparton a kutakból, vagy kisebb területeket a dombok közötti mély fekvésű, magas talajvízállású területeken kialakított mini tározókból, medencékből lehet öntözni. Ez utóbbiakból kitermelt tőzeges föld a savanyú talajok javítására (digózás) is felhasználható.

A Krasznából és a Szamosból a környező területek öntözhetőek, de rendszeres vízminőségi vizsgálatok szükségesek, mert a víz minősége esetenként öntözésre nem alkalmas. A Tunyogmatolcsi főmű területén öntözésre igény nincs, a főmű jelenleg nem üzemel, a vízkivételi mű hiányzik, a tározó megépítésével ez a műtárgy felszámolásra kerül.

Birtokstruktúra

A térségben az egyéni mezőgazdasági földhasználók mintegy 60%-a 1 ha alatti földterülettel rendelkezik, 1 - 5 ha közötti földterületet birtokol megközelítőleg 30%. Jelentős még az osztatlan közös tulajdon.

A rendszerváltást követően alaposan átrendeződött a földhasználók összetétele. A földhasználat és a földtulajdon gyakran nem esik egybe. Ennek leggyakoribb oka a gazdálkodáshoz szükséges ismeretek és eszközök hiánya, a földtulajdonosok lakóhelye és a kapott föld távolsága, az idős korban földhöz jutás, vállalkozási készség, képesség hiánya, a földterület mérete (többnyire kicsi) és szétszórtsága, a szövetkezeti földtulajdonlás tilalma, a földkimérés és a jogviták elhúzódása, a mezőgazdasági termelés alacsony jövedelmezősége, a mezőgazdasági szolgáltatási, értékesítési környezet fejletlensége, a mezőgazdasággal kapcsolatos bizonytalanság.

Termelési hagyományok, növénytermesztés

A térségben meghatározó szántóföldi növények a gabonafélék, és az olajos magvak. A kultúrtáj mezőgazdasági haszonnövénye a rozs és a vörös here. A gabonaterület folyamatosan csökken, ami különösen a rozs, tritikálé és kukorica területén fog realizálódni. Jelenlegi szántóföldi vetésterület már mutat némi alkalmazkodást a piachoz, de továbbra is a gabonafélék és az olajos magvak termesztése a meghatározó. Az olajos magvak termesztésére hatással lehet a CEREOL Nyírbátori üzemének esetleges végleges bezárása, illetve a bioolaj program további sorsa²⁷.

Csökkent az utóbbi időben a cukorrépa vetésterülete is. Ez a cukorpiac és a szigorú szabályozás eredménye, amely várhatóan tartós marad.

A Nyírségi tájon a gyümölcs- és zöldségtermesztésnek, míg a Szatmári tájegység kötött talajain a búza, kukorica, napraforgó, és cukorrépa termesztésének és az állattenyésztésnek vannak hagyományai. A Kraszna ártéren az Ecsedi láp térségében hagyományos tevékenység volt a kendertermelés- feldolgozás. Környezetkímélő termék lehetne pl. a jutazsák műanyagzsák gyártás helyett, jelenleg ennek piaci háttere feltáratlan.

Napjainkban a jellemző termesztett növények: alma, szilva, meggy, körte, paprika, paradicsom, uborka, sárgarépa, cékla.

A kistérség az ökológiai szélsőségek ellenére (csapadékmennyiség, csapadékeloszlás, tavaszi fagyok, heterogén talajadottságok) az ország egyik legjelentősebb gyümölcsstermesztő körzete. 3.186 ha területen termelnek gyümölcsöt, a térségben lévő tárolókapacitás 34.000 t, a gyümölcsfeldolgozó kapacitás pedig 75.000 t. A kedvezőtlen szántóföldi adottságok ellenére jelentős a gyümölcsstermesztés például Nyírcsaholy, Nagyecsed, Mérk, Vállaj településeken.

²⁷ A Mátészalkán létesült biodízel üzem két éve nem üzemel.

Az alma tendenciájában csökkenő mennyiségű termelés mellett az értékesítés arányai is romlottak, de még így is a legtöbb termelt mennyiségű gyümölcs a térségben. Becslések szerint az ültetvények közel 2/3-a húsz évnél idősebb, termesztés technológiai szempontból korszerűtlen, fajtaösszetétele elavult, a termés minősége gyenge. A termő ültetvények között továbbra is a jonathan a meghatározó fajta, de jellemző a jonagold, idared fajta is. A 90-es évek közepétől a termelési alap megújítása megkezdődött, a térségben évente mintegy 200 hektárral növekedett az almaültetvény mennyisége. Az elmúlt évben, a kistérségben 162 gazdaság indított el új telepítést. Az étkezési alma exportja tizedére esett vissza a 80-as évek átlagának. Ezzel ellentétben az ipari alma mennyisége az összes almatermesztés 28%-áról 75%-ra emelkedett. A korszerűtlen fajtaösszetétel ugyanakkor kedvez a sűrítmennyiségének, mivel a Jonathan fajta aránya magas és ez a fajta adja a kedvező cukor és savarány miatt a legjobb minőségű sűrítményt. Az almalé sűrítmennyiség eladható, bár igen nagy a verseny a piacon. A világpiac egy átlagos évben 80-90 USD/tonna nyersanyagárat ismer el, ez pedig önköltség alatti felvásárlási árat tesz lehetővé. A sűrítmennyiség-előállítás termelőkapacitásához viszonyítva igen mérsékelt a nagyobb feldolgozottságot, magasabb értéket képviselő termékek előállításának aránya.

Az alma mellett a meggy termesztése is számottevő, Nyírmeggyesen kereskedelmi és feldolgozó központ működik. Tájjellegű gyümölcs a Kántorjánosi fürtös meggy. A meggy második helyen szerepel területi részesedésével a gyümölcsfajok között. Az utóbbi évek viszonylag stabil értékesítési pozíciója révén nagy népszerűséget szerzett a termelők körében. A meggy piaca sem korlátlan, erősen függ az eladható mennyiség pld. az osztrák és német termésátlagoktól. Ennek ellenére nyers és feldolgozott formában is bővíthető a piac hatékonyabb marketing munkával. A meggyből készült helyi specialitások a meggybor, a likőr, a konzerv, a pálinka és a lekvár. Felvásárló udvarok működnek Nyírmeggyesen és Mátészalkán. Nyírmeggyesen biogazdálkodó folytat termelést, bioboltba értékesít.

A szilva hagyományosan szatmári gyümölcs. Elsősorban a folyók mentén, de szinte minden paraszti házi kertben is megtalálható. A nagy gyümölcsű és korai érésű fajták adhatók el jól, főként étkezési célra. Értékesítésében a német export a meghatározó, ahol az új belépőár által korlátozott bevitel kétségesé teszi azt, hogy hosszabb távon nagyobb fejlesztések eredményt hozzanak. Az apró szemű népi fajta a hagyományos házi jellegű szilvalekvár legkedveltebb alapanyaga. Ugyancsak ez a fajta adja a híres szatmári szilvapálinka különleges aromáját (Szamoszeg, Szamoskér).

A körte méltatlanul alacsony mértékben (becslések szerint 1%) van jelen a gyümölcsszerkezetben. Jelentősebb ültetvény csak Ökörítőfülpös területén található. A bogyós gyümölcsök termesztési feltételei – ökológiai adottságok, kézimunkaerő, feldolgozó kapacitás stb. – lényegesen nagyobb területen való termelést indokolnak. A festőbodza telepítések kezdenek elterjedni, hagyománya nincs a térségben, bár jó adottságok állnak rendelkezésre.

Valaha tájfajta volt a Jármí dinnye, megszűnésében szerepet játszott a Csányi fajta elterjedése, népszerűbbé válása. Megszűnt a számócatermesztés is a nyomott árú felvásárlás miatt.

A térségben hagyományai vannak a dohánytermesztésnek (Vaja), még most is vannak 20 – 30 ha -nál nagyobb dohányültetvényeken termelő egyéni és társas vállalkozások, de az átlagos ültetvényterület mérete nem haladja meg az 5 – 7 ha-t. Az összes mezőgazdasági terület 12%-án folyik dohánytermesztés, a megye kistérségei között ez a második hely, az Újfehértói kistérség után. A magyar növénytermesztési ágazatok között a dohány az a ritka kivétel, melynek biológiai alapját teljes egészében korszerű hazai nemesítésű fajták képviselik. Ez annak köszönhető, hogy a dohány nemesítés széleskörű alapkutatási háttérre támaszkodhatott, mivel a dohány, mint kísérleti teszt növény szerepel a hazai tudományos műhelyekben. Ehhez kapcsolódik a vírusmentes vetőmag előállítás és az okszerű fajtarotáció a dohánytermesztők

és a gyártók igényeinek harmonikus kielégítése érdekében. Támogatást csak a terményszárítóval rendelkező termelők kapnak.

A térségben jelentős számú kézi munkaerő hasznosítására alkalmas lehet a zöldspárga termesztésének meghonosítása.

A Mátészalkai kistérség tájjellegű termékei a Nagydobosi sütőtök, Paposi dinnye, valamint a Nagyecsed csikosnapraforgó (tarka étkezési napraforgó).

Hiány van a kistérségben a minőségi bortermelésből, szőlőből, halhúsból, bogyósokból, dióból, gombából, erdei termékekből, fa alapanyagból.

Állattenyésztés

Az állattenyésztés a kistérség agrárgazdaságának erős szektora, annak ellenére, hogy az elmúlt évtizedekben sokat veszített jelentőségéből. A kistérség a megye állatállományából (szarvasmarhából és sertésből is) valamivel több, mint 11,22 %-át képviseli. Híres a Vállaji sváb sonka. A kistérség specialitása a juhtartás volt, jelenleg a megyei állománynak csupán 9,89 %-át adja.

A piaczgazdasági kiszolgáltatottság a jó táji adottságok ellenére az állattartást csaknem kényszerfoglalkozássá süllyesztette. Ebben a szektorban ugyanis nincsenek számottevő kivárási, tárolási lehetőségek, mint például a gabonatermesztés esetében. A szélsőséges árváltozások, illetve értékesítési bizonytalanságok miatt az állattartási kedv az 1990-es évtizedben jelentősen mérséklődött. Ezért nagy szükség lenne az állattenyésztési ágazatok termékpályás szövetkezeteire, értékesítő közösségek termelői érdekű hálózatának kiépítésére, illetve másodlagos és harmadlagos regionális szövetkezeti szövetségekre. Szarvasmarha vágóhid üzemel Mátészalkán, a minőség megfelelő, de erős a függőség a feldolgozóiparral, a piac kilengéseivel szemben.

A távlati piaci jelzések a marhahús mérsékelt keresletét prognosztizálják, ugyanakkor a juh- és a kecskehús iránt növekvő igényeket jeleznek. A kistérség adottságai és termelési hagyományai megalapozzák a két állatfaj tenyésztésének, a legeltető állattartás körülményeinek fejlesztését.

Juhtenyésztésben a szarvasmarhatartásra már nem használható épületekre alapozva elsősorban a korábban jelentős állománnyal rendelkező Mérk-Vállaj, Tiborszállás térségében lenne célszerű fejleszteni. A többi területen a 300 db körüli, vagy afeletti állományok számát növelni kellene és kísérletet tenni a térségben korábban alkalmazott fejés visszaállítására. A homoki legelőket hasznosító, Nyírkáta, Kántorjánosi, Jármí térségében a húsmínőség fajtajavító, tenyésztési programok bevezetésével a szaporasági mutatók javíthatók. Az anyajuhok 20-30 %-os, a vágójuh 50 %-os növekedése is elképzelhető.

A kistérség a legnagyobb sertéssűrűségű terület a megyében. Mátészalka térségében 3 kisvágóhid és két húszüzem a helyi egyéni sertéstartás nagy részét képes integrálni. A Mérki vágóhid évek óta vegetál, pedig korábbi márká jellegű helyi termékekeivel (sváb hústermékek), megfelelő fejlesztéssel és marketing eszközökkel biztos piaca lenne. A húsmínőség javítását megfelelő tenyészanyaggal a mesterséges termékenyítés általánossá tételével és célszerű takarmányozással javítani lehetne. A helyi specialitások különböző minőségű sertés alapanyagigényét az egyéni gazdaságok kielégítenék.

Baromfitenyésztés tekintetében a térségben a tenyészállomány tartásának, a baromfikeltetésnek, valamint az árutójas-termelésnek hagyományai vannak. Egyéni vállalkozás keretében 10-20 %-os bővítéssel technológiakorszerűsítéssel a kistérség ellátásában meghatározó szerepet tölthetnek be. Az őri 4-6000 db kapacitású baromfivágóhid csak bővítéssel (hűtő-fagyasztó) lenne képes fennmaradni és a térség broilertermelésében szerepet játszani. Megoldást adhat ezenkívül a más megyei integrátorhoz történő kapcsolódás

illetve a kapacitás sajátos, kis volumenű igények kielégítésére hasznosítása (biocsirke, vagy kis súlyú vágócsirke).

A térségben hagyományai vannak a nyúltenyésztésnek is. Az állománynövelés és minőségjavítás érdekében két-három db, 6-800 anyaférőhelyes nyúlház támogatandó lenne, elsősorban integrátori szerep vállalásával. A nyúltenyésztés a mezőgazdaságban kiegészítő jövedelemszerzést biztosító szerepe miatt is fontos ágazat. Előnye az alacsony induló tőke- és eszközigeny, a könnyen elsajátítható szaktudás, valamint a kiváló integrálhatóság. A piaci értékesíthetőség biztosítása érdekében szükség van a fogyasztás mértékét emelő, népszerűsítő marketingre.

Nagyecsed – Mérk – Vállaj környékén színvonalas lótenyésztés folyik. Bár a tradicionális, családi mezőgazdasági tevékenység folytán még sokan „értenek hozzá” a térségben, de versenyképes szinten már magasabb szakmai tudást igényel. Jelenleg a térségben mezőgazdasági szakképzést biztosító Baross László Szakközépiskolában nincs ezzel összefüggő oktatás.

Folyami halászat a folyókon kisszerszámos formában jelenik meg, a tógazdaságok inkább a nyírségi tájegységen jellemzők. Az értékesítés helyi piacra, illetve a halászati szövetkezetnek történik.

Élelmiszerfeldolgozás

Két jelentős zöldség-gyümölcs feldolgozó kapacitás van a kistérségben, a Vajai Zöldség Gyümölcs Kft. és a Nyírmeggyesi ERKER Rt.

Mátészalkán jelentős a hús- (BO-VI-CO Kft., Öcsi Hús Rt., Szatmárhús Kft.), tejfeldolgozás (Szabolcstej Rt.) és a sütőipar (Szabolcs Gabona Rt.). A térség egyik legjelentősebb élelmiszeripari működő kapacitása a Szabolcstej Tejipari Rt. Mátészalkai Gyára, az Agroker Rt. pedig almafeldolgozót (almalé) üzemeltet.

A kisebb településeken pékségek működnek (Nagyecsed, Nyírmeggyes, Kocsord, Mérk).

A térség alapvető problémája, hogy a megtermelt termények jelentős részben feldolgozatlanul, vagy alacsony feldolgozottsággal hagyják el a térséget. Mátészalka feldolgozó szerepének erősítése mennyiségi és minőségi értelemben egyaránt fontos volna a Szatmár-Beregi regionális együttműködés számára.

II.4.1.2. Erdő- és vadgazdálkodás

A Mátészalkai kistérségben az erdősültség az országos átlaghoz közel van, 17,8 %. A zömmel homokos termőhelyi adottságok elsősorban az akácnak és a nemesnyárnak felelnek meg. Kevés helyen fordul elő vörös tölgy, illetve vannak megmaradt tölgyesek, de nincs telepítés. A nyírségi táj erdészetiileg kezelt területeit vegyes korú, döntően keménylombos, kisebb részben fenyőerdők fedik. A Szatmári-síkság területének potenciális előfordulásai a fűzesek, a fűz-nyár, a tölgy-kőris-szil ligeterdők, valamint az égeres láperdők. A vízelvezető vízgazdálkodás és a térszinteknek sem megfelelő hasznosítás miatt a kistérségben az erdők döntő része az év jelentős részében sajnos vízhiánnyal küszködik.

A tulajdonmegoszlás szerint fele-fele arányban vannak a magán erdőgazdálkodók, és az állami tulajdonban lévő erdők. Az arány a magán erdőgazdálkodás felé fog eltolódni, mivel az állami erdészeti tulajdonában nincsenek olyan földek, amelyeken erdőt tudna telepíteni. A telepítések koordinálatlanok és kis területen valósulnak meg. A cél a természetesebb, elegyes

erdőállományok létrehozása lenne, kis tarvágásokkal. A telepítési kedvet a támogatás mértéke határozza meg.

Kisebb fafeldolgozók Tiborszállás, Szamosszeg, Vaja községekben létesültek, az ERDÉRT mátészalkai telepén folyt feldolgozás beszüntetése óta azonban komolyabb fafeldolgozás nincs a kistérségben.

A Mátészalkán létesült biomassza fűtőerőmű alapanyagigénye energiaerdő, energiafű és -nád. Az erőmű a mező- és erdőgazdasági melléktermék, hulladék, nyesedék hasznosításában is szerepet játszik.

A kistérségben található vadásztársaságok átlagos területnagysága 5.000-7.000 ha.

Az apróvadak: fácán, mezei nyúl és fogoly. A víziszárnyas kibocsátás évente változó mértékű. A nagyvadak közül az őznek kiváló állományai vannak, azonban a túlzott létszám jelentős vadkárt okoz. A vaddisznó a kistérségben kisebb létszámban fordul elő, bár állományai folyamatosan nőnek és a jellegéből adódóan problémás állományszabályozás miatt jelentős mező- és erdőgazdasági károkat okoz.

Jelentős a bérvadásztatás, a tagi vadászatokon kívül a külföldi (elsősorban osztrák, és német) vadászvendégek száma is jelentős. Az értékesítés a Kelet Vad Kft-n keresztül történik, exportra.

II.4.1.3. Ipar

A kistérségben ipar elsősorban Mátészalkán van, jellemzően telepített ipar, mert a térség alapvetően mezőgazdasági jellegű. A telepített ipari üzemek jelentős része (pl. Mezőgép, Szatmár Bútorgyár) azonban bezárt, így az ipar összességében is jelentősen visszaesett a termelést és a foglalkoztatást tekintve egyaránt. Mátészalkán az ipari tevékenységek között az optikai műszerek és alkatrészek gyártása, a finommechanika (az egykori MOM [Magyar Optikai Művek] szétválásával létrejött Carl Zeiss Hungária Optikai Kft., HOYA Szemüveglencse Gyártó Rt., MOM Vízméréstechnikai Kft., Buchmann-MOM Kft.), a bútorgyártás, és a fémfeldolgozás dominál²⁸. Az építőiparban számos kisvállalkozás működik. A bútoripar néhány kisvállalkozásban él tovább, töredék létszámmal. Megközelítőleg megyei szintű a ruházati és iparcikk profilú egységek száma. Emellett tökeerőben, versenyképességben nagy a különbség a külföldi tulajdonban lévő nagyvállalatok és a mikro- és kisvállalkozások között. A két legnagyobb ipari foglalkoztató a Carl Zeiss Kft. (900 fő) és a MOM Vízméréstechnikai Kft. (270 fő). A hagyományos kézművességet néhány iparművész gyakorolja (pl. fafaragás, fazekasság, bőrdíszművesség).

Ipari park Mátészalkán, a város 1970-es években kialakított iparnegyedében létesült, 78 ha területtel, teljes infrastruktúrával. Az ott telephellyel rendelkező négy – külföldi tulajdonban lévő – nagyvállalat (Carl Zeiss Hungária Optikai Kft., MOM Vízméréstechnikai Kft., Buchmann-MOM Kft., Buchmann Rt.) mellé még nem települt új vállalkozás. Az optikai iparban működő vállalatok együttműködésében optomechatronikai klaszter alakult.

II.4.1.4. Kereskedelem, szolgáltatás

A kereskedelem és a szolgáltatás mennyiségben és minőségben Mátészalkára koncentrálódik. A térségben a multinacionális kereskedelmi áruházláncok még nem jelentek meg, így

²⁸ Az élelmiszeripart a mezőgazdasági fejezet tárgyalja.

Mátészalkán is a kiskereskedelmi üzletek jellemzőek, e tekintetben a város ellátottsága jónak mondható. Nagyon sok magánvállalkozás a kistelepüléseken a kereskedelem területén működik, még a legkisebb településeken is általában több kereskedelmi egység van (leginkább élelmiszerüzlet). A kis, magánkézben lévő üzletek között éles piaci verseny van. Rendkívül meghatározó a kereskedelemben és a szolgáltatásokban az inaktivitásból és az alacsony jövedelmekből adódó kis fizetőképes kereslet, kis belső piac, amely így kevés vállalkozást képes „eltartani”. Ez és a relatíve magas adókötelezettség állhat a hagyományos szolgáltató kézműves szakmák (például fodrász, szabó, cipész, TV- és villanyszerelő) hiányai mögött. A szolgáltatásokon belül továbbá növekvő szereppel bír a turizmus (szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás), a legtöbb ilyen vállalkozás szám szerint Mátészalkán működik, arányát tekintve azonban Szamoskőren, Kocsordon és Tiborszállason. A pénzügyi szolgáltatások szintén Mátészalkán a legkedvezőbbek, ahol több bank szolgáltatásait is igénybe lehet venni; takarékszövetkezet Győrteleken, Hodászon, Jármiban, Mátészalkán, Nagyecsedén, Öron, Vaján, Ópályiban és Vállajon működik.

II.4.1.5. Turizmus, idegenforgalom

A kistérség területén nincs hagyománya a turizmusnak, vannak viszont vonzerői, attrakciói, melyek sorában kiemelt helye van a tradicionális szatmári termékeknek és hagyományoknak, a kultúrának, a települési és táji értékeknek. Szatmár érdekes, szórakoztató, ínycsiklandó és szép idegenforgalmi programlehetőségekkel, attrakciókkal várja vendégeit.

A szatmári vendéglátók hagyományos vendégszeretete és tisztelete a kistérséget arra sarkallja, hogy a ma még kihasználatlan turisztikai lehetőségek nagyobb teret kapjanak a gazdaság életében és szélesebb körben megismerhetővé tegye értékeit. Ehhez fejlesztenie szükséges turisztikai infrastruktúráját és rendszerszerűvé kellene tennie bemutatkozását és kínálatát.

Vonzerők, turisztikai termékek

A kistérség számos színvonalas, mára már hagyománnyá váló rendezvény helyszíne (10. táblázatos melléklet). Ezek között a legtöbb a jellegzetes szatmári termékek bemutatását, vásárát szolgálja, de kulturális rendezvények is rendszeresek²⁹. A termesztés, a kézműipari hagyományok felelevenítése, ápolása a jelenleg még nem feltárulkozó településeken is célkitűzés. A *rendezvényturizmus* számára az adottságok több településen is megvannak.

A kistérség kevés olyan épített örökséggel rendelkezik, amely egyben turisztikai terméként is szolgálhat. Ezek közül viszont műemlékek és országos hírnevűek is vannak (Vajai vár, Nagyecsed Ecsedi vár alapjai). A Vajai vár „lovagterme” konferenciák lebonyolításának is helyet tud adni, Mátészalkán a Szatmári Múzeum, Csizmadia palota, volt Megyeháza, Vasúti Gyűjtemény jelentősége kimagasló, Nagyecsedén a megsemmisült Ecsedi Vár alaprajzát őrző településszerkezet látható. Az épített örökség emlékeinek ápolása, felújítása, parkosítása mind a vonzerőnövelést szolgálja. E tevékenység a kistérség több településében található műemlék kastélyok látványossá tételében is fontos szerepet játszik. (pl. Géberjéni Jékey- kúria felújítása)

A *falusi turizmus* egyrészt kiegészítő formája a rendezvényeknek, másfelől önálló, teljes értékű pihenésként is funkcionál. A vendégasztal megteremtésével sajátos házi ízeket és

²⁹ Kiemelendő az országban elsőként megvalósított közvilágítás emléket őrző Mátészalkai „Fényes Napok”.

tevékenységeket lehet megismerni. A falusi turizmus a kistérségben jelentősen erősödött az utóbbi tíz évben. A belföldi vendégek száma egyre gyarapodik, az urbánus életforma stressze következtében növekvő vonzerőt jelent a vidék zavartalan nyugalma és aktív pihenési lehetősége. A szatmári terület rendkívül jó adottságokkal rendelkezik a falusi turizmus programok szervezésére. A területen a civilizáció káros hatásai alig érzékelhetők. A Magyarországon egyre jobban elterjedő, és szakmai színvonalát tekintve egyre jobb szolgáltatásokat nyújtó falusi turizmus, ha a térség egésze számára nem is döntő, de a szolgáltatást nyújtó családok számára gazdasági fejlesztési lehetőséget, jövedelemkiegészítést biztosíthat. A falusi turizmus kialakítását segíteni, ösztönözni szükséges olyan településeken, ahol ez még nem indult el és természeti és környezeti adottságai révén alkalmasak.

A falusi turizmus kínálatának bővítésében az öko- és aktív turizmus kapja a legnagyobb szerepet, a térségre jellemzően a kerékpáros-, lovas- és horgászturizmussal kiegészülve. Ehhez kapcsolódva a fiatalok üdültetése, erdei iskolák, alkotóházak létesítése több településen lenne megoldható. A környezettudatos nevelés minél korábbi korosztályoknál történő megkezdése nemzeti stratégiai cél.

Az *ökoturizmus* számára a Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet egyes kistérségi területei adhatnak helyszínt a Szamos mentén és a Vajai-tó környékén. A Vajai tó mellett a horgásztanyán kialakítandó szállás nemcsak horgászok, de akár madármegfigyelés célját is szolgálhatja.

A Mátészalkai kistérség síkvidéki jellegéből adódóan ideális terepet nyújthat a *kerékpáros turizmus*nak. Jelenleg kiépített kerékpár nyomvonal a vizsgált területen 49.sz. főút települési belterületi részei és a Kraszna egyes szakaszai mentén található. Az Országos Területrendezési Tervben meghatározott országos kerékpárút törzshálózati elemek nem érintik a területet, de a Kraszna és a forgalmasabb utak mentén önálló kerékpáros nyomvonal kialakításával és a kisforgalmú utakon kerékpártúra útvonalak kijelölésével, tájékoztató táblák elhelyezésével a kistérség települései és azok nevezetességei jól körüljárhatók lennének. A Szamos-Krasznaközi árvízi tározó gátkoronáján kerékpárút tervezett, a települési kapcsolatokkal együtt. A kerékpáros turizmust népszerűsítését segítő a kerékpáros bázishelyek, információs adatbázisok és kiadványok, ivóvíz vételi lehetőségek, szervizek, kölcsönzők kialakítása szükséges.

A *gasztronómiai turizmus* számára különleges lehetőség a vállaji sonkára, sváb hústermékekre alapozható, esetleg a határ mindkét oldalát bemutató, az egymástól elszakadt közösségek kapcsolatait erősítő „sonkaút”³⁰.

A *víziturizmus* adottságai a folyók szennyezettsége miatt sajnos egyelőre kevésbé élvezhetők. Ennek megoldása esetén vízitúrák kombinálása a turizmus más ágaival (víziturizmus-gasztroturizmus, víziturizmus-kulturális turizmus, víziturizmus-kerékpáros turizmus) a Felső-Tiszán már jelenlévő érdekes lehetőség.

A *horgászturizmus* a térségben kevésbé a folyóvizekhez, mint inkább a mesterséges tavakhoz, holtágakhoz, csatornákhöz és morotvákhoz kötött szabadidős tevékenység. Horgászási lehetőség pl. Jármiban, Rápolton, Vaján van.

³⁰ Ötlet: Lőrincz Károly

Strandfürdő csak Mátészalkán üzemel, termálvize kedvelt a térség lakosai körében. Korszerűsége, szolgáltatásainak minősége nem elégíti ki a magasabb igényeket, teljes felújítása szükségszerűvé vált. Csak egy 25 m-es fedetlen úszómedencével rendelkezik. Egy tanuszoda található még Jármiban, a kistérség úszásoktatásában ennek jelentős szerepe van.

Az utóbbi időkben megjelentek a térségben jelentős hagyományokkal bíró vadászatra építkező *vadászturizmust* szolgáló vállalkozások.

A kistérség terepi adottságai alkalmasak a lovaglás széles körű elterjesztéséhez. Mátészalka minősül a térség lovasközpontjának.

Turisztikai infrastruktúra

A turisztikai infrastruktúra jelenleg még kevésbé kiépített.

A kistérség összesen 2003-ban 303 szállásférőhellyel rendelkezett a KSH adatai alapján, mely 1998 óta 25%-os növekedést mutat. 1998-ban a szállásférőhelyek három település között oszlottak meg (Mátészalka, Ökörítőfülpös és Vaja), 2003-ra Nagyecsed, Ópályi és Vállaj is felzárkózott a szállásadó települések közé. A jellemző szállásformák Mátészalkán és Vaján a szálloda és panzió, a többi településen a falusi vendégházak és a házi kempingezés. Igény lenne a kollégiumok bővebb szálláshelykínálatára.

A szállodák, panziók száma és kapacitása a fentiekkel együtt is alacsony, melynek oka egyrészt a kereslet hiányában, másrészt az alacsony vállalkozási aktivitásban keresendő. A vendéglátóhelyek száma közel 20-al emelkedett öt év alatt, viszont ebből az éttermek és cukrászdák száma csökkent ez időintervallumban. Viszont az ételválaszték, a higiénés feltételek, az esztétikai környezet, az árak és a kiszolgálás javulása biztató jel a minőségi turizmus feltételeinek megteremtésében

2003. évben a kistérséget több mint 4000 vendég kereste fel, amely több mint kétszerese az 1998-as adatnak. A növekmény a belföldi turisták mellett a külföldiek falusi magán megszállásainak köszönhető. A turisták több mint 11 ezer vendégéjszakát töltöttek a térségben, ami az öt évvel ezelőtti értékhez képest szintén több mint kétszeres növekedést jelent. A külföldiek által a térségben töltött vendégéjszakák száma csak a kereskedelmi szálláshelyeken csökkent, a magánszállásokon nőtt.

Egy vendégre 2,7 vendégéjszaka jutott 2003-ban, ami 1998-ban 3,1 volt átlagosan. Az országos negatív tendencia itt is tapasztalható, miszerint a vendégéjszakák számának fokozatos csökkenésével az átutazó és hétvégi turizmus jelentősége nő.

A KSH adataira alapozott statisztikai elemzés mellett figyelembe kell venni a települési interjúk, valamint a korábban készült tervezési anyagok eredményeit is, mely alapján a szálláshelykínálat nem enyire koncentrált. A kiadó házak „szívességi” használat alapján történő vendégforgalmát, valamint az egy-egy programra, koncertre, egy napos strandolásra érkező, szálláshelyet igénybe nem vevő látogatók adatait csak becsülni lehet.

Az utóbbi időkben megjelentek a szomszédos országokból jövő bevásárló turizmus speciális igényeihez alkalmazkodó idegenforgalmi szolgáltatások. Ezek az utazások általában rövid tartózkodási idejűek, és alacsony fajlagos költséssel jellemezhetők.

Az egyéni utazási mód növekedése általános tendencia (a csoportos utak rovására). A kistérségben fokozódik a belföldi vendégek iránti fogadókészség, erősödik a belföldi kereslet, amelyben meghatározó a családi turizmus. Az üdülés mellett a külföldiek ingatlanvásárlása is általánossá vált. Sok önkormányzatnak szándékában áll a megüresedett házakat megszerezni

és vendégházként üzemeltetni. A turisták főként személygépkocsival érkeznek, ez felhívja a figyelmet az úthálózat és a kiszolgáló létesítmények iránti fokozódó mennyiségi és minőségi igényekre.

A térség látogatottsága alapvetően szezonális jellegű, az éghajlati okok és a földrajzi fekvés miatt főleg nyár, kisebb mértékben a tavasz és az őszi jelentik az üdülő turizmus időszakát.

A kistérségben jelenleg nincs tourinform iroda, a térségbe látogató nehezen kap útbaigazítást, szállást, információs kiadványt. A környéken kevesen beszélnek idegen nyelvet, így a szóbeli kapcsolatteremtés nehézkes.

Az idegenforgalmi társulások és egyesületek non profit szervezetként hatékonyan hozzájárulnak a turisztikai termékfejlesztési programok kialakításához, rendezvények szervezéséhez, marketing tevékenységhez és érdekképviselőkhöz. Az igazán eredményes kistérségi fejlődéshez azonban támogatni szükséges rendszerszerű bemutatkozást.

Napjaink technikai lehetőségei (pl.: internet) nagymértékben hozzájárulhatnak a kulturális kínálat növeléséhez, nemcsak a fejlettebb, hanem a hátrányos helyzetben lévő településeken, az aprófalvakban és a perifériális területeken is. A meglévő kulturális infrastruktúra, művelődési házak, könyvtárak és a teleházak) ugyanis alkalmasak a korszerű tartalmak (elektronikus könyvtárak, távoktatás stb.) hordozására is.

A versenyképességet csak az infrastruktúra általános fejlesztésével, korszerű turisztikai termékek rendszerbe integrálásával, azaz termékcsomagok megteremtésével, hatékony marketing munkával, egyedi arculatok és hatékony működési feltételek kialakításával van mód lényegesen javítani. Az idegenforgalom szervezését, irányítását ellátó szervezeti, intézményi háttér (kormányzati és helyi szinten egyaránt) megteremtése nélkül azonban nem érhetőek el jelentős sikerek.

II.4.2. Vállalkozási szerkezet

Vállalkozási aktivitás, sűrűség

A vállalkozói aktivitás (13 db/ezer fő) alapján a kistérség a megyében a harmadik helyen áll. Ez azonban területileg egyenlőtlenül oszlik meg, mivel a vállalkozások Mátészalkára koncentrálódnak. A kistérség vállalkozásainak közel fele Mátészalkán működik, ezzel szemben Fülöpösön vagy Rápolton 10-nél kevesebb a vállalkozás – a népességszámmal való összefüggés egyértelmű. A magasabb vállalkozói aktivitással szemben áll a népesség alacsony gazdasági aktivitása és a munkanélküliség, ami azt mutatja, hogy a gazdasági szerkezet közel sem kiegyensúlyozott. Kedvezőtlen, hogy a vállalkozások jövedelmi szintje alacsony, a megyei átlagtól elmarad, akadályozza a bővülést.

A kistérségi vállalkozások megoszlása jogi forma és létszám kategória szerint

A kistérségben a jogi személyiség nélküli vállalkozások aránya 87 %, amelyen belül az egyéni vállalkozások részesedése viszonylag magas (69 %). A foglalkoztatottak számát tekintve az 1-9 főt foglalkoztató mikrovállalkozás 31 %, a 10-19 főt foglalkoztató kisvállalkozás 2 % és a 20-49 főt foglalkoztató középvállalkozás 1 % a kistérségben. Rendkívül magas (66 %) a 0 és ismeretlen főt foglalkoztató vállalkozások aránya. A vállalkozói szektort a KKV-k határozzák meg, ezek nagy része önfoglalkoztató kényszervállalkozás.

A vállalkozások gazdasági ágak szerint

Kistérségi átlagban a legtöbb vállalkozás a kereskedelemben és a szolgáltatásokban működik (a vállalkozások 49 %-a, a közszolgáltatásokat is odaszámítva 74 %). Ez tehát kirajzolja azt az országos tendenciát, amely a mezőgazdaság visszaszorulásával és a szolgáltatások aránynövekedésével jellemezhető. Az országos átlaghoz képest azonban a kistérségben lényegesen magasabb a mezőgazdaság szerepe: az ágazatban működő vállalkozások száma alapján a térségi 12 %-os részesedés az országos átlag háromszorosa. E tekintetben épp fordított a helyzet, mint a vállalkozási sűrűségben: a mezőgazdasági vállalkozások aránya Mátészalkán a legalacsonyabb (4 %, ami megfelel az országos adatnak), a falvakban 15-30 % körüli (a határszéli Mérken 45 %). A falvakban természetesen lényegesen kisebb a szolgáltatások aránya, viszont a mezőgazdaság szerepe nagyobb. A falvakban így a megélhetés hagyományosan a mezőgazdasághoz és a közszolgáltatásokhoz (közigazgatás, oktatás, stb.) kötődik.

A mezőgazdaság gazdasági és foglalkoztatási súlyának visszaesése így a térség magas munkanélküliségének és alacsony jövedelemszintjének az elsődleges oka. Az ipar 14 %-os aránya elmarad az országos átlagtól, s ez is döntően Mátészalka iparából adódik. Vannak községek, ahol nem folyik ipari tevékenység. Még így is az ipari, építőipari vállalkozások aránya megyei összehasonlításban magas, a nyíregyházi és újfehértói kistérség után itt működik a legtöbb ipari vállalkozás.

II.4.3. Összegzés: Relatív pozícióváltozás, gazdasági-társadalmi összefüggések és fejlődési tendenciák

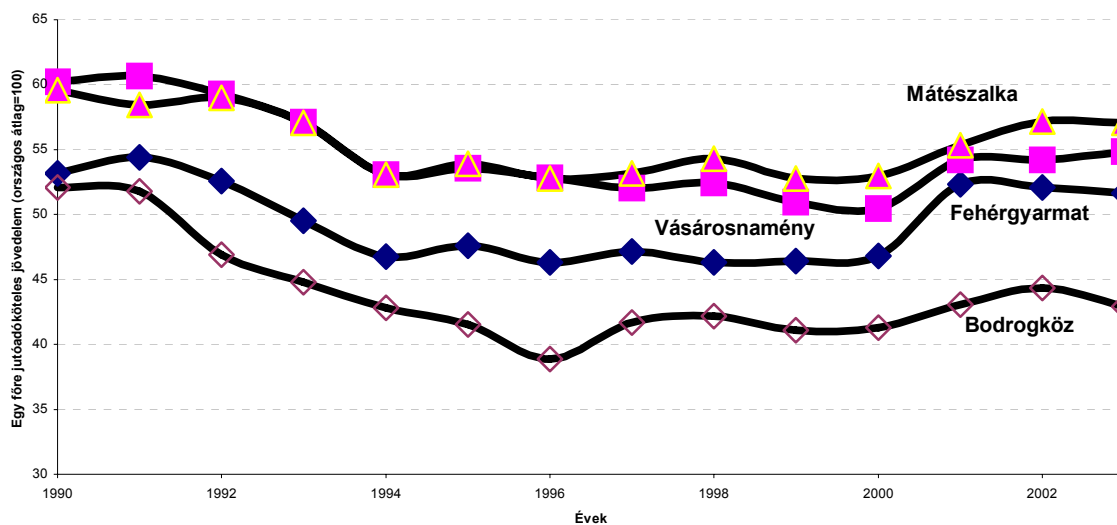
Eddig a belső erőforrások elemzését főként a jelen állapot, a mai helyzet, statikus adatok vizsgálata alapján végeztük. A következőkben összehasonlítjuk a VTT által érintett négy Felső-Tisza-vidéki (Fehérgyarmati, Mátészalkai, Vásárosnaményi, Bodrogházi) kistérséget.

Az elmaradottság a vizsgált térségekben döntően tradicionális eredetű, amelyen az Alföld számára általánosságban felzárkózást célzó szocialista iparosítás is legfeljebb csak időlegesen (a rendszerváltásig), és inkább csak relatív értelemben volt képes segíteni. A hazai térszerkezetben külső perifériaként is jellemezhető négy kistérség közül háromnak – Mátészalka kivételével – még a központjai is jórészt kimaradtak a szocialista iparosításból, agrárjellegük sokáig meghatározó volt. 1990 óta pedig az országos átlagnál is jobban visszaeső, és ma már a vidéki átlagot sem elérő súlyú agrárszektor szerepét, dezintegrálódását, illetve részben a fekete gazdaságba való süllyedését máig nem sikerült ellensúlyoznia sem a piaci folyamatoknak, sem pedig a területfejlesztésnek.

A döntően a lakossági infrastruktúra, illetve a helyi önkormányzati intézményrendszer tárgyi feltételeinek kétségtelen javulásában tetten érhető fejlődés hatása a gazdaságra csekély. A még nagyobb leszakadás elkerülésében ezeknél sokkal nagyobb szerepet játszott a szocialista időszakban felépült néhány középüzem továbbélése, a határmenti fekvés alapján kínáló szürke gazdaság, illetve – az országotól sok tekintetben eltérő demográfiai folyamatoknak és a sajátos kollektív magatartásmintákban testet öltő túlélési stratégiáknak köszönhetően – a normatív alapú állami foglalkoztatás- és szociálpolitika forrásai (a rokkantnyugdíjaktól a családi pótlékig vagy a gyerekek számától függő lakásépítési szociálpolitikai támogatásokig).

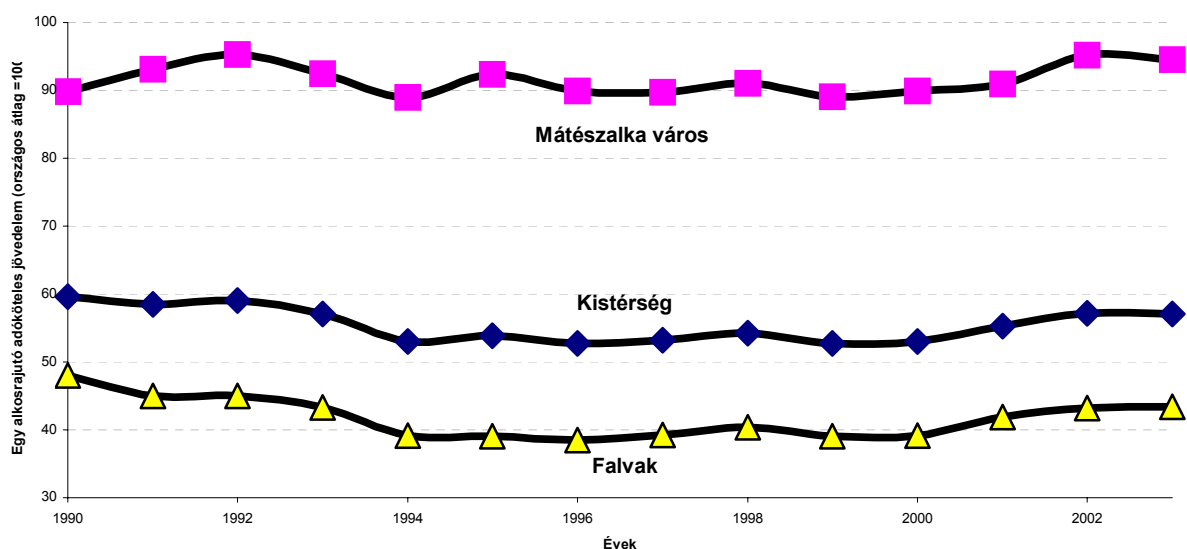
Ugyanakkor a helyzetet számos speciális tényező is súlyosbítja. Ilyen például az apró- és középfalvas településszerkezet, a cigányság országos átlagot jóval meghaladó aránya, a Budapesttől, a nyugati határtól, sőt még a megyeszékhelyüktől is nagy távolság (e távolságmutatóik értéke mindhárom tekintetben a legnagyobbak közé tartozik az országban), a gazdasági orientációváltás (a szovjet kapcsolatok szerepe korábban e térségek gazdaságában volt a legnagyobb az országban). Így lemaradásuk növekedése a mindenkor országos átlagoktól az 1990 utáni évek zuhanása után is, habár mérsékeltebb ütemben, de a mai napig is folyamatos. A fent leírtakat a következőkben felvázolt jövedelmi fejlődési pályák is szembetűnően igazolják.

A Felső-Tiszavidéki 4 kistérség jövedelmi pályája 1990-2003

A 26 településből álló mátészalkai kistérség a „kisvárosi vonzáskörzet” ideáltípus esete.

Belső jövedelmi tagoltság a mátészalkai kistérségben, 1990-2003

A Mátészalkai kistérség területe és népessége (68 ezer fő) is nagyjából átlagos, „kistérségnyi” – igaz, ez a kistérségek méretrangsorában az első harmadba sorolja. Mátészalka a körzet egészének, sőt néhány vonatkozásban az egész szatmári térségnek (csengeri, fehérgyarmati kistérségek) egyértelmű központja. A térségközpont helyzete több szempontból is speciális: legkeletibb, teljesen kiépült kisvárosi funkciórendszerrel rendelkező, megjelenésében is egyértelműen urbanus jellegű településünk. Ritkán emlegetett kivételként relatív nyertese a trianoni határmegvonást követő közigazgatási rendezésnek, csakúgy, mint az államszocialista időszak iparosítási politikájának; elérhetősége a nagy távolságok ellenére viszonylag kedvező nemcsak a megyeszékhely Nyíregyházáról, hanem közvetlenül Debrecenből, illetve azon keresztül Budapestről is. Főként Mátészalka XX. századi fejlődésének, emellett pedig a középfalvas településszerkezetnek, a kisfalvak hiányának köszönhető, hogy a kistérség az elmúlt évszázadban egyértelműen javított fejlettségi pozícióján, s helyzete valamennyi közvetlen szomszédjáénál valamivel jobb ma is. Ez különösen megmutatkozik a főbb infrastrukturális mutatókban: az összkomfortos lakások aránya például lényegesen nagyobb, mint a komfort nélkülieké (1/3, illetve 1/4).

A kilencvenes évtized elején persze ez a kistérség se kerülhette el a kelet-magyarországi régió sorsát: az elsősorban a foglalkoztatás átlagot felülmúló sebességű és mértékű visszaeséséből eredő, relatív értelemben is számottevő gazdasági, fejlettségi pozícióvesztést. Azonban, habár alkalmazkodása az új viszonyokhoz nem volt sokkal sikeresebb, mint környezetéé, elsődlegesen a szocializmus időszakában telepített ipari üzemei (pl. optikai gyár, tejipar) viszonylagosan nagyobb arányú túlélése, sőt a privatizációt követő fejlődése eredményeként lemaradása a vidéki átlagoktól ma sem sokkal nagyobb, mint 1990-ben.

E térségre nem jellemző a demográfiai erózió: a vándorlási egyenleg csak kevesebb mint 1%-kal apasztotta a népességszámot a két legutóbbi népszámlálás között, és mivel – jórészt persze a cigányság gyermekvállalása következtében – alacsony a természetes fogyás is, így a térség országon belüli népességi súlya nőtt, és nincsenek elnéptelenedő falvak sem. Javult a lakossági infrastruktúra: a gáz- és vízellátás kiteljesedésén, a csatornázás kiterjedésén túl az állami szociálpolitika kedvezményeinek köszönhetően a vidék a kistérségi élmezőny tagja a lakásállomány 1990 utáni megújulását tekintve is (a 2001-es állomány 11,5%-a épült 1990 után).

Az egy lakosra jutó személyi jövedelmeket tekintve azonban az 1990-es pozíció is csupán egytucat kistérség megelőzésére volt elég (a vidéki átlag 67%-a); az 1996-os mélypont (56%) utáni lassú stabilizáció, és a 2001-től érzékelhető, bár leginkább csak a minimálbér-emelés és közalkalmazotti béremelés hatását tükröző enyhe felzárkózás (64%) következtében ma már kéttucat kistérséget múlt felül a jövedelemszint.

A munkanélküliség az 1992-es csúcs (20% a 18-59 éves népességre vetítve) után 1998-ig csökkent, azóta stagnál (a 18-59 éves korosztály 12, a gazdaságilag aktív népesség 20%-a körüli szinten), ami rendre 3-5 százalékponttal alacsonyabb, mint a környező térségekben és a kistérségek közül egyre többet (2003-ban már mintegy 30-at) előz meg vele a mátészalkai körzet, ám a vidéki átlagnak még így is közel duplája.

A népességnek ma kevesebb mint harmada adófizető (32%, míg a vidéki átlag 42). A 2001-es népszámlálás adata szerint 4 lakosból csak 1 aktív kereső (24%), az 1990-es 36%-kal szemben, ami az országos átlagnál nagyobb visszaesés, és egyúttal a jövedelmi lemaradás legfőbb összetevője is. Ezzel együtt míg a kistérségi rangsorban 1990-ben két térség állt a mátészalkai mögött, addig 2001-ben 12 körzetben volt még rosszabb a helyzet.

Bár környezeténél és a legelmaradottabb kistérségekenél valamivel alacsonyabb, így is igen nagy az inaktív aránya (38% 2001-ben), annak ellenére, hogy korszerkezetét tekintve ez volt a 6. legfiatalosabb kistérség 2001-ben (a 60 év felettiek a 18 év alattiaknak csak a 70%-át teszik ki). Így itt is a tömeges rokkantnyugdíjazásban, a munkanélküliség előli sajátos szabolcs-szatmár-beregi menekülési stratégiában kell keresnünk a nagyarányú inaktivitás fő okát.

Az alacsony gazdasági aktivitás okai között ki kell emelni a roma lakosság magas arányát: a 2001 népszámlálás adata szerint 7% az arányuk (a kistérségi rangsorban a 10. legmagasabb), a polgármesteri hivatalok becslése alapján azonban 20%-hoz közelít ez az érték. A kistérség negyedik legnagyobb települése, a 3,5 ezres Hodász már ma roma többségű, de az általános iskolások között még legalább további 5 településen is ez a helyzet. Ezzel is összefügg az alacsony képzettségi szint, illetve az iskolázottsági mutató 1990 és 2001 közötti relatív romlása: míg 1990-ben még több mint 50 kistérségnél volt kedvezőbb az átlagosan elvégzett osztályok száma, az ezredfordulón már csak 28-nál.

Az ágazati szerkezet itt is jelentősen átalakult 1990 és 2001 között.

A mezőgazdaságban dolgozók száma hatodára, az iparban 3/4-ére, míg a szolgáltatásokban pedig 96%-ára csökkent. Az agrárszektor jelentősége azonban a hivatalosan mért 7,5%-os arányánál valamivel nagyobb: a térségben és környékén privatizált, vagy újonnan létesített élelmiszeripari kis- és középüzemek (konzerv-, hűtő-, üdítőital-gyártás) alapanyag-ellátása (zöldség, gyümölcs) jórészt a háztartásokban, mellékállásban folytatott kistermelésre alapozódik. Igaz, e cégek piaci helyzete rendkívül bizonytalan, s a zöldség-gyümölcstermelés jövedelmezősége általában csekély és instabil.

Mátészalka mai, a rendszerváltást túlélte ipari vállalatainak – köztük a térségben meghatározó jelentőségű Zeiss gyárnak – a helyzete zömmel stabilnak tűnik, az 1990-est ma meghaladó súlyú (2001: 34%) ipari foglalkoztatás fenntartása reális. Ezt bizonyítja az iparüzési adóbevételek, és közvetve az egy adózóra jutó bevétel szintje is, amelyek tekintetében tartósan a kistérségi rangsor 100. helye környékén található Mátészalka körzete. Nagyrészt az iparnak köszönhető az is, hogy Mátészalkán a munkahelyek száma másfélszerese a helyi keresőkének – és gyakorlatilag ez biztosítja a kistérség foglalkoztatási egyensúlyát, hiszen rajta kívül csak Vajának van minimális pozitív munkaerőmérlege.

A ma már 59%-os szolgáltatási foglalkoztatás stabilitása, a környékbeli térségekhez hasonlóan itt is döntően a közsféra intézményein nyugszik, így az állami és önkormányzati szféra létszámcsökkenése térségi szinten is erősen veszélyeztetné a meglévő jövedelem- és foglalkoztatási pozíciókat. A vállalkozási aktivitás ugyanis, tőkeerő híján és a szűk helyi piac miatt a vidéki átlagnak tartósan alig fele (jogi személyiségű társaságok), illetve kétharmada (nem jogi személyiségű cégek), amivel csak a 20-30 legrosszabb helyzetű kistérséget előzi meg.

Az adatokból összességében tehát elég egyértelmű kép bontakozik ki a mátészalkai kistérség helyzetéről, gazdaságáról: egyértelműen a hátrányos helyzetűek közé tartozik, s az országos/vidéki átlagoktól az elmúlt évtizedben is inkább távolodott a körzet – ugyanakkor viszont nem tartozik a leginkább lemaradók közé, sőt a legutolsó 20-30-40 kistérség fejlődési mutatóinak átlagait rendre meghaladja, azokhoz képest javít pozícióján. Helyi erőforrásai helyzetének fenntartására tehát szűken elégségesek, a valódi elmozdulás, felzárkózás esélye azonban önerejéből minimális. Új lehetőségeket adhat egyrészt a határmenti kapcsolatok erősödése Románia EU-csatlakozása után (a nemrég a teherforgalomra is megnyitott csengeri, illetve az egy éve átadott új vállalati határátkelő erre a fizikai lehetőséget megteremtette), illetve a térség minden településéről jól megközelíthető Mátészalka munkahelykinálatának bővítése – új, elsősorban ipari befektetők megjelenése – adhatna. Társadalmi oldalról ugyanakkor

komoly bizonytalansági tényezőt jelent a cigányság magas részaránya, és az alacsony iskolázottsági színvonal.

II.5. Infrastruktúra

A kistérség a gazdaság versenyképességét, környezeti állapotát és az itt élők életkörülményeit jelentősen meghatározzák az infrastrukturális rendszerek. A következő fejezet a közlekedés és a megközelíthetőség, a települések infrastruktúráját és lakások állapotát mutatja be.

II.5.1. Térségi közlekedési kapcsolatok, elérhetőség

A Mátészalkai kistérség földrajzilag az Észak-Alföldön, a Szatmári-síkságon és a Nyírség észak-keleti részén helyezkedik el. Közigazgatásilag: Észak-kelet-Magyarországon, Észak-Alföldi Régió és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keleti oldalán található, északon a Vásárosnaményi, észak-nyugaton a Baktalórántházi, dél-nyugaton a Nyírbátori, keleten a Fehérgyarmati és a Csengeri kistérséggel határos. Helyzete EU-s, országos, régiós és megyei tekintetben is periférikus.

II.5.1.1. Nagytérségi elérhetőség

A Mátészalkai kistérség nagytérségi elérését tekintve közúti Helsinki tranzitfolyosó nem érinti a területet, a nemzetközi tranzitirányok V. folyosója játszik szerepet a térség életében. Ennek közúti megfelelője az M3 gyorsforgalmi út, jelenleg kiépített szakaszától a 36.sz., 41.sz. és a 49.sz. főutakon közelíthető meg a kistérségközpont. (1. térképi melléklet) A Mátészalkai kistérség elérése javulni fog az M3 gyorsforgalmi út Vásárosnaményig történő kiépítésekor. A 2003.évi CXXVIII. a Magyar Köztársaság gyorsforgalmi közúthálózatának közérdekűségéről és fejlesztéséről szóló törvény szerint a Nyíregyháza-országhatár közötti autópálya szakasznak az előkészítése 2003-2007. között elkezdődik.

A térség távolsági tömegközlekedését a MÁV és Volán társaságok által bonyolított vasúti és autóbusz közlekedés jelenti. Az autóbuszos közlekedés szerepe jelentősebb, a vasút csak a nyíregyházi, debreceni, budapesti és a Budapesten áthaladó nagytávolsági utazások területén számottevő, azoknál is a gyors, tiszta, komfortos Intercity járatok kihasználta kellőképpen.

Nemzetközi autóbuszjárat a Mátészalkai kistérséghez legközelebb a Budapest-Csengersima/Petea-Satu Mare-Baia Mare járat közlekedik naponta 3 alkalommal, arra felszállási lehetőség Nyíregyházán, Mátészalkán és Csengersimán van.

A vizsgált területet a távolsági autóbuszjáratok közül csak a Budapest-Nyíregyháza-Fehérgyarmat viszonylat érint, arra felszállási lehetőség Mátészalkán, Györtelken, Kocsordon, Nyírmeggyesen és Hodászon van és többek között Budapest, Nyíregyháza, Gyöngyös, Mezőkövesd, Polgár, Fehérgyarmat elérését teszik lehetővé.

A tömegközlekedés másik ága, a vasút, melynek hálózatsűrűsége Magyarországon az európai átlagnál kedvezőbb, de a vasúti létesítmények és szerelvények állapota nem megfelelő. A Mátészalkai kistérség nagytávolsági kapcsolatát, a nemzetközi V. tranzitfolyosónak megfelelő Budapest-Hatvan/Cegléd-Miskolc/Szajol-Nyíregyháza-Záhony nemzetközi fővonal adja, amiről a Nyíregyháza-Mátészalka-Záhony fővonal ágazik le és érkezik a vizsgált területre. A Mátészalkai kistérség életében szerepet játszanak a Mátészalka-Zajta, Mátészalka-Ágerdömajor és a Mátészalka-Csenger vasúti mellékvonalak is. A vizsgált terület 26

településéből 10 rendelkezik menetrend szerinti, rendszeres vasúti közlekedéssel működő vasútállomással. Tiborszállás-Ágerdömajornál vasúti határátkelőhely található.

A Mátészalkától 285 km-re fekvő főváros leggyorsabb elérése gépkocsival 3 óra 30 perc, vonattal 4 óra. Közvetlen vonat (Intercity) naponta kétszer indul Mátészalkáról Budapestre és viszont, egyszeri átszállással további 10 alkalommal van lehetőség a fővárosba jutni.

A Mátészalkától 77 km-re fekvő régióközpont, Debrecen leggyorsabb elérése gépkocsival 1 óra 30 perc, vonattal 1 óra 20 perc, autóbusszal 1 óra 35 perc. Közvetlen vonat naponta 10-szer indul Mátészalkáról Debrecenbe, közvetlen autóbusz 3-szor jár.

A Mátészalkától 55 km-re fekvő megyeszékhely, Nyíregyháza leggyorsabb elérése gépkocsival 50 perc, vonattal 1 óra 20 perc. Közvetlen vonat naponta 8-szor indul Mátészalkáról Nyíregyházára, közvetlen autóbusz 20-szor jár.

A Mátészalkai kistérség szomszédos kistérségekkel való kapcsolatai főúti, illetve a Mátészalka-Vásárosnamény mellékúti összeköttetéseken bonyolódnak. Vállajon nemzetközi, közúti, személyforgalmú, állandó nyitvatartású határátkelő található Románia felé.

II.5.1.2. Belső közlekedési kapcsolatok

A kistérség belső kapcsolatait vizsgálva elmondható, hogy a Mátészalkai kistérség centralizált úthálózattal rendelkezik és a sugárirányú utak közötti összekötés kevés. Zsáktelepülés Papos.

A kistérség 26 települése közül 10-ből 15 perc alatt, 12-ből 30 perc alatt, 3-ból 45 perc alatt érhető el közúton gépkocsival Mátészalka.

A kistérségen belüli kapcsolatokat befolyásolja az utak forgalma, amiről a Mátészalkai kistérségben elmondható, hogy legforgalmasabb utak jelenleg a 49.sz. és a 471.sz. főutak, amelyeken 5-8ezer E/nap forgalmat regisztráltak³¹. A Mátészalka-Vásárosnamény, Mátészalka-Vállaj, Győrtelek-Nagyecsed mellékutak forgalma megközelíti a 3000 E/nap körüli értéket, a többi úton nem éri el azt. Az 1500 E/nap értéknél nagyobb forgalommal bíró utak mentén kerékpárosok biztonsága érdekében kerékpárút kialakítása javasolt, ami a hivatás forgalmú és a turisztikai célú kerékpározást is biztonságosan szolgálja. Ilyen út a fent említetteken kívül a kistérségben a Ór-Kántorjánosi-Hodász-Nyírkáta-Terem és a Győrtelek-Nagyecsed utak.

Jelenleg kiépített kerékpár nyomvonal a vizsgált területen 49.sz. főút települési belterületi részei és a Kraszna egyes szakaszai mentén található. A már megépült kerékpárutak fenntartása forrás hiányában gondot okoz.

Az elérési időt a forgalom és a kiépítettség mellett jelentősen befolyásolja az utak minősége is. A kistérség 50 km országos főúttal rendelkezik, ennek kopórétege átlagosan 17 éves, a kistérségben lévő 120 km hosszú országos mellékút kopórétegének átlagos kora 38 év. A főutak átlagos burkolat állapota tűrhető egyenetlensége megfelelő, felszíni vízelvezetése jó, teherbírása tűrhető, mellékutak átlagos burkolat állapota tűrhető, egyenetlensége megfelelő, felszíni vízelvezetése még megfelelő, teherbírása megfelelő³².

A belterületi önkormányzati utak burkoltsága menetbiztonsági és településképi szempontból is fontos. A vizsgált kistérségben a burkolt belterületi utak aránya változatos képet mutat, néhol az országos (67%) és megyei átlagot (77%) is meghaladja, néhol a 10%-ot sem éri el. A belterületi önkormányzati utak átlagos kiépítettsége 84%, a felújításra szoruló önkormányzati utak aránya 29%. A mezőgazdasági utak kiépítettségi aránya alacsony.

³¹ ÁKMI, 2003.évi forgalmi táblázatok

³² ÁKMI útminőségi adatai (2003.)

Vonattal a kistérségben menetrend szerinti vasúti közlekedéssel működő vasútállomással rendelkező települések közül 9-ből lehet Mátészalkára közvetlenül eljutni. A kistérség 26 településéből 16 település nem rendelkezik menetrend szerinti vasúti közlekedéssel működő vasútállomással. Helyközi autóbushálózattal a vizsgált terület csak Tiborszállás nem rendelkezik (viszont van vasúti közlekedése), helyi autóbushálózat csak Mátészalkán közlekedik.

Autóbuszos tömegközlekedéssel 4 településből negyedóra alatt, 9 településből félóra alatt, 7 településből háromnegyedóra alatt, a többiből 1 óra alatt lehet a kistérségközpontba jutni. A vasútállomások, autóbushálózati megálló és pályaudvarok a területre érkező turisták első benyomásainak egyike, így ezek esztétikus kialakítására lenne szükség, amire csak néhány helyen láthatunk eddig szép példát.

A vizsgált kistérség gépkocsi ellátottsági adatait tekintve (212gk/ezer fő) elmondható, hogy az országos vidéki átlag (257gk/ezer fő) alatt van, a megyei átlagtól (222gk/ezer fő) kismértékben elmarad. A kistérségen belül a kistérségközpontokhoz közeli települések vannak jobb helyzetben, néhány ellátottsága a vidéki átlagot meghaladja és a legrosszabb helyzetben lévő települések adatai is meghaladják a 100gk/ezerfő értéket. (12. térképi melléklet)

II. 5.2. Települési infrastruktúra

II.5.2.1. Épített környezeti adottságok

A kistérségben két város található a Szatmári térség fővárosának tekinthető Mátészalka és a hajdan az Ecsedi-lápban álló jól védhető váráról nevezetes Nagyecsed. A két város köré szerveződő falvak a Szamos és a Kraszna mentén húzódó folyóhátakra települtek. A külterületeket a folyók tavaszonként rendszeresen elárasztották, a vízmentes hátság bőven termő területek voltak. A kistérség területén hagyományosan kisnemesi birtokok voltak, ennek köszönhető, hogy a kistérség számos településén található kúria, kastély, amelyek közül a legtöbb ma szociális, egészségügyi intézményeknek ad otthont. A települések épített emlékei között említést érdemelnek a műemlék, illetve műemlék jellegű templomok. A falvak még ma is sok helyen őrzik a régi szalagtelkes, előkertes beépítési módot, és a hagyományos faoszlopos oromtornácós házakat. A hagyományos népi építészet emlékét őrző házak komoly kultúrtörténeti emléket képviselnek, az egyedi tájértékek felmérése, megőrzése és megbecsülése az itt élők identitástudatának erősítése érdekében fontos feladat.

II.5.2.2. Lakásállomány

A kistérség lakásainak 93 %-a lakott, a legtöbb lakatlan lakás Rápolton van (majdnem 30%), de jelentős a megürült házak aránya Szamoskőre (16%) és Fábánháza (15%) is.

A hálózati gázzal való ellátottság átlagosan ugyan 58%, azonban sajnos ez nem jelenti azt, hogy a gázt fűtésre tudná használni a lakosság. Ez csak a lakások 35 %-ánál igaz. Az alacsony komfortfokozatot jelzi továbbá a meleg folyóvízzel és a vízőblítéses wc-vel ellátott lakások 75 %-os és 72 %-os aránya. Közcsonka ellátás mindössze 5 településen van, 28 %-os átlagos rákötöttségi aránnyal.

A komfort hiányának fent felsorolt tényezői együttesen jelennek meg a kistérség településeinek több mint felében. Az adatok mérlegelése egyrészt a falvak életképességének,

életszínvonalának jellemzésére, másrészt a turizmus adottságainak korlátozott kihasználhatóságára hívja fel a figyelmet.

(14. sz. táblázatos melléklet: Települési infrastruktúra)

II.5.2.3. Ivóvízellátás

A kistérségben az ivóvízhálózatba bekötött lakások aránya a települések túlnyomó részében 80 % feletti, öt település, Kántorjánosi, Nyírcsaholy, Nyírkáta, Ökörítőfülpös Rápolta, lakásainak csupán 74-65 %-ban van ivóvíz bekötve. Az ivóvízellátó rendszer állapota közepes, sok helyen cserére szorulnak a vezetékek.

Az ivóvíz minősége a települések többségében (21 település) arzénal, ammóniummal, vassal és mangánnal szennyezett, ezért a vízmű kutak felújításra szorulnak, amelyet az EU normáihoz igazodva legkésőbb 2009. dec. 25-ig teljesíteni kell. Nagyecsed és Nyírkáta ivóvízminősége nitrittel szennyezett, ezért itt az ivóvízminőség javítását 2006. dec. 25-ig meg kell valósítani.³³ (12., 13. táblázatos melléklet)

II.5.2.4. Szennyvízkezelés

A kistérségben négy szennyvíztisztító telep működik. Működő szennyvíz-elvezetési agglomeráció: a Mátészalkai – Ópályival közösen, Szamosszegi – Nagydobossal, Nyírparasznyával közösen, Vajai – Kántorjánosival és Órrel közösen, illetve a szomszédos kistérségi Tunyogmatolcs központú – Győrtelek, Fülpösdaróc, Géberjén agglomeráció. Ezen kívül helyi szennyvíztisztító található Kocsordon.

A kistérség 26 települése közül a felsorolt 12 településen van szennyvízcsatorna hálózat, a rákötési arány általában 50 % alatti, kivéve Kocsord (73%), Mátészalka (54%) és Vaja (61%). Tervezett önálló, helyi szennyvíztisztító telepre illetve agglomerációba szervezhető csatornázandó település a kistérségben: Fábíánháza, Hodász, Mérk, Nagyecsed, Nyírcsaholy, Nyírkáta, Nyírmeggyes, Ökörítőfülpös (2000–10 000 lakosegyenérték terhelés közötti). Ahol 2015 december 15-ig meg kell valósítani a szennyvizek közműves elvezetését és biológiai tisztítását, illetve a szennyvizek ártalom mentes elhelyezését.³⁴ A 2000 lakosegyenérték terhelés alatti települések létrehozhatnak szennyvíz-elvezetési agglomerációt, vagy egyedi szennyvízkezelés megvalósításával tudják megoldani a szennyvizek ártalom mentesítését.

II.5.2.5. Energiagazdálkodás

A rendszerváltás után az ipari, élelmiszeripari és a mezőgazdasági termelés visszaesése miatt csökkent az energiafelhasználás. Ezzel szemben a villamos energiát fogyasztó háztartások száma folyamatos kismértékű gyarapodást mutat, a gázhálózat kiépítését követően a vezetékes gázt fogyasztó háztartások száma települési és térségi szinten egyaránt exponenciálisan növekedést mutat.

Az energiaellátás jelenleg is a hagyományos energiahordozók felhasználásán alapszik az ipari, a kommunális és a lakossági területen egyaránt. A megújuló energiaforrások kihasználtsági foka igen alacsony, elsősorban biomassza felhasználást jelent, egyéb energiaforrások felhasználása elenyésző. A nap illetve a szélenergia hasznosítása az éghajlati adottságok miatt inkább csak kiegészítő energiaforrásként vehető figyelembe.

³³ Ivóvízminőség javításának feladatai a 201/2001. (X.25.) kormányrendelet alapján.

³⁴ 25/2002. (II.27.) Kormányrendelet

II.5.2.6. Hulladékgazdálkodás

A kistérség hulladékkezelése részlegesen megoldott. A 26 települése közül, 20-ban megoldott a szemétygyűjtés. A keletkezett hulladékot ideiglenes lerakó-tárolókba helyezik el, számos illegális lerakó is van a térségben. A jelenleg térségi lerakóként üzemelő mátészalkai hulladéklerakó sérülékeny vízbázison fekszik, szabad kapacitása nincs. A szelektív gyűjtés nem indult meg a térségben.

2004-ben indult be Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Települési-Szilárdhulladék Gazdálkodási Programja, amely megoldást jelenthet a kistérség hulladékkezelési gondjaira is. A program keretében 3 regionális hulladéklerakó épül, a kistérségben keletkezett hulladék a Nagyecsed-i lerakóba kerül. A projekt keretében megvalósul az illegális lerakók rekultivációja és bevezetésre kerül a szelektív hulladékgyűjtés. Az ezáltal lehetővé váló hulladékhasznosítás mellett fontos volna a hulladék keletkezésének megelőzése is.

II.6. Intézményrendszer

A Mátészalkai kistérségben - a lakosságnak az önkormányzati közszolgáltatásokhoz minél teljesebb körben való hozzájárása, a mind magasabb szintű ellátás és szolgáltatás biztosítása, a rendelkezésre álló források minél teljesebb, célszerűbb és optimálisabb felhasználása, valamint a kistérségi együttműködés hosszú távú biztosítása érdekében - 2004. november 4-én megalakult a Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás (a továbbiakban: Társulás).

A Társulás létrehozásának céljai:

- a közszolgáltatások magasabb szakmai színvonalon történő, hatékonyabb ellátása
- a kistérségi területfejlesztési projektek támogatása
- kistérségi államigazgatási feladatok, közigazgatási ügyintézés hatékonyabb ellátása.

A területfejlesztési feladatok ellátása terén a Társulás alábbi feladatokat végzi:

- a társulási tanács (1997. évi CXXXV. törvény 15. § d) pontja) a kistérségi területfejlesztési feladatok tekintetében kistérségi fejlesztési tanácsként jár el;
- vizsgálja és értékeli a kistérség társadalmi, gazdasági és környezeti helyzetét, adottságait;
- kidolgozza és elfogadja a kistérség területfejlesztési koncepcióját, illetve ennek figyelembevételével készített területfejlesztési programját, ellenőrzi azok megvalósítását;
- a kistérségi területfejlesztési program figyelembe vételével előzetesen véleményt nyilvánít a meghirdetett központi és regionális pályázatokra az illetékességi területéről benyújtott támogatási kérelmekkel kapcsolatban, feltéve ha ez a jogkör a pályázati felhívásban is szerepel,
- megállapodást köthet a helyi önkormányzatokkal, az önkormányzati társulásokkal, a megyei területfejlesztési tanáccsal és a regionális fejlesztési tanáccsal a saját kistérségi fejlesztési programjai finanszírozására és megvalósítására,
- pénzügyi tervet készít a területfejlesztési programok megvalósítása érdekében; elősegíti a fejlesztési források hatékony, a települések szoros együttműködését erősítő felhasználását;
- közreműködik a kistérségben kialakult társadalmi, gazdasági és foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésében;

- koordinálja a kistérségben a területfejlesztésben érdekelt szervezetek együttműködését, együttműködik az állami és civil szervezetekkel;
- a kistérségben összegyűjti és további előkészítésre alkalmassá teszi a gazdasági és társadalmi szervezeteknek a fejlesztési programokkal, projektekkel kapcsolatos elképzeléseit;
- folyamatos kapcsolatot tart a megyei területfejlesztési tanács munkaszervezetével, a regionális fejlesztési ügynökséggel, a kistérségi megbízottakkal, a kistérségben működő közigazgatási szervezetekkel, intézményekkel a fejlesztési szükségletek és a bevonható helyi források feltárása érdekében;
- pályázatot nyújthat be a kistérség fejlesztéséhez kapcsolódó források igényléséhez.

A közszolgáltatási feladatok ellátása terén a Társulás alábbi feladatokat végzi:

Az oktatás és nevelés területén: a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. Törvény (a továbbiakban: Kotv.) 34. §-ában megjelölt pedagógiai szakszolgálati feladatok közös ellátása, ezen belül:

- a gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás;
- fejlesztő felkészítés;
- a nevelési tanácsadás;
- a logopédiai ellátás;

A feladatellátás Mátészalka Város Önkormányzat Egyesített Óvodai Intézmények Nevelési Tanácsadója útján történik. A feladatellátás külön megállapodás alapján történik.

A Kotv. 20. § (1) bekezdésének a) és b) pontjaiban meghatározott intézményeket – óvodát és általános iskolát – fenntartó mikro-társulások működését koordinálja illetve megállapodás alapján ezen intézmények fenntartását biztosítja.

A szociális ellátás területén: az 1993. évi III. törvény 57 §-ában meghatározott jelzőrendszeres házi-gondozó szolgálat, közösségi pszichiátria, közösségi ellátás, támogató szolgálat.

A feladatellátás a Mátészalka Város Önkormányzat Egyesített Szociális Intézménye, az Ópályi Segítőkéz Otthon, valamint a győrtleki, a hodászi, a tiborszállási, a mérki ápoló-gondozó otthonok útján történik. A feladatellátás külön megállapodás útján történik.

A Társulás végzi a személyes gondoskodás keretébe tartozó, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. Törvény 57.§-a (1) bekezdésének b)-d) pontjai szerinti szociális alapellátási formák közül a családsegítés és a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 15.§-ának (2) bekezdésében meghatározott személyes gondoskodás keretébe tartozó egyes gyermekjóléti alapellátások közül a gyermekjóléti szolgáltatás közös fenntartását és szervezését, ennek keretében a többcélú kistérségi társuláson belül több családsegítő és gyermekjóléti intézményfenntartó társulás működik. A feladatellátás külön megállapodás útján történik.

Az egészségügyi ellátás területén: a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV törvény 8. § (4) bekezdésében meghatározott, az egészségügyi alapellátáshoz tartozó Központi Ügyeleti feladatok közös ellátása (a térségben összehangolt hétközi, illetve hétvégi orvosi ügyelet létrehozása, működtetése). A feladatellátás Mátészalka és Nagyecsed Város Önkormányzat,

valamint Vaja Nagyközség Önkormányzat Egészségügyi Alapellátás Intézménye útján kerül biztosításra. A feladatellátás külön megállapodás útján történik.

Az állat- és növényegészségügy területén: az állategészségügyről szóló 1995. évi XCI. törvény 9. § (2) bekezdésében megjelölt állati hulladékok közös gyűjtése és ártalmatlanítása.

Települési folyékony hulladékgyűjtés és kezelés megszervezése: a folyékony hulladék kezelését mikro-körzetenként kell megszervezni.

A belső ellenőrzés közös megszervezése mikro-megállapodás útján történik.

A Társulás az önkormányzatok által befizetett tagdíjakból, valamint a 2005. évtől központi költségvetési normatív támogatásból (pályázat a vállalt és a végzett feladatok arányában) tartja fenn magát (hozzávetőlegesen 40.000 eFt/év).

A Társulás irányító és legfőbb döntést hozó szerve a Társulási Tanács. A Kistérségi Fejlesztési Tanács működésére a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 2004. évi LXXV. törvényben foglaltakat alkalmazza.

A Társulási Tanács a Társulás tevékenységének, működésének és gazdálkodásának ellenőrzése céljából öttagú Pénzügyi és Ellenőrző Bizottságot hozott létre. A Bizottság elnökét és két tagját a Társulási Tanács tagjai, további két tagját külső szakemberek közül kell választani.

A Társulás az operatív feladatok ellátására önálló költségvetési szervként létrehozott szakmai munkaszervezetet tart fenn (Mátészalkai Kistérségi Koordinációs Iroda), amely ellátja a Társulás gazdálkodási, döntéselőkészítési feladatait, a Társulás feladatainak végrehajtását, részt vesz a kistérségi projektek menedzselésében, megvalósításának szervezésében.

A munkaszervezet ellátja:

- az adminisztrációs feladatokat (gépírás, adatrögzítés,
- információgyűjtés, ügykezelés),
- nyilvántartja a társulásnak az OTP BANK Mátészalkai Fiókjánál vezetett elkülönített számlájának pénzforgalmát,
- megszervezi a Társulás üléseit,
- vezeti a társulás üléseinek jegyzőkönyveit, és megküldi azokat a közigazgatási hivatalnak,
- a Társulás feladatkörébe tartozó ügyekben a társulás tagjai felé szolgáltató-tanácsadó tevékenységet végez,
- javaslatot, koncepciót készít, vagy készített a térséget érintő fejlesztési programok megvalósításához,
- a Társulás határozatának megfelelően elkészíti, elkészítteti, véleményezi a társulás fejlesztési programjait,
- figyeli a pályázati lehetőségeket,
- közreműködik, szakmai segítséget nyújt a településeknek saját pályázati dokumentációik elkészítéséhez,
- intézi a Társulás nyertes pályázatait adminisztrációs ügyeit,
- részt vesz a térségi programok megvalósítási folyamataiban, tervezői, hatósági bejárásokat hív össze, vezeti a jegyzőkönyveket, információt szerez és szolgáltat a résztvevők számára, kapcsolatot tart a megyei területfejlesztési tanács munkaszervezetével, a

regionális fejlesztési ügynökséggel, a kistérségben működő közigazgatási szervekkel, intézményekkel, a fejlesztési szükségletek és a bevonható helyi források érdekében,

- intézi a kollaúdált számlák könyvelését, pályázati támogatások lehívását,
- elkészíti a társulás féléves és éves beszámolóját, az időközi költségvetési és mérlegjelentést,
- ellát minden olyan tevékenységet, amelyet a Társulási Tanács feladatkörébe utal.

A munkaszervezet alkalmazottainak száma: 5 fő. Ebből 4 fő felsőfokú, 1 fő középfokú végzettségű, 2 fő középfokú, 2 fő alacsony fokú angol nyelvismerettel rendelkezik. Évente tanulmányúton vesznek részt: 2003 Portugália, 2004. Írország.

A munkaszervezet technikailag jól felszerelt, bérelt irodában dolgozik.

A kommunikáció és a marketing elhanyagolt terület. A kistérség nem rendelkezik honlappal, kiadvánnyal, egyáltalán a tájékoztatás területén nagy hiányosságok vannak.

A kistérségi szintű fejlesztési tervek az alábbiak:

- Vidékfejlesztési stratégia és operatív program
- Mátészalkai Kistérség Innovációs Stratégiája
- Átfogó fejlesztési stratégia és operatív program (kidolgozás alatt)
- Kistérségi Turisztikai Program (kidolgozás alatt)
- Kistérségi Kerékpárút fejlesztési terv (kidolgozás alatt)
- Kistérségi Oktatásfejlesztési Terv
- Kistérségi Szociális Intézkedési Terv

A Társulás az oktatási, egészségügyi, szociális és gyermekjóléti területen elért eddigi együttműködésekkel igen eredményesnek ítéli. Az itt megvalósuló együttműködések erősítik a kistérségi kohéziót, és egyéb területek együttműködését is generálják.

III. Konceptió

A Mátészalkai kistérség integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási program koncepció munkarészének feladata a helyzetelemzést követő (előkészítő fázis) javaslattevő fázisban a közép- és hosszútávon legkedvezőbb fejlesztési irányok részletes kidolgozása, a fejlődéshez szükséges feltételek meghatározása.

A koncepció elképzelés a jövőről, híd az előzőekben feltárt jelenlegi helyzet és a következő fázis operatív programjában meghatározandó konkrétabb lépések között.

A *koncepció* alapelvei megegyeznek a Tisza- völgy árvízi biztonságának növelését szolgáló programmal érintett térség terület- és vidékfejlesztési koncepciójának 1107/2003.(XI.5.) Kormányhatározat 1.sz mellékletében deklarált alapelvekkel. A koncepcióalkotás lépéseit és dokumentált fejezeteit a következő rend mentén mutatjuk be:

A *SWOT - analízis* kistérség belső adottságait (erősség, gyengeség) és a külső meghatározottságait (lehetőség, veszély), valamint a köztük lévő kapcsolatot, a bennük rejlő fejlesztési lehetőségeket, a szükségleteket foglalja össze. A műhelymunka keretében kialakított elemzés összekapcsolja a helyzetelemzést a célok, prioritások rendszerével, egyúttal összefoglal és súlyoz, komoly segítséget nyújt a megállapítások szelektálásában és rendszerezésében, a főbb jellemzőket kiemelő leírás egyúttal a kistérség „diagnózisa”.

A kistérségi integrált program *célpiramisát* - a SWOT-táblázat „belső celláinak” kitöltését követően - az alábbi rendszerben állítottuk össze a: jövőkép, átfogó célok, prioritások, specifikus célok, intézkedések.

A jövőkép szlogenszerű megfogalmazása után kerültek meghatározásra - a fejlesztésben érintett minden szereplő számára iránymutatásul szolgáló - átfogó célok. Az integrált program kapcsán három prioritást határoztunk meg. A prioritások tovább bonthatók rövid- és középtávú célokra, melyek megvalósítását az intézkedések segítik. A munka későbbi szakaszaiban - programozás során - a prioritások és az intézkedések egységes szerkezetű adatlapokon kerülnek kifejtésre, részletes meghatározásra.

A *jövőkép* küldetést, a kistérség számára meghatározó értékrendet fogalmaz meg, hosszú távon értelmezhető valószínűsített, kívánatos és egyben lehetséges jövőt ábrázol.

A kistérségi integrált program megvalósításának kulcsa: a hatékony, a változásokra sikerrel reagáló és alkalmazkodóképes intézményrendszer. Ennek megfelelően a jelenlegi *kistérségi intézményrendszer továbbfejlesztésére* is javaslatot teszünk.

A koncepciót a program sikeres megvalósítása esetén bekövetkező *társadalmi, gazdasági, környezeti hatások* bemutatása, a kiegyenlített, harmonikus fejlődést ígérő, integrált területfejlesztés, vidékfejlesztés és környezetgazdálkodás foratókönyve, illetve a program figyelmen kívül hagyása, sikertelensége esetén - mintegy figyelmeztetésül - a várható fejlődési ütemnek a kívánalmaktól való elmaradását, a leszakadás fokozódását előrevetítő a rendszerszemlélet és az együttműködés hiányát fenntartó, a helyi adottságokat és szerepeket figyelmen kívül hagyó, *negatív foratókönyv* zárja.

E két foratókönyvként is felfogható fejezet döntési alternatívát mutat a kistérség számára, illetve fontos, hogy a mindennapi lépések is az ezekben összefoglaltak tudatában történjenek. Az itt kifejtett hatások lényegében a célpiramis intézkedéseinek indoklását tartalmazzák.

III.1. SWOT-analízis

Mátészalkai kistérség SWOT-analízis	Erősségek - Termelési tradíciók (zöldség-gyümölcs: szilva, alma, meggy, eper, sütőtök, uborka, dohány) - Tájjellegű termékek (Nagydobosi sütőtök, Nagyecsed-i tarka étkezési napraforgó) - Juhtartási hagyományok - Növekvő erdőtelepítési kedv, gazdálkodási gyakorlat a magánerdőkben - Vadászati hagyományok, kiváló minőségű vadállomány, vadfeldolgozó jelenléte a térségben - Szerveződő ipari klaszter - Ipar jelenléte, talpon maradása Mátészalkán - Kulturális emlékek és programok, rendezvények, hagyományos vendégszeretet - Védett természeti és táji értékek, Ecsedi láp - Hagyományos településkép, parasztházak, műemlékek - Kiváló – életminőséget meghatározó – környezeti adottságok - Szamos és Kraszna hasznosítható vízkészlete - Jó átjárhatóság a szomszédos központok felé - Közúti és vasúti határátlépés - Vasúti elérhetőség (Intercity) a régióközpont felé, közúton a megyeszékhely gyors elérhetősége - Közösségi és történelmi tradíciók - Roma integrációs modellek - Betelepülőket vonzó települések - Erős kockázatvállaló képesség - A központ kisugárzó hatása (foglalkoztatás, innováció, közszolgáltatások, közművelődés stb.) és erősödő alközpontok	Gyengeségek - Korszerűtlen almatermesztési technológia, elavult fajtaösszetétel - A termőhelyi adottságoktól eltérő, nem megfelelő földhasznosítás, tagolatlan tájszerkezet, egyenmű tájhasználat - Tulajdonviszonyok rendezetlensége, elaprózódott birtokszerkezet - TÉSZ-ek hiánya - Homogén erdőtelepítések magas aránya, kevés őshonos erdő, a telepítések összehangolatlansága, fafeldolgozás beszűkülése - Kényszervállalkozások magas aránya, alacsony jövedelmezőség - Koncentrált vállalkozói szerkezet (Mátészalkára) - Szűkös belső piac, piaci kapcsolatok hiányos koordinációja - Kézműves szolgáltatók hiánya - Turisztikai infrastruktúra, programcsomagok és idegennyelv-ismeret hiánya - Szűk hullámterek - Természetes rendszerek működési zavarai - Mesterséges rendszerek problémái - Nyírségi területek vízhiánya - Szennyezett talajvizek - 49. sz. főút légszennyező hatása, fokozott balesetveszély - Alacsony komfortfokozatú lakások magas aránya - Vízi közmű hiányosságai - A tömegközlekedés hiányosságai kistérségen belül, és a szomszédos kistérségi központokkal - Mellékút-hálózati kapcsolathianyok és minőségi gondok, belterületi önkormányzati utak rossz állapota - Kerékpárút-hálózat kiépítetlensége - Roma társadalmi csoportok helyzete - Képzési struktúra (alacsony iskolázottság, a szakmunkás réteg hiánya, felsőfokú képzés hiánya) - Magyaránú inaktivitás, alacsony foglalkoztatottság
---	--	---

Lehetőségek - Többcélú föld- és területhasználati források - EU pályázati források - Extenzív állattartás (juh- és kecskehús, hal, nyúl) piaca - Keleti piac szélesedése - Turisztikai igények növekedése (falusi, öko, vízi stb) - Tradicionális települési és táji értékek, védett területek felértékelődése - Környezetminőség javulása (hulladékprogram, vízminőség) - Belvízgazdálkodási szemlélet megújulása (vízvisszatartó vízrendezés) - M3 megépülése - Civil társadalom felértékelődése - Digitális tudás terjedése - VTT megvalósulása -Határon átnyúló kapcsolatok	Erősség-lehetőség stratégiák • Térségi agrár-termékpályák fejlesztése • A differenciált adottságoknak megfelelő mozaikos tájszerkezet fenntartása, fejlesztése • Mátészalka hármashatáron átnyúló innovációs és logisztikai szerepének erősítése • Hagyományokon alapuló turisztikai fejlesztések • Helyi identitás, lokális civil társadalmi kezdeményezések erősítése	- Települési megtartóerő, „kovász” emberek hiánya Gyengeség-lehetőség stratégiák • Adottságokhoz alkalmazkodó turisztikai infrastruktúra kialakítása • Települési infrastrukturális feltételek biztosítása • Távközlési és távmunka lehetőségek bővítése • A vállalkozói struktúra és a kistérségi piac differenciált fejlesztése • Humán közszolgáltatások fejlesztése
Veszélyek - Csökkenő költségvetési források, és pályázati lehetőségek - Intenzív gazdálkodás erőltetett fenntartása - Agrárpiaci bizonytalanság - Spekulációs földvásárlás - Piacvédelem hiánya - Románia, Ukrajna versenytárs szerepe - Bel- és külföldi turizmus visszaesése - Határon túlról érkező vízszennyezések - Éghajlati szélsőségek kialakulása - A gyors, egyszerre érkező, nagy vízhozam miatt fokozott árvíz- és belvízveszély - Területi vízháztartás felborulása - Főutak növekvő tranzit teherforgalma - Központosodás erősödése - Kistérségi érdekeket figyelmen kívül hagyó jogszabályi környezet	Erősség-veszély stratégiák • A térségi versenyhelyzetek kiegyensúlyozott együttműködő fejlődésre váltása • Térségi és határon átnyúló sokoldalú együttműködések dinamizálása	Gyengeség-veszély stratégiák • Tárgazdálkodási programok megvalósítása • Közlekedési hiányok és problémák felszámolása • Speciális programok indítása a romák és a leszakadó rétegek integrációjáért • Vízgazdálkodási, ár- és belvízvédelmi rendszerek fejlesztése, fenntartása • Települési közösségek megújulási képességének fejlesztése

III.2. Célpiramis

JÖVŐKÉP

Tudatosan építkező, vonzó kistérség

ÁTFOGÓ CÉL

A megtartóképeséget növelő szerves fejlődés elősegítése

PRIORITÁSOK

I. Tájjal együttműködő gazdasági rendszer kialakítása	II. Életfeltételek, életképességek javítása	III. Innováción alapuló transzfer szerep erősítése
--	--	---

SPECIFIKUS CÉLOK

<i>I.1. Ökológiai rehabilitáción alapuló tájgazdálkodás</i>	<i>II.1. Infrastruktúra-fejlesztés</i>	<i>III.1. Innovációk, partnerségek létrehozása</i>
---	--	--

INTÉZKEDÉSEK

I.1.1. A differenciált adottságoknak megfelelő mozaikos tájszerkezet fenntartása, fejlesztése I.1.2. Tájgazdálkodási programok megvalósítása	II.1.1. Közlekedési hiányok és problémák felszámolása II.1.2. Települési infrastrukturális feltételek biztosítása II.1.3. Vízgazdálkodási, ár- és belvízvédelmi rendszerek fejlesztése, fenntartása	III.1.1. Térségi és határon átnyúló sokoldalú együttműködések dinamizálása III.1.2. Mátészalka hármas határon átnyúló innovációs és logisztikai szerepkörének erősítése
---	---	--

SPECIFIKUS CÉLOK

<i>I.2 Kiegyensúlyozott, innovatív, komplex gazdasági vertikum kiépítése</i>	<i>II.2. A saját erők felélesztése</i>	
--	--	--

INTÉZKEDÉSEK

I.2.1. A vállalkozói struktúra és a kistérségi piac differenciált fejlesztése I.2.2. A térségi versenyhelyzetek kiegyensúlyozott együttműködő fejlődésre váltása I.2.3. Térségi agrár-termékpályák fejlesztése	II.2.1. Humán közszolgáltatások fejlesztése II.2.2. Távoktatás és távmunka lehetőségek bővítése	
--	--	--

SPECIFIKUS CÉLOK

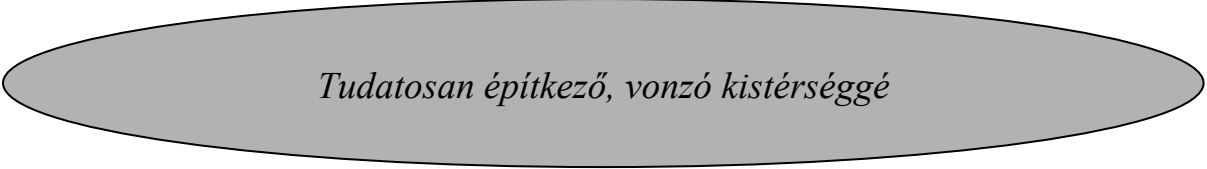
<i>I.3 Tájkonform turisztikai struktúra kialakítása</i>	<i>II.3. A társadalmi integráció erősítése</i>	
---	--	--

INTÉZKEDÉSEK

I.3.1. Hagyományokon alapuló turisztikai fejlesztések I.3.2. Adottságokhoz alkalmazkodó turisztikai infrastruktúra kialakítása	II.2.1. Speciális programok indítása a romák és a leszakadó rétegek integrációjáért II.2.3. Települési közösségek megújulási képességének fejlesztése II.2.4. Helyi identitás, lokális civil társadalmi kezdeményezések erősítése	
---	---	--

III.3. Jövőkép

A Mátészalkai kistérség legfőbb küldetése, hogy váljon

Tudatosan építkező, vonzó kistérséggé

ahol

- az iparban: az innováció, a logisztika és a klaszterek,
- a mezőgazdaságban: az ökológiai rehabilitáció és az agár-termékpályák,
- a turizmusban: a koordináció, az információáramlás és a tudatosság,
- a vízgazdálkodásban: a szerkezet- és szemléletváltás, valamint az együttműködés

jelenti a meghatározó fejlődési irányt, amit

- a társadalom megújulása/felélesztése és integrációja, valamint
- az intézményrendszer továbbfejlesztése alapoz meg.

III.4. A megvalósítást segítő intézményrendszer

Napjainkban egyre erősebben jelentkezik a szubszidiaritás érvényesülésének és érvényesítésének követelménye, ami azt jelenti, hogy a helyben jelentkező igények, szükségletek kielégítése, megoldása a lehető legközelebbi szinten történjen. Ez egyben a kistérségi, NUTS IV. szint tényleges elismerését (hatáskör, források, feltételek) is jelenti, valódi közigazgatási reformok bevezetésével.

A programalkotás elsődleges fokmérője a működőképesség, a hasznosság és az eredményesség. A fenti célok elérése érdekében a kistérségi integrált program sikeres megvalósítása - az állami szerepvállaláson túl - nagyban függ a helyi fejlesztő kapacitástól és az érdekérvényesítő képességtől.

A programban megfogalmazott jövőkép elérése és az intézkedésekben kitűzött célok megvalósulásának előfeltétele egy hatékony, a változásokra sikerrel reagáló, alkalmazkodóképes, professzionális intézményrendszer működtetése, amely integrálja a terület - és vidékfejlesztés, valamint a környezetgazdálkodás szakembereit, illetve feladatait a célpiramisban meghatározott prioritások alá rendeli. E mellett céljának tekinti a fejlesztési szakemberek számának folyamatos növelését, képzését, a pozitív és a negatív minták megismerését.

A fentieket megerősítve a kistérségben megalakult a többcélú társulás, a munkaszervezet jelenleg öt főt foglalkoztat, további munkavállalók felvételét tervezik (oktatási referens, belső ellenőr, vidékfejlesztési menedzser, területfejlesztési menedzser, civil ügyintéző). Mind a külföldi, mind a belföldi tanulmányutakon, tapasztalatcseréken való részvételt fontosnak ítélik, biztosítják a munkaszervezet tagjai számára. A szervezeti stratégia kidolgozás alatt van. A kistérségi tanács mellett hét tagú elnökség működik. A hét alelnök egy-egy szakfeladat koordinálását végzi, amihez kívánják a bizottságokat is igazítani. Jelenleg – a két legfontosabbnak ítélt – a közbeszerzési és a pénzügyi bizottság működik.

A program társadalmasítása, folyamatos „csiszolása”, pontosítása, a megváltozott feltételekhez való igazítása és monitoringja elengedhetetlen és a társadalmi elfogadottságon keresztül a megvalósítás egyik kulcsa. A húzóemberek mellett, illetve velük együtt az egyes programok megvalósításának tényleges felelőseinek, közreműködőinek megszólítása, felszólítása, és ezáltal indokolt az abszorpciós képesség fokozása illetve a forrásfelhasználás hatékonyságának és fenntarthatóságának növelése.

A kistérségi társulás/tanács információ gyűjtésben, kommunikációban, összehangolásban, koordinációban egyeztetési fórumként képes jelenleg szerepet vállalni, amit szükséges megerősíteni és kiterjeszteni a kistérségen belüli érdek- és konfliktuskezelés témakörével, valamint a kistérség határán kívülre az érdekérvényesítő képesség növelésével.

A kistérség jelenlegi kapcsolatrendszere mindenképpen indokolja a további bővítést – a civil szervezetek, a gazdasági szereplők, a szakmai szervezetek, valamint a határon túli szervezetek, intézmények irányába -, a kapcsolatok további tartalommal való megtöltését, a partnerségek kialakítását és működtetését.

A kistérség érdekérvényesítő képessége alacsony szintű, az egészséges és kívánatos lobbierősítése szükséges és országosan fontos a korrupció határának tisztázása. Az intézményrendszer fejlesztésén kívül a térségi fejlesztési folyamatok demokratizálásának és a hatékonyság növelésének érdekében erősíteni kell a kistérségi marketinget is.

III.5. Társadalmi, gazdasági, környezeti hatás

A tényleges decentralizáció megvalósulásával, a kistérségi szint felértékelődésével párhuzamosan - a központi költségvetési támogatás és figyelem mellett - *az integrált program végigvitele, a szinergia hatások érvényesülése az alábbi fenntartható társadalmi, gazdasági és környezeti változásokat eredményezi a Mátészalkai kistérség számára:*

A mezőgazdaság területén az alma, szilva, meggy, uborka, sütőtök, dohány, juh, kecske, nyúl, hal termékek feldolgozására épülő agrár-termékpályák fejlesztése következtében javul a jövedelmezőség, amit a keleti piac szélesedése is erősít. A földhasználat a vízviasszatartáson és alkalmasságon alapul. Az erdő- és gyeptelepítések, a vizes élőhelyek kialakítása következtében a táj mozaikossá válik. A gazdálkodás eredményességét önkéntes birtok- és vízrendezés is segíti.

Az ár- és belvízveszély csökkentése, a vizes élőhelyek rehabilitációja, valamint a vízgazdálkodási gyakorlat- és szemléletváltás érdekében többoldalú és kiterjedt határon átnyúló együttműködések valósulnak meg. Az ár- és belvízvédelemre fordított beruházások is jelentősek. A tájgazdálkodási programok a természetes rendszerek rehabilitációjától a mesterséges rendszerek fenntartásáig terjednek.

A kistérség talpon maradt iparában jellemzővé válik az innováció, a logisztika, szaporodnak és erősödnek a klaszterek, javul az infrastruktúra, a foglalkoztatás és a jövedelmezőség.

A turizmus jelentősége, bevételei a hagyományokra és a természeti, táji értékekre építve nő. A szálláshelyek, kereskedelmi és szolgáltatási lehetőségek száma és színvonala emelkedik. A turizmus szervezetté, fejlesztése tudatosává válik.

A kis- és középvállalkozások megerősödését oktatással, képzéssel, tanácsadással és információáramlással, belső piac szervezésével segítik.

A többcélú társulás keretében belül kiegyenlítetté, magas színvonalúvá, költséghatékonyává válik a humán közszolgáltatások jelentős része. Az egészségügyben nagy hangsúlyt fektetnek a megelőzésre, ami hozzájárul a lakosság testi, lelki állapotának, munkaképességének javulásához. A szakképzés – az országos és az EU-s követelményekkel összhangban – korszerűsödik, igazodik a munkaerő-piaci igényekhez és trendekhez. A felsőfokú képzés erősödik a kistérségben, a képzett és kötődő emberek hatékonyabban képesek szolgálni a közösség felemelkedését.

Az információs társadalom adta lehetőségek következtében a távoktatás helyben elérhető válik, a távmunkások hozzájárulnak a munkanélküliség csökkentéséhez. A gazdasági életben is elengedhetlenné vált - az információáramlás meggyorsítása érdekében – az információ-kommunikációs technológia napi alkalmazása.

Csökkennek a periférikus helyzetből adódó hátrányok. A főváros és az ország nyugati része gyors elérését biztosító autópálya – a tervezési időszak végére – megépül, Debrecen megközelíthetőségét a 49. sz. főút korszerűsítése megkönnyíti. A hiányzó települési infrastruktúra jó része kiépítésre kerül, a belső közlekedési kapcsolatok is javulnak, ami segíti a gazdasági élet minden területének fejlődését, erősíti a kapcsolatokat és a mobilitást.

Az elindult fejlesztések, a látható és kézzel fogható eredmények következtében feléledtek a civil szervezetek, a közösségek, erősödik a lokálpatriotizmus. Javul a társadalom kohéziója, kockázatvállaló és felzárkózó képessége, fontosnak tartják a megújulást és a leszakadó csoportokról, bennük a cigányságról való gondoskodást.

A már ma is – kistérségi vonatkozásban – kiemelkedően magas létszámú munkaszervezet tovább erősödik, a közszolgáltatási feladatok ellátása mellett nagy hangsúly helyeződik a terület- és vidékfejlesztésre, a környezetgazdálkodásra. A háromévenkénti kötelező felülvizsgálat/monitoring javítja a hatékonyságot. Erős a kistérség érdekérvényesítő, valamint a forrásbevonó-megkötő képessége. A tudatos építkezés eredményeként, a húzóemberek, a döntéshozók és partnereik együttes felelősségeként sikerült egy lendületes fejlődési pályára rátalálni, s a kistérséget vonzóvá tenni, az itt lakók, az ide látogatók és a befektetni szándékozók számára.

III.6. Negatív forgatókönyv

Az integrált program elvetése illetve részleges megvalósítása a következő negatív, a jelenlegi helyzetet fenntartó, ugyanakkor a további leszakadás megelőzésére képtelen fejlődési tendenciát eredményezi:

A Mátészalkai kistérség helyzete némileg jobb, mint a Vásárhelyi Terv által érintett többi Felső-Tisza-vidéki kistérségé, hiszen fejlődése a 90-es évektől nagyjából azonos szinten maradt. Ez köszönhető egyrészt annak, hogy Mátészalka igazi központtá nőtte ki magát mind a foglalkoztatás, mind a közszolgáltatás, az innováció és a közművelődés területén, főbb infrastrukturális mutatói kedvezőek, a lakásállomány megújítása jelentős, a nagy távolságok ellenére megközelíthetősége viszonylag könnyű, az államszocialista iparosítás igazi „túlélője”. A vándorlási egyenlege nem túl negatív és a természetes fogyás sem kiugróan alacsony.

A fentiek ellenére a térség jelentős munkanélküliséggel küzd, alacsony a jövedelmi szint és az inaktívak aránya magas, amihez még az iskolázottság alacsony szintje, a szakmunkás réteg és a felsőfokú képzés hiánya párosul. A térség gondjait, megoldandó feladatait nehezíti, hogy igen magas és emelkedő a cigány lakosság aránya.

Az integrált program elvetése, valamint a tényleges állami támogatás hiányában a kistérség önerejéből, a helyi erőforrások felhasználásával a jelenlegi fejlettségi szint fenntartására képes, a dinamikus fejlődési pályára állás azonban elképzelhetetlen.

A negatív forgatókönyv szerint a gazdasági ágak egymás közötti aránya feltehetően a mezőgazdaság arányának csökkenését és az ipar részesedésének növekedését fogja eredményezni a jövőben, amihez még hozzá jön a szolgáltatási szektor némi növekedése, ami félő, hogy a ma még jelentős arányt képviselő közszféra létszámleépítésének következtében stagnálni fog.

A mezőgazdaság tekintetében a - kistérségre ma is jellemző - korszerűtlen technológiák, elavult fajták, az együttműködés hiánya, az alacsony feldolgozottsági szint, az alacsony jövedelmezőség, a piac beszűkülése, a természetes rendszerek működési zavarai, a mesterséges rendszerek problémái, az adottságoktól eltérő földhasználat és az ebből következő feladatok, problémák állandósulnak.

Az ipar vonatkozásában továbbra is gondot jelent és a képzés és a foglalkoztatás közötti rés, valamint az ipari infrastruktúra és technológia alacsony szintje. Befektetők hiányában az ipari infrastruktúra állaga romlik. A turizmus lehetőségei, bevételei - ugyancsak az infrastruktúra és a programcsomagok hiánya következtében – a kívánalmak alatt maradnak.

A negatívumok ellenére néhány kis- és középvállalkozásnak sikerül jelentős hazai illetve uniós forráshoz jutni, aminek következtében jelentős fejlesztéseket, létszámbővítést képes végrehajtani, aminek egy-egy település életében fontos a szerepe, de kistérségi kapcsolódása és húzóereje elenyésző, így tovább nőnek a kistérségen belüli különbségek, feszültségek.

A kistérség számára kedvezőtlen közlekedéspolitikai finanszírozási lehetőségek következtében a kistérségen belüli, az együttműködést erősítő közlekedési kapcsolatok

fejlesztésében nagyarányú elmozdulás nem történik, fenyegethet a vidéki vasúti hálózat visszafejlesztése is.

Az ár- és belvízveszély – a központi támogatások és integrált megoldás hiányában – állandósul, a természeti csapásoktól való fenyegetettség és az import környezetszennyezés veszélye továbbra is fennáll.

A többcélú társulás mellett működő – ma is jelentős létszámú – munkaszervezetet leköti a közszolgáltatások biztosítása. E téren jelentős eredményeket is érnek el, ami a települések közötti együttműködést, érdek- és konfliktuskezelést segíti. A környezetgazdálkodás, a terület- és vidékfejlesztés területén azonban az abszorpciós képesség fokozása elmarad a lehetőségektől.

III. 7. Prioritások és az intézkedések közötti kapcsolat

	Tájjal együttműködő gazdasági rendszer kialakítása	Életfeltételek, életképességek javítása	Innováción alapuló transzfer szerep erősítése
I.1.1. A differenciált adottságoknak megfelelő mozaikos tájszerkezet fenntartása, fejlesztése	*	*	
I.1.2. Tájgazdálkodási programok megvalósítása	*	*	
I.2.1. A vállalkozói struktúra és a kistérségi piac differenciált fejlesztése	*	*	
I.2.2. A térségi versenyhelyzetek kiegyensúlyozott együttműködő fejlődésre váltása	*	*	
I.2.3. Térségi agrár-termékpályák fejlesztése	*	*	
I.3.1. Hagyományokon alapuló turisztikai fejlesztések	*	*	
I.3.2. Adottságokhoz alkalmazkodó turisztikai infrastruktúra kialakítása	*	*	
II.1.1. Közlekedési hiányok és problémák felszámolása	*	*	*
II.1.2. Települési infrastrukturális feltételek biztosítása	*	*	
II.1.3. Vízgazdálkodási, ár- és belvízvédelmi rendszerek fejlesztése, fenntartása	*	*	
II.2.1. Humán közszolgáltatások fejlesztése		*	
II.2.2. Távoktatás és távmunka lehetőségek bővítése	*	*	
II.2.1. Speciális programok indítása a romák és a leszakadó rétegek integrációjáért	*	*	
II.2.3. Települési közösségek megújulási képességének fejlesztése		*	
II.2.4. Helyi identitás, lokális civil társadalmi kezdeményezések erősítése		*	
III.1.1. Térségi és határon átnyúló sokoldalú együttműködések dinamizálása	*	*	*
III.1.2. Mátészalka hármashatáron átnyúló innovációs és logisztikai szerepkörének erősítése	*	*	*

IV. Operatív program

Az operatív program célkitűzése, hogy megalapozza a rendelkezésre álló, illetve megszerezhető források hatékony, fenntartható felhasználását az árvízvédelmi, tájhasználati és intézményfejlesztési szempontból egyaránt paradigmaváltó integrált program jövőképek, céljainak elérése, a támogatható tevékenységek megvalósítása érdekében.

Az operatív program egységes szerkezet szerint és olyan részletességgel mutatja be a javasolt intézkedéseket, hogy a leírtak alapján lehetővé váljon az egyes intézkedések megvalósítása, a többletforrások bevonása. Az operatív program alapját képező intézkedések egységes szerkezetű adatlapokon kerültek további bontásra. Az intézkedések időtávja nyolc év, azaz 2006, illetve 2007-2013 évekre terjed ki, igazodik az Európai Unió tervezési ciklusaihoz.

Az operatív program szerkezetében és tartalmi elemeiben követi az Európai Unió Strukturális Alapok felhasználására vonatkozó előírásait, ebben az értelemben megfelel az 1260/1999. sz. EK rendeletben előírtaknak, valamint figyelembe veszi a Strukturális Alapok tervezésére és programozási dokumentumaira vonatkozó kézikönyv (Vademecum) és az Európai Bizottság 3. számú módszertani munkafüzete (Monitoring és értékelési mutatók: indikatív módszertan) ajánlásait is. Az operatív program tartalmát, felépítését tekintve az Európai Unióban alkalmazott programozási dokumentumok közül leginkább a Program kiegészítő dokumentumnak feleltethető meg.

Az EU-konformitás biztosítása mellett az operatív program megfelel a 18/1998. (VI. 25.), a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről szóló KTM rendelet vonatkozó előírásainak is.

Az intézkedések kibontása során a legfontosabb követendő elv a logikus felépítés. Az operatív adatlapok kulcsa és a program középpontja: a *támogatható tevékenységek*. Az adatlapokon az intézkedések sorszámának és megnevezésének feltüntetése után az *általános célok* felsorolása következik. Az intézkedések céljai szorosan illeszkednek a célpiramis céljaihoz.

A *szükségesség indoklása* cellában megtalálható az adott intézkedés vázlatos háttere, a szükségesség bemutatása, visszacsatolás a helyzetelemzésre, valamint utalás a támogatható tevékenységekre. Számszerű adatok ismertetésével azoknak a problémáknak a leírása, amelyeket a fenti intézkedés megvalósításával az adott területi egység, jelen esetben a Tisza-mente meg kíván oldani.

A következő részben az intézkedés tartalmának bemutatását, vagyis a *támogatható tevékenységek* leírását helyeztük el, ütemezéssel kiegészítve. A támogatható tevékenységek elnevezésénél az egyszerű és közérthető megfogalmazásra törekedtünk. Az ütemezésnél a fent hivatkozottaknak megfelelően két időtartamot jelöltünk meg, a 2006-os és a 2007-20013-ig terjedő éveket. A támogatható tevékenységek nagy része – a rendelkezésre álló – nyolc évet felöleli.

A *projekt kiválasztási kritériumnál* a területi lehatárolás és a tartalmi kiválasztási szempontokra utaló, de csak a speciális kritériumokat kívántuk felsorolni.

Ezt követően határoztuk meg a *monitoring mutatókat*. A monitoring mutatók három csoportba oszthatók: outputmutatók, eredménymutatók, hatásmutatók. Outputmutatónak tekintettünk minden, közvetlenül az intézkedéshez kapcsolható, fizikai és pénzügyi egységben mérhető mutatót, azokat a tevékenységeket, melyek közvetlenül a támogatásból valósulnak meg, amire a támogatást ténylegesen fordítják, amit megépitnek, amit megvalósítanak stb.

Az eredménymutatók a támogatható tevékenységek közvetlen és azonnali eredményeihez kapcsolható mutatók, melyek információt szolgáltatnak a bekövetkező változásról. Az eredménymutatók egyaránt lehetnek fizikai és pénzügyi mutatók.

Az intézkedés keretében megvalósított támogatható tevékenységek eredményei együttesen egy hosszabb ideig fennmaradó pozitív hatást válthatnak ki. A projektek megvalósításához köthető, a projektek közvetlen eredményein túlmutató hatások mérését szolgálják a hatásmutatók.

Számba vettük a *közreműködő szervezeteket*, amelyek az intézkedés megvalósításáért, a támogatható tevékenységek kívánt eredményeinek eléréséért felelősek. Ezek azon szervezetek, amelyek az intézkedés céljaihoz, tevékenységeihez kapcsolódó forrással rendelkeznek.

Kedvezményezettek köre címszó alatt azon szervezetek, önkormányzatok, illetve vállalkozások bemutatása és specifikálása történt meg, melyek a konkrét támogatásból részesülhetnek, illetve a forrásból részesülő támogatható tevékenységek kedvezményezettjei lesznek/lehetnek, mint projektgazdák.

A *célcsoportokat* azok a személyek, szervezetek alkotják, akik közvetlen hasznélvezői lesznek a támogatásban részesülő tevékenységeknek. Tehát a célcsoport az a társadalmi csoport, amelynek a helyzetén javítani kívánunk. Bizonyos esetekben megegyeznek a kedvezményezettekkel, de el is térhetnek tőlük.

A *működési, megvalósítási terület* az intézkedés megvalósításának helyszínére utal, fontos elvünk volt, hogy - amennyiben lehetséges - jelezzük a támogatható tevékenységekhez igazodó területi specifikumokat.

A legnehezebb dolgunk a *forrásszerkezet* meghatározásánál volt. A forrásokat két időintervallumra számoltuk ki: 2006. évre külön, valamint a 2007 - 2013. évek közötti időszakra.

Az intézkedés megvalósításához szükséges források számszerűsítése millió Ft-ban megtörtént. A jelenlegi tervezési időszak *forrásszámításainak* kiinduló pontja a támogatható tevékenységek tartalmát adó konkrét feladatok, illetve naturáliák meghatározása volt, amit lehetőség szerint összevetettünk a most futó, kiírás alatt lévő pályázati felhívásokkal.

Az intézkedések forrásait kétféle képen határoztuk meg, egyrészt a 2006-os időszakra vonatkozóan feltártuk a jelenleg ismert pályázati lehetőségeket (amelyek ismeretében már ma is meghatározhatóak a támogatásokhoz jutást segítő feltételek), másrészt a 2007–2013-as időszakra meghatároztuk azokat a fő forrásokat (európai alapok, hazai költségvetési források, a kistérségen belüli források) amelyek segíthetik a támogatható tevékenységek meghatározását. Ez utóbbi azért szükséges, mivel jelenleg a következő ciklusra vonatkozó Nemzeti Fejlesztési Terv még most készül, ezért a konkrét pályázatokkal a 2007–2013-as időszakra még nem számolhatunk.

Az operatív program végén prioritások szerinti összefoglaló táblázatok találhatók.

A program azon túl, hogy a térségben élő, dolgozó, tanuló, ide látogató és befektetni szándékozó személyeknek, szervezeteknek kíván hosszú távú iránymutatást adni, az ágazatok következő két évre szóló hazai költségvetési főszámainak kialakítását is hivatott segíteni, illetve a tervezők – nem titkolt szándéka -, hogy a megfogalmazott intézkedések országos szintre emelkedjenek, az új Nemzeti (Átfogó) Fejlesztési Tervben is szerepet kapjanak.

IV.1. Prioritás: I. Tájjal együttműködő gazdasági rendszer kialakítása**IV.1.1. Specifikus cél: I.1. Ökológiai rehabilitáción alapuló tájgazdálkodás**

Sorszám, megnevezés	I.1.1. Differenciált adottságoknak megfelelő mozaikos tájszerkezet fenntartása, fejlesztése
Általános célok	• Életkörülmények javítása • Környezetszennyezések csökkentése • Ökológiai állapot javulása, természeti értékek megőrzése • Több lábon álló vidékgazdaság kialakítása
Szükségességének indoklása	Az egészséges tájműködéshez, a gazdag természeti erőforrások (biodiverzitás, vízkészletek, talaj) megőrzéséhez fontos feladat a meglévő tájsebek felszámolása, a megfelelő ökológiai kiegyenlítő felületek kialakítása, fejlesztése. Elsősorban a Szatmári-síkra volt, és részben ma is jellemző a vizes élőhelyek nagy aránya. A kistájon elsősorban víz hatására kialakult talajokat, természetközeli társulásokat találunk, amelyek a lecsapolások és az intenzív gazdálkodás következtében fokozatosan romlanak. A környezeti erőforrások megőrzése, illetve azok gazdasági potenciáljának felhasználása érdekében vissza kell állítani a vízfolyások, vizes élőhelyek természetes állapotát és ehhez alkalmazkodó diverzifikált mezőgazdasági szerkezetet kell kialakítani. A kistérségben mind a Szatmári-sík, mind a Nyírségi tájak egészséges működésében nagy szerepet töltenek be az erdők. Fenntartásuk, bővítésük, állomány-javításuk vízkészlet-gazdálkodási, talajvédelmi, tájvédelmi, természetvédelmi szempontból kiemelt feladat. Az intézkedés kapcsolódási pontjai: I.1.2., I.3.1., III.1.1.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
I.1.1.1.	Környezeti kármentesítés, hulladéklerakók rekultivációja	2006 2007–2013
I.1.1.2.	Holtágak, vízfolyások, csatornák partjának revitalizációja	2006 2007–2013
I.1.1.3.	Ecsedi láp rehabilitálása tájhasználat váltással, az extenzív gazdálkodási módok erősítésével	2006 2007–2013
I.1.1.4.	Természetközeli élőhelyek (gyep, vizes élőhely) kialakítása, fenntartása	2006 2007–2013
I.1.1.5.	Mezőgazdasági területek erdősítése	2006 2007–2013
I.1.1.6.	Erdőterületek felújítása, fenntartása	2006 2007–2013
I.1.1.7.	Mezővédő, településvédő erdősávok rendszerének kialakítása	2006 2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• Termőhelynek megfelelő őshonos fafajok alkotta állományok kialakítása a vízgazdálkodási fok és a
---	--

	fekvés figyelembevételével • Térségi adottságokhoz alkalmazkodó gyepesítés, • A kialakított természetközeli területek illeszkednek az ökológiai hálózathoz, • A Natura 2000 területek előnyt élveznek, • A 1107/2003. Kormányhatározat 3. és 4. pontja értelmében a VTT-vel érintett települések, illetve pályázatra jogosultak pályázatai prioritást élveznek. • A tervezett tájhasználat javítja a terület vízháztartását, • A VTT árvízi tározók és öblözeteik előnyt élveznek
--	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Rekultivált hulladéklerakók száma (db) • Visszatartott víz mennyisége (m³). • Gyepes–ligetes területek (ha), • Természetszerű erdők (ha) • Idegenhonos állomány cseréje, termőhelynek megfelelő őshonos állományra (ha). • Erdők, rétek és vízfelületek nagysága (ha), • Az invazív és az őshonos fajok száma (db).
Eredmény mutatók	• Környezeti szennyezések csökkenése • Gyepes–ligetes területek növekedése (ha), • Ökológiai hálózat bővülése (ha), • A természetű erdők területének növekedése (ha), • Az erdőhöz kapcsolódó haszonvételtípusok számának növekedése (db), • A természetközeli területeken foglalkoztatottak számának növekedése (fő). • Nő a diverzivitás, • Az invazív fajok számának csökkenése (db), • Őshonos fajok számának emelkedése (db), • Erdők és vízfelületek aránya nő (%), • Rétek aránya nő (%), • A felszántott területek nagysága csökken (ha).
Hatásmutatók	• Környezeti állapot javulása • Tudatos, adottságokhoz alkalmazkodó vízgazdálkodás, • Javul a vízháztartás, a csapadékhányból eredő mezőgazdasági vízhiány pótlódik, • Csökken a mezőgazdaság szélsőségekkel szembeni kiszolgáltatottsága. • A természetközeli területek által táglal a megélhetőségi lehetőségek köre, • A térség ökológiai állapota javul. • A mezőgazdasági károk és az ehhez kapcsolódó költségvetési terhek csökkenése • A táj működése kiegyensúlyozottabbá válik (a táj-fenntartási költségek csökkenése).

Közreműködő szervezetek	• Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, • Nemzeti Park Igazgatóság • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Mátészalkai Kistérség Többcélú Társulása. • Önkormányzatok.
Kedvezményezettek köre	• Települési önkormányzatok, • Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, • Felső–Tisza vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, • Mezőgazdasági termelők, vállalkozások, gazdasági szervezetek, • Vízgazdálkodási társulások, • Civil szervezetek
Célcsoport	• Mezőgazdasági termelők, vállalkozások, gazdasági szervezetek, • Lakosság.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.1.1.1.	Környezeti kármentesítés, hulladéklerakók rekultivációja	Felhagyott bányaterületek, felhagyott hulladéklerakók
I.1.1.2.	Holtágak, vízfolyások, csatornák partjának revitalizációja	Szamos, Kraszna holtágai, kisvízfolyások, belvízelvezető–csatornák
I.1.1.3.	Ecsedi láp rehabilitálása tájhasználat váltással, az extenzív gazdálkodási módok erősítésével	Hajdani Ecsedi láp területe
I.1.1.4.	Természetközeli élőhelyek (gyep, vizes élőhely) kialakítása, fenntartása	A kistérség egész területe (kedvezőtlen adottságú talajok)
I.1.1.5.	Mezőgazdasági területek erdősítése	A kistérség egész területe
I.1.1.6.	Erdőterületek felújítása, fenntartása	A kistérség egész területe
I.1.1.7.	Mezővédő, településvédő erdősávok rendszerének kialakítása	A kistérség egész területe

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.1.1.1.	Környezeti kármentesítés, hulladéklerakók rekultivációja	30	750
I.1.1.2.	Holtágak, vízfolyások, csatornák partjának revitalizációja	20	500
I.1.1.3.	Ecsedi láp rehabilitálása tájhasználat váltással, az extenzív gazdálkodási módok erősítésével	50	1050
I.1.1.4.	Természetközeli élőhelyek (gyep, vizes élőhely) kialakítása, fenntartása	40	840
I.1.1.5.	Mezőgazdasági területek erdősítése	50	2000

I.1.1.6.	Erdőterületek felújítása, fenntartása	360	2520
I.1.1.7.	Mezővédő, településvédő erdősávok rendszerének kialakítása	10	500
Összesen		560	8160

<i>Pályázati lehetőségek (2006)</i>	• Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok • NVT–Agrárkörnyezet–gazdálkodás • NVT– Mezőgazdasági területek erdősítése
--	--

<i>Források megnevezése (2007–2013)</i>	• Európai Regionális Fejlesztési Alap • Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap • Költségvetés (KvVM, FVM) céltámogatásai • Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok • Önkormányzati források • Vállalkozói tőke • Lakossági hozzájárulás
--	--

Sorszám, megnevezés	I.1.2. Tájgazdálkodási programok megvalósítása
<i>Általános célok</i>	• Termelési szerkezet átalakítása, diverzifikáció • Környezetminőség javítása • Talajdegradáció csökkentése • Termelési veszteségek csökkentése • Jövedelemtermelő képesség növelése • Turisztikai vonzerő növelése • Minőségi termékellátás
<i>Szükségességének indoklása</i>	A kistérség különböző tájegységek találkozásában helyezkedik el, ahol változatos természetföldrajzi (mikrodomborzati) formák alakultak ki, eltérő környezeti (talaj, víz- és csapadék) adottságokkal. A Nyírség homokbuckákkal tarkított területére igen gyenge termőhelyi adottságok, szélerózió általi kártétel, valamint szűkös vízellátottság jellemző. A Szatmári síkra, Szamos-Kraszna közére is általában közepes vagy gyenge talajok, az Ecsedi-láp védendő taljai, belvízérzékenység és rendszertelen vízbőség jellemző. A táji, termőhelyi adottságokhoz nem kellően alkalmazkodó területhasználat optimalizálása többek között művelési ágváltással, extenzifikációval, a hagyományos ártéri gazdálkodás felélesztésével, gyepre alapozott legeltető állattartással, valamint a hagyományokon alapuló, tájjellegű gyümölcstermelés minőségi fejlesztésével valósítható meg. A természetes és mesterséges határok, tájelemek és birtokhatárok összehangolása szükséges a rendezetlen, gazdaságtalan, szétdarabolt birtokszerkezet megfelelő kialakításához. Az intézkedés kapcsolódik az I.1.1. az I.2.3. a II.1.1. valamint a II.1.2. intézkedésekhez.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
I.1.2.1.	Ártéri tájgazdálkodás kialakítása	2006 2007–2013
I.1.2.2	Ellenőrzött minőségű szántóföldi zöldségtermesztés	2006 2007-2013
I.1.2.3	Ellenőrzött minőségű gyümölcstermesztés, ültetvény- és fajtarekonstrukció	2006 2007-2013
I.1.2.4	Gyenge termőhelyi adottságú szántóterületek extenzifikációja	2006 2007-2013
I.1.2.5	Természetes, földrajzi tájelemek és a birtokhatárok összehangolása, parcellarendezés	2006 2007-2013
I.1.2.6	Állattartó telepek technológiai korszerűsítése	2006 2007-2013
I.1.2.7	Extenzív, legeltetési állattartás	2006 2007-2013
I.1.2.8	Extenzív halászat, halgazdálkodás fejlesztése, tógazdaság létesítése, fenntartása	2006 2007-2013

<i>Projekt kiválasztási</i>	• a VTT által érintett települések és pályázatra jogosultak
-----------------------------	---

kritériumok	prioritást élveznek • gyakori belvízkárokkal sújtott területek intenzív szántóföldi termelésből történő kivonása • homoki legelőhasznosítás preferálása juhtartással • talaj- és vízkészletvédő agrotechnika alkalmazása • természetes és mesterséges tájelemek és birtokhatárok figyelembe vétele, összehangolása • ártéri gyümölcsös kialakításának preferálása
--------------------	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• intenzív művelésű szántóterület (ha) • zöldség-gyümölcs termőterületet (ha) • modernizált, korszerű állattartó telepek (db) • állatlétszám (db) • halászati tevékenységet folytató vállalkozások száma (db) • ártéri gazdálkodásra átállt gazdák száma (db)
Eredmény mutatók	• intenzív hasznosítású szántóterület csökkenése (ha) • korszerű állattartó telepek számának növekedése (db) • állatlétszám növekedése (db) • gazdaságosan művelhető parcellák mennyiségének növekedése (db) • minőségi zöldség-gyümölcs alapanyag növekvő mennyisége (ha) • halászattal foglalkozó vállalkozások, társaságok számának növekedése (db) • foglalkoztatottak létszámának növekedése (fő)
Hatásmutatók	• termelési költségek csökkenése • rendeződő birtokstruktúra • környezetminőség javulása • növekvő élelmiszerbiztonság • népességmegtartó képesség növekedése • kistérség kiegyenlítettbb fejlődése • megfelelő kultúrállapot elérése

Közreműködő szervezetek	• Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Földművelésügyi Hivatal • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Agrárkamara • Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács • Kistérségi Fejlesztési Tanács • Települési Önkormányzat
Kedvezményezettek köre	• Települési Önkormányzat • Mezőgazdasági termelők, vállalkozások, gazdasági szervezetek
Célcsoport	• Mezőgazdasági termelők, vállalkozások

	• lakosság
--	------------

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.1.2.1.	Ártéri tájgazdálkodás kialakítása	Szamos – Kraszna köze
I.1.2.2	Ellenőrzött minőségű szántóföldi zöldségtermesztés	Mátészalkai kistérség
I.1.2.3	Ellenőrzött minőségű gyümölcstermesztés, ültetvény- és fajtarekonstrukció	Mátészalkai kistérség
I.1.2.4	Gyenge termőhelyi adottságú szántóterületek extenzifikációja	Elsősorban a Nyírséghez tartozó területek, valamint a Szatmári sík belvíz által veszélyeztetett területei
I.1.2.5	Természetes, földrajzi tájelemek és a birtokhatárok összehangolása, parcellarendezés	Mátészalkai kistérség
I.1.2.6	Állattartó telepek technológiai korszerűsítése, fajtajavítás	Mátészalkai kistérség
I.1.2.7	Extenzív, legeltetési állattartás	Mátészalkai kistérség (elsősorban a homoki és ártéri legelők területei)
I.1.2.8	Extenzív halászat, halgazdálkodás fejlesztése, tógazdaság létesítése, fenntartása	Szamos, Kraszna mente Nyírség

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.1.2.1.	Ártéri tájgazdálkodás kialakítása	400	1300
I.1.2.2	Ellenőrzött minőségű szántóföldi zöldségtermesztés	100	500
I.1.2.3	Ellenőrzött minőségű gyümölcstermesztés, ültetvény- és fajtarekonstrukció	300	1000
I.1.2.4	Gyenge termőhelyi adottságú szántóterületek extenzifikációja	200	500
I.1.2.5	Természetes, földrajzi tájelemek és a birtokhatárok összehangolása, parcellarendezés	100	500
I.1.2.6	Állattartó telepek technológiai korszerűsítése, fajtajavítás	300	200
I.1.2.7	Extenzív, legeltetési állattartás	300	600
I.1.2.8	Extenzív halászat, halgazdálkodás fejlesztése, tógazdaság létesítése, fenntartása	250	500
Összesen		1950	5100

Pályázati lehetőségek (2006)	• NVT -Agrár-környezetgazdálkodás, Félig önálló gazdaságok támogatása, Állatjólét- és állathigiénia • AVOP –Mezőgazdasági beruházások támogatása (A támogatás mértéke 45%) • AVOP –A mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése (A támogatás mértéke 55-75%) • AVOP –Halgazdálkodási tevékenységek támogatása (A támogatás mértéke 50 ill. 75%)
-------------------------------------	---

	• AVOP –A halászati ágazat strukturális támogatása (A támogatás mértéke 46-100%) • AVOP –Fiatal gazdálkodók induló támogatása (egyszeri tőkejuttatás) • AVOP –Vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése (A támogatás mértéke diverzifikáció esetén 50-65%)
--	--

<i>Források (2007–2013)</i>	<i>megnevezése</i> • Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap • Minisztériumi (FVM) céltámogatás • Önkormányzati forrás • Vállalkozói tőke
--	--

IV.1.2. Specifikus cél: I.2. Kiegyensúlyozott, innovatív, komplex gazdasági vertikum kiépítése

Sorszám, megnevezés	I.2.1. Vállalkozási struktúra és kistérségi piac differenciált fejlesztése
<i>Általános célok</i>	• A vállalkozások versenyképességének növelése, • A térségi belső piac élénkítése, • Foglalkoztatási helyzet javítása.
<i>Szükségességének indoklása</i>	A térség országos viszonylatban a hátrányos helyzetű térségek közé tartozik, mely megmutatkozik az alacsonyabb gazdasági és vállalkozói aktivitásban és a munkanélküliségben. A vállalkozói aktivitás tőkeerő híján és a szűk helyi piac miatt a vidéki átlagtól is elmarad. A térségen belül is kiemelkedik Mátészalka, ahol a vállalkozások közel fele működik, így a vállalkozási struktúrában és gazdasági teljesítményben a térségen belül is nagy egyenlőtlenségek vannak. A térség alapvetően mezőgazdasági jellegű, de Mátészalkán ma is jelentős ipar van: optikai ipar, finommechanika, bútorgyártás, fémipar, építőipar, élelmiszeripar – Mátészalkán ipari park van. A vállalkozási szerkezet kétpólusú: egyrészt Mátészalkán több ipari nagyvállalat is működik (külföldi tulajdonban), mellettük azonban a mikro-, valamint kis- és középvállalkozások dominálnak; ezek jelentős része pedig kényszervállalkozás. A vállalkozások működésének legnagyobb problémája a magas gazdasági inaktivitásból és alacsony jövedelmekből következően beszűkült belső piac. Ebből következően a vállalkozások jövedelemszintje is alacsony (a megyei átlagtól elmarad), ami akadályozza bővülésüket, fejlődésüket. Mindez összefügg, hiszen a belső piac akkor lehet nagyobb, ha több az emberek fogyasztásra fordítható jövedelme, ami pedig akkor nőhet, ha a vállalkozások helyzetének stabilizálódásával nő a vállalkozások bevétele is, így több embert tudnak foglalkoztatni, és jobb bérszínvonalon. A munkahelyteremtés, valamint a vállalkozások támogatása vállalkozásbarát környezet kialakításával és vállalkozásfejlesztési szolgáltatásokkal, illetve a gazdaság élénkítése külső vállalkozások betelepítésével így elsőrendű fontosságú.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
I.2.1.1.	Vállalkozásfejlesztési szolgáltatások fejlesztése	2007-2013
I.2.1.2.	Ipari vállalkozások technológia-, tevékenység- és termékfejlesztése	2006 2007–2013
I.2.1.3.	Vállalkozások piacra jutásának támogatása, helyi termékpiacok kialakítása	2006 2007–2013
I.2.1.4.	Minőségbiztosítási rendszerek, szabványok,	2006

	tanúsítványok, védjegyek bevezetése	2007–2013
I.2.1.5.	Kézmű- és kisipari vállalkozások támogatása, benne a romák foglalkoztatását biztosító vállalkozások támogatása	2006 2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• Foglalkoztatásra gyakorolt hatás, munkahelyteremtés, • Vállalkozások jövedelmére és versenyképességére gyakorolt hatás, • A helyi piac bővítésére gyakorolt hatás, • A fejlesztés innovativitása, korszerűsége, • Szolgáltatásokkal elért vállalkozások száma, térségi jelleg.
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Létrehozott vállalkozásfejlesztési szolgáltatások száma (db), • Végrehajtott technológiai és termékfejlesztések, új termékek és tevékenységek száma (db), • Kialakított helyi termékpiacok száma (db), • Bevezetett minőségbiztosítási rendszerek, tanúsítványok, védjegyek, szabványok száma (db),
Eredmény mutatók	• Vállalkozások száma (db), • Vállalkozások által foglalkoztatottak száma (fő), • Vállalkozásfejlesztési szervezetek szolgáltatásait igénybevevő vállalkozások száma (db).
Hatásmutatók	• Vállalkozási aktivitás növekedése (db/ezer fő), • Gazdasági aktivitás növekedése (%), • Vállalkozások nettó árbevételének növekedése (%), • A vállalkozásoknál alkalmazásban állók jövedelmének növekedése (%).

Közreműködő szervezetek	• Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, • Magyar Fejlesztési Bank Rt., • Magyar Vállalkozásfejlesztési Kht., • Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal, • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács.
Kedvezményezettek köre	• Ipari vállalkozások, • Mikro-, kis és középvállalkozások, • Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, • Települési önkormányzatok.
Célcsoport	• A térségben működő vállalkozások, kiemelten a mikro-, kis- és középvállalkozások, • Az ilyen vállalkozásoknál alkalmazásban állók.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
----------------	----------------------------------	--

I.2.1.1.	Vállalkozásfejlesztési szolgáltatások fejlesztése	∴ Mátészalka, de térség minden települése
I.2.1.2.	Ipari vállalkozások technológia-, tevékenység- és termékfejlesztése	Mátészalka
I.2.1.3.	Vállalkozások piacra jutásának támogatása, helyi termékpiacok kialakítása	a térség minden települése
I.2.1.4.	Minőségbiztosítási rendszerek, szabványok, tanúsítványok, védjegyek bevezetése	a térség minden települése
I.2.1.5.	Kézmű- és kisipari vállalkozások támogatása, benne a romák foglalkoztatását biztosító vállalkozások támogatása	a térség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.2.1.1.	Vállalkozásfejlesztési szolgáltatások fejlesztése	80	300
I.2.1.2.	Ipari vállalkozások technológia-, tevékenység- és termékfejlesztése	200	1.800
I.2.1.3.	Vállalkozások piacra jutásának támogatása, helyi termékpiacok kialakítása	50	300
I.2.1.4.	Minőségbiztosítási rendszerek, szabványok, tanúsítványok, védjegyek bevezetése	25	150
I.2.1.5.	Kézmű- és kisipari vállalkozások támogatása, benne a romák foglalkoztatását biztosító vállalkozások támogatása	25	180
Összesen		380	2.730

Források megnevezése (2006, 2007–2013)	Európai Uniós források: • Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), releváns támogatási terület: „1. K+F, innováció és vállalkozás”; illetve „Vidéki körzetek és halászatától függő területek gazdasági diverzifikációja”, • Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA), releváns támogatási terület: „3. A vidéki gazdaság és a vidéki körzetek diverzifikálása” Hazai (decentralizált) költségvetési források: • Terület- és Régiófejlesztési Célelőirányzat/regionális, • Területi kiegyenlítést szolgáló támogatás/megyei, Önkormányzati költségvetési források, kistérségi források Vállalkozói tőke
---	---

Pályázati lehetőségek (2006)	• Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 1.1.1 Technológiai korszerűsítés támogatása, • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 2.1.1. Kis- és középvállalkozások műszaki-technológiai hátterének fejlesztése/1. komponens: műszaki-technológiai fejlesztés; 2. komponens: minőségbiztosítási, környezetirányítási rendszerek kialakításához kapcsolódó tevékenységek, • Nemzeti Fejlesztési Terv – AVOP 3.1. A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése/3.1.1.
-------------------------------------	---

	Agrártevékenységek diverzifikációja; 3.1.4. Kézműipari tevékenység fejlesztése alintézkedés, • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 2.2.2. Emeltszintű, szakmaspecifikus tanácsadás kis-és középvállalkozások számára, • Terület- és Régiófejlesztési Célelőirányzat – (Regionális Fejlesztési Tanács), • Területi kiegyenlítést szolgáló támogatás – (Megyei Területfejlesztési Tanács).
--	---

Sorszám, megnevezés	I.2.2. A térségi versenyhelyzetek kiegyensúlyozott együttműködő fejlődésre váltása
Általános célok	• A vállalkozások versenyképességének növelése, • A helyi vállalkozások térségi és ágazati együttműködésének növelése, • Foglalkoztatási helyzet javítása.
Szükségességének indoklása	A térség gazdaságában kiemelkedő szerepe van Mátészalkának: oda koncentrálódik a vállalkozások közel fele, oda koncentrálódnak a szolgáltatások, jelentős mértékben a kereskedelem, s ott van jelentős ipar. A mátészalkai nagy ipari vállalatok megvásárlásával a külföldi tőkebefektetés is Mátészalkára irányult, s továbbra is ott van elsősorban fogadó potenciál a termelő beruházások tekintetében – ott működik ipari park. Mátészalka gazdasága így hagyományosan kistérségi jelentőséggel bír, s helyzete kihat az egész térség fejlődésére. A térség gazdasági felzárkózása szempontjából fontos, hogy Mátészalka iparához és gazdaságához az egész kistérség integrálódjon, mely a meglévő térségi és vállalkozói együttműködések, kapcsolatok fokozásával, szélesítésével valósulhat meg. Ennek egyik területe a beszállítói kapcsolatok, másik a Mátészalkán már az optomechatronika területén szerveződő klaszter és a klaszter típusú együttműködések, s ilyen integráló szerepe lehet a mátészalkai ipari parknak is.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
I.2.2.1.	Mátészalkai Ipari Park szolgáltatásfejlesztése, a betelepülés támogatása	2006 2007-2013
I.2.2.2.	Ipari klaszterek, vállalkozói együttműködések támogatása	2006 2007-2013
I.2.2.3.	Térségi beszállítói hálózatok, kapcsolatok kiépítése, beszállítóvá válás támogatása	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• Együttműködésben résztvevő, szolgáltatásokkal elért vállalkozások száma, térségi jelleg. • Az együttműködés intenzitása, • Vállalkozások versenyképességére gyakorolt hatás, • Foglalkoztatásra gyakorolt hatás, munkahelyteremtés.
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Létrejött beszállítói hálózatok száma (db), • Létrejött klaszterek száma (db), • Létrejött vállalkozói együttműködések száma (db), • Együttműködésben résztvevő, szolgáltatásokkal elért vállalkozások száma (db), • Ipari parkban létrejött új szolgáltatások száma (db).
Eredmény mutatók	• Vállalkozások száma (db),

	- Beszállítónak vált vállalkozások száma (db), - Klaszterben vagy más együttműködésben résztvevő vállalkozások száma (db), - Az ipari parkba betelepült vállalkozások száma (db), - Iparban és szolgáltatásokban foglalkoztatottak száma (fő).
Hatásmutatók	- Foglalkoztatási helyzet javulása (%), - Vállalkozási aktivitás növekedése (db/ezer fő), - Vállalkozások, ipari vállalkozások nettó árbevételének növekedése (%), - A vállalkozásoknál, iparban alkalmazásban állók jövedelmének növekedése (%).

Közreműködő szervezetek	- Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, - Magyar Vállalkozásfejlesztési Kht., - Regionális Támogatás-Közvetítő Kht., - Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, - Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács.
Kedvezményezettek köre	- Ipari vállalkozások - Mikro-, kis és középvállalkozások, - Mátészalkai Ipari Parkot üzemeltető szervezet.
Célcsoport	- Ipari vállalkozások, - Mikro-, kis- és középvállalkozások, - Az ilyen vállalkozásoknál alkalmazásban állók.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.2.2.1.	Mátészalkai Ipari Park szolgáltatásfejlesztése, a betelepülés támogatása	Mátészalka
I.2.2.2.	Ipari klaszterek, vállalkozói együttműködések támogatása	Mátészalka, de a kistérség minden települése
I.2.2.3.	Térségi beszállítói hálózatok, kapcsolatok kiépítése, beszállítónak válás támogatása	a kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.2.2.1.	Mátészalkai Ipari Park szolgáltatásfejlesztése, a betelepülés támogatása	40	80
I.2.2.2.	Ipari klaszterek, vállalkozói együttműködések támogatása	30	150
I.2.2.3.	Térségi beszállítói hálózatok, kapcsolatok kiépítése, beszállítónak válás támogatása	50	250
Összesen		120	480

Források megnevezése (2006, 2007–2013)	Európai Unió források: Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), releváns támogatási terület: „1. K+F, innováció és vállalkozás”; illetve „Vidéki körzetek és halászattól függő területek
---	--

	gazdasági diverzifikációja” Hazai (decentralizált) költségvetési források: • Terület- és Régiófejlesztési Célelőirányzat/regionális, • Területi kiegyenlítést szolgáló támogatás/megyei, Önkormányzati költségvetési források, kistérségi források Vállalkozói tőke
<i>Pályázati lehetőségek (2006)</i>	• Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 1.1.3. Feldolgozóipari beszállítók számának növelése és megerősítésük, • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 2.3.1. KKV-k közötti együttműködés szervezése, • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 2.3.2. Együttműködő vállalkozások közös célú beruházása, fejlesztése, • Terület- és Régiófejlesztési Célelőirányzat – (Regionális Fejlesztési Tanácsok), • Területi kiegyenlítést szolgáló támogatás – (Megyei Területfejlesztési Tanácsok).

Sorszám, megnevezés	I.2.3. Térségi agrár-termékpályák fejlesztése
Általános célok	• A mezőgazdasági versenyképesség helyreállítása és megerősítése • Jövedelemtermelő képesség növelése • Piacbővítés • Térségi együttműködés • Vonzerőnövelés
Szükségességének indoklása	A térségben megtermelt, széles körben ismert, tájjellegű termékek, valamint Mátészalka központi, innovatív szerepének erősítése megfelelő alapot szolgáltat a gazdasági (turisztikai), társadalmi fejlődés és együttműködés megvalósításához. Mindehhez a minőségi alapanyag-termelés mellett technológiai fejlesztés, magasabb hozzáadott érték, hatékony marketing, márkavédelem, termékpályás szövetkezés szükséges. Fontos a hiányos zöldség, gyümölcs, állati termék hűtését, tárolását, igényes csomagolását biztosító kapacitások biztosítása. A vertikum kiépítéséhez és a gazdálkodók érvényesüléséhez termelők által létrehozott beszerzési, értékesítési közösségek létrehozása szükséges. A kistérség, valamint a szomszédos kistérségek specifikumai, értékei, turisztikai vonzereje regionális szövetkezéssel tovább erősíthetők, összehangolhatók, melyből a nagyobb térségre kiterjedő gazdasági és társadalmi fejlődés kovácsolható. A térségben megtermelt áruk, termékek népszerűsítése, megismertetése, a fogyasztói igények felkeltése hatékony marketingtevékenységgel érhető el.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
I.2.3.1.	Helyi és térségi termelői értékesítési szövetkezők létrehozása, működtetése	2006 2007–2013
I.2.3.2.	Feldolgozóüzemek létesítése, fenntartása	2006 2007-2013
I.2.3.3.	Hűtő – tároló, csomagoló létesítmények építése, fejlesztése	2006 2007-2013
I.2.3.4.	Térségi agrármarketing	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• Együttműködés intenzitása • Szövetkezők létrehozása termelők által történik • Piacra jutás lehetőségei nőnek • Helyben és térségben termelt termékek kisüzemi feldolgozása preferált
---	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• termelői, értékesítési csoportok száma (db) • feldolgozó, hűtő, tároló létesítmények száma (db) • hozzáadott érték (Ft)

Eredmény mutatók	• versenyképes gazdálkodó szervezetek számának növekedése (db) • élelmiszeripari beszállítóhálózat bővülése (db) • foglalkoztatottak létszámának növekedése (fő) • új munkahelyek számának növekedése (db) • feldolgozott termékek száma növekszik (db)
Hatásmutatók	• hazai, minőségi termékek növekvő piaci aránya • magas hozzáadott értékű termékek megjelenése • piaci bizonytalanság csökkenése • befektetések számának növekedése • népességmegtartó képesség növekedése • kistérség és környezetének kiegyenlítettebb fejlődése • jövedelmezőség növekedése

Közreműködő szervezetek	• Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Földművelésügyi Hivatal • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Agrárkamara • Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács • Kistérségi Fejlesztési Tanács • Települési Önkormányzat
Kedvezményezettek köre	• Települési Önkormányzat • Mezőgazdasági termelők, termelői csoportok, vállalkozások, gazdasági szervezetek
Célcsoport	• Mezőgazdasági termelők, vállalkozások • lakosság

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.2.3.1.	Helyi és térségi termelői értékesítési szövetkezesek létrehozása, működtetése	Mátészalkai kistérség
I.2.3.2.	Feldolgozóüzemek létesítése, fenntartása	Mátészalkai kistérség (elsősorban Mátészalka, Mérk, Vállaj, Szamosszeg, Nyírkáta, Kántorjánosi, Járm, Nyírmeggyes)
I.2.3.3.	Hűtő – tároló, csomagoló létesítmények építése, fejlesztése	Mátészalkai kistérség
I.2.3.4.	Térségi agrármarketing	Mátészalkai kistérség

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.2.3.1.	Helyi és térségi termelői értékesítési szövetkezesek létrehozása, működtetése	200	400
I.2.3.2.	Feldolgozóüzemek létesítése, fenntartása	1200	2000
I.2.3.3.	Hűtő – tároló, csomagoló létesítmények építése, fejlesztése	1000	1600

I.2.3.4.	Térségi agrármarketing	400	900
Összesen		2800	4900

<i>Pályázati lehetőségek (2006)</i>	• AVOP –Vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése (A támogatás mértéke marketing esetén 50-80%) • AVOP –Mezőgazdasági beruházások támogatása (támogatás mértéke 45%) • AVOP –Mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztése (Támogatás mértéke versenyképesség javítása esetén 40%, + 10% helyi támogatás) (Támogatás mértéke biztonság növelése esetén 50%) • AVOP –A halászati ágazat strukturális támogatása (A támogatás mértéke 46-100%) • NVT -Termelői csoportok létrehozásának, működtetésének támogatása • LEADER+
<i>Források megnevezése (2007–2013)</i>	• Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap • Minisztériumi (FVM) céltámogatás • Önkormányzati forrás • Vállalkozói tőke

IV.1.3. Specifikus cél: I.3. Tájkonform turisztikai struktúra kialakítása

<i>Sorszám, megnevezés</i>	I.3.1. Hagyományokon alapuló turisztikai fejlesztések
<i>Általános célok</i>	• A térség turisztikai vonzerejének növelése • Az ezekre épülő turisztikai potenciáljának kihasználása és erősítése • A minőségi és mennyiségi vendégforgalom gyarapítása • Hagyományörzés és környezettudatos szemléletformálás • Határon túli kapcsolatok erősítése
<i>Szükségességének indoklása</i>	A kistérség területén a csekély hagyományokkal rendelkező turisztikai ágazat jelentőségét növelni kell a látnivalók, programok bővítése és rendszerszerű bemutatása révén. Evvel a rövid tartózkodási idejű és alacsony fajlagos költséggel jellemezhető utazások hosszabbítása, a szezon nyújtása is megvalósulhat. A szatmári vendéglátók hagyományos vendégszeretete és tisztelete a kistérséget arra kötelezi és sarkallja, hogy a ma még kihasználatlan turisztikai lehetőségek nagyobb teret kapjanak a gazdaság életében és egy szélesebb körben megismerhetővé tegye értékeit. A kistérség a tradicionális szatmári termékekre és rendezvényekre, a települési és táji értékekre alapozva a kulturális, falusi és ökoturizmus szegmenseit erősítheti sikerrel. Az elhagyott épületek vendégházzá alakítása egyes önkormányzatoknak nehéz anyagi gondot jelent. A horgász, vadász, lovas, kerékpáros és vízi turizmus korszerűsítése alapvetően infrastrukturális elemeket tartalmaz, a programszervezés ezután következhet. A térségben a szabad strandokon kívül a mátészalkai fürdő korszerűsítésére is igény és szükség van. A vizes élőhelyek rehabilitációjával horgász és csónakázótavak, szabadidőparkok kialakítására van igény nem csak a turisták, hanem a településen élők számára is.

<i>Sorszám</i>	<i>Támogatható tevékenységek</i>	<i>Ütemezés</i>
I.3.1.1.	Tradicionális kulturális rendezvények szervezése	2006 2007–2013
I.3.1.2.	Horgász, vadász és lovas turizmus kínálati lehetőségeinek bővítése	2006 2007–2013
I.3.1.3.	A falusi és ökoturizmus programbővítése, a gyerektáboroztatás kiszélesítése	2006 2007–2013
I.3.1.4.	Gyógyfürdő- és strandfejlesztés	2006 2007–2013
I.3.1.5.	Horgász-és csónakázótavak kialakítása	2006 2007–2013

<i>Projekt kiválasztási kritériumok</i>	• A hagyományokhoz igazodó kínálatbővítés • Népelességmegtartó és identitástudat növelő program
---	--

	- kialakítás - Természetmegőrzés - Szezonnyújtás - Helyi munkaerőt foglalkoztató vállalkozások létrejövése - Családi programok és gyermeküdültetés elősegítése - Komplex turisztikai termékek kialakításához való hozzájárulása - Településkép javítását szolgáló és egyediséget jelentő fejlesztés - Helyi lakosság életkörülményeit is pozitívan befolyásoló beruházás
--	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	- Új turisztikai programok száma (db) - Új turisztikai bázisok, bemutatóhelyek, centrumok száma (db) - Rendezvények száma (db) - Táborozásban résztvevő gyerekek száma (fő)
Eredmény mutatók	- A kistérségbe látogatók száma nő - Új épített értékekkel gazdagodik a térség - Turisztikai vonzerő, sokszínűség alakul ki - A térségi hagyományt folytatók köre bővül
Hatásmutatók	- Az idegenforgalomból származó bevételek nőnek - A kistérség ismertsége nő - A foglalkoztatás bővül - Alternatív jövedelemszerzési lehetőség alakul ki - Az életszínvonal emelkedik - A térségi hagyományok feléledése - Alternatív jövedelemszerzési lehetőség bővülése

Közreműködő szervezetek	- Miniszterelnöki Hivatal - Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium - Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium - Gazdasági és Közlekedési Minisztérium - Magyar Turizmus Rt, - Regionális Idegenforgalmi Bizottság - Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség - Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács - Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Területfejlesztési Tanács - Települési önkormányzatok
Kedvezményezettek köre	- Idegenforgalmi, turisztikai vállalkozások - Civil szervezetek - Települési Önkormányzatok
Célcsoport	- Lakosság - vendégek

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.3.1.1.	Tradicionális kulturális rendezvények szervezése	Fábiánháza, Fülöpösdaróc, Géberjén, Kocsord, Mátészalka, Mérk, Nagydobos, Nagyecsed, Nyírmeggyes, Ópályi, Papos, Vállaj
I.3.1.2.	Horgász, vadász és lovas turizmus kínálati lehetőségeinek bővítése	Fülöpösdaróc, Géberjén, Járm, Kocsord, Mátészalka, Mérk, Nyírkáta, Ópályi, Ökörítőfülpös, Vaja, Vállaj
I.3.1.3.	A falusi és ökoturizmus program bővítése, a gyerektáboroztatás kiszélesítése	Fülöpösdaróc, Géberjén, Győrtelek, Ópályi, Ökörítőfülpös, Vállaj
I.3.1.4.	Gyógyfürdő- és strandfejlesztés	Mátészalka és Szamos mente
I.3.1.5.	Horgász-és csónakázótavak kialakítása	Fülöpösdaróc, Kocsord, Szamosszeg, Nyírmeggyes

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.3.1.1.	Tradicionális kulturális rendezvények szervezése	60	550
I.3.1.2.	Az aktív turizmus kínálati lehetőségeinek bővítése	30	210
I.3.1.3.	A falusi és ökoturizmus program bővítése, a gyerektáboroztatás kiszélesítése	200	1400
I.3.1.4.	Gyógyfürdő- és strandfejlesztés	70	280
I.3.1.5.	Horgász-és csónakázótavak kialakítása	60	120
Összesen		420	2560

Pályázati lehetőségek (2006)	ROP „1.1 A turisztikai vonzerők fejlesztése” (felfüggesztve) 1.2. A turisztikai fogadóképesség javítása (szálláshely, szolgáltatások)
-------------------------------------	--

Források megnevezése (2007–2013)	Európai Regionális Fejlesztési Alap Kohéziós Alap Önkormányzati források Központi költségvetési forrás Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium célleírányzatai Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok saját erő hitel
---	--

Sorszám, megnevezés	I.3.2. Adottságokhoz alkalmazkodó turisztikai infrastruktúra kialakítása
Általános célok	• A térség vonzerejének és ismertségének növelése • A kistérség turisztikai potenciáljának kihasználása és erősítése • A vendégforgalom bővítése • Külföldi kapcsolatok erősítése
Szükségességének indoklása	A kistérség meglévő vonzerőinek turisztikai célú feltárása nem megfelelő. A tájtermékekre alapozott rendezvényekhez kapcsolódó szolgáltatások még hiányosak. A kistérség meghatározó vizei a Szamos és a Kraszna, viszont szennyezettségük miatt nem kellő mértékben élvezhetők. Ezenkívül a víziturisztikai kiszolgáló létesítmények nem állnak rendelkezésre. A kerékpározásra ideális terepi adottságot kerékpárutak és egyéb háttérszolgáltatások kiépítésével lehetne kihasználni. A differenciált szálláshelyek kínálatában a vendégházak és táborhelyek fejlesztését kell előtérbe helyezni. A diák és családi pihenés ezen formája a legkeresettebb. Az egyéb magasabb színvonalú szálláshelyek (panziók, szállodák) létesítése is egyre inkább szükségessé válik kisebb településeken, éppen a szezonnyújtás és a bővebb szolgáltatások igénybevétele miatt. A speciális horgász, vadász és lovastanyák egyes településeken indokolt. A szolgáltatások minőségi emelését, a strandok és egyéb kulturális létesítmények higiénés, esztétikus megjelenését kell biztosítani. A turisztikai marketing erősítésére is szükség van, mivel a térségbe látogató nehezen kap útbaigazítást, és kevés a fellelhető információs kiadvány. Az igények alátámasztják, hogy az információs társadalom kihívásaira válaszolva a kistérség és települései megjelenjenek a világhálón is. Az idegenforgalmi szakemberképzés és nyelvismeret is jelenleg még nem megfelelő. A határon túli kapcsolatok erősítése az utazás szervezés terén indokolt.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
I.3.2.1.	Differenciált szálláshelykínálat kialakítása	2006 2007–2013
I.3.2.2.	A vendéglátó, kereskedelmi hálózat bővítése és javítása	2006 2007–2013
I.3.2.3.	Kulturális programok háttéréül szolgáló létesítmények (múzeum, tájház, kultúrház) fejlesztése	2006 2007–2013
I.3.2.4.	A folyóvízi rehabilitációval együttesen a szabad strandok fejlesztése	2006 2007–2013
I.3.2.5.	Vízi turisztikai létesítmények kiépítése a Szamoson	2006 2007–2013
I.3.2.6.	Kerékpáros turizmus kiszolgáló létesítményeinek és	2006

	szolgáltatások kialakítása	2007–2013
I.3.2.7.	Településkép vonzóvá tétele (díszkivilágítás, parkosítás, játszótérek, illemhelyek, parkolók kialakítása)	2006 2007–2013
I.3.2.8.	Turisztikai marketing fejlesztése (idegenforgalmi irodák, kommunikáció, kiadványok)	2006 2007–2013
I.3.2.9.	Turisztikai szakképzés kiszélesítése és szakmai fórumok rendezése	2006 2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• VTT-vel érintett települések illetve pályázatra jogosultak pályázatai prioritást élveznek • Illeszkedés az országos, regionális, megyei valamint a kiemelt térségek (Tisza mente és Tisza-tavi üdülőkörzet) turizmust érintő tervezési dokumentumokhoz • A természeti-tájszerkezeti adottságokhoz igazodó szálláshelyek fejlesztése • Helyi munkaerőt foglalkoztató vállalkozások létrejövése • Családi programok és gyermeküdültetés elősegítése • Komplex turisztikai termékek kialakításához való hozzájárulása • Településkép javítását szolgáló és egyediséget jelentő fejlesztés • Helyi lakosság életkörülményeit is pozitívan befolyásoló beruházás
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Szállásférőhelyek száma (db) • Szolgáltató egységek száma (db) • Tájékoztató táblák, kiadványok száma (db) • Parkosított, kivilágított egységek száma, területe (db, ha) • Kampányok, akciók száma (db) • Koordinált programok, programcsomagok száma(db)
Eredmény mutatók	• Vendégforgalom növekedése (%) • Vendégéjszakák számának növekedése (%) • Új épített értékekkel gazdagodik a település • A foglalkoztatás bővül • Alternatív jövedelemszerzési lehetőség alakul ki • A kistérség marketing arculatának kialakulása. • A marketing és tanácsadó vállalkozások számának növekedése • A települések idegenforgalmi vonzereje nő • A kistérségi tudat erősödése • Marketing terv elkészülése
Hatásmutatók	• Életfeltételek javulása • A kistérség turisztikai versenyképességének javulása • A kistérség ismertsége nő • Az idegenforgalomból származó bevételek növekednek.

	• Az életszínvonal emelkedik • Vízbázisok ökológiai állapotának javulása, • Közegészségügyi mutatók javulása,
Közreműködő szervezetek	• Miniszterelnöki Hivatal • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium • Gazdasági és Közlekedési Minisztérium • Magyar Turizmus Rt, • Regionális Idegenforgalmi Bizottság • Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség • Megyei Területfejlesztési Tanácsok • Települési önkormányzatok
Kedvezményezettek köre	• Vállalkozók, szolgáltatók • Települési önkormányzatok • Helyi önkormányzati társulások • Helyi kistérségi, megyei, regionális fejlesztési szervezetek • Lakosság
Célcsoport	• Lakosság • vendégek

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
I.3.2.1.	Differenciált szálláshelykínálat kialakítása, fejlesztése	Fülpösdaróc, Győrtelek, Kocsord Mátészalka, Mérk, Nagydobos, Nagyecsed, Nyírmeggyes, Nyírparasznya, Ópályi, Papos, Rápol, Szamoskér, Szamosszeg, Vaja, Vállaj
I.3.2.2.	A vendéglátó, kereskedelmi hálózat bővítése és javítása	Fábiánháza, Fülpösdaróc, Géberjén, Kocsord, Mátészalka, Mérk, Nagydobos, Nagyecsed, Nyírmeggyes, Nyírparasznya, Ópályi, Papos, Rápol, Szamoskér, Szamosszeg, Vaja, Vállaj
I.3.2.3.	Kulturális programok háttérül szolgáló létesítmények (múzeum, tájház, kultúrház, kastélyfelújítás) létesítése, fejlesztése	Fülpösdaróc, Kocsord, Ökörítőfülpös, Vaja
I.3.2.4.	A folyóvízi rehabilitációval együttesen a szabadstrandok fejlesztése	Szamos és Kraszna menti települések
I.3.2.5.	Vízi turisztikai létesítmények kiépítése a Szamoson	Szamos menti települések
I.3.2.6.	Kerékpáros turizmus kiszolgáló létesítményeinek és szolgáltatások kialakítása	A kistérség valamennyi települése
I.3.2.7.	Településkép vonzóvá tétele (díszkivilágítás, parkosítás, játszóterek, illemhelyek, parkolók kialakítása)	A kistérség valamennyi települése
I.3.2.8.	Turisztikai marketing fejlesztése	Mátészalka és mikroközpontok

	(idegenforgalmi irodák, kommunikáció, kiadványok)	
I.3.2.9.	Turisztikai szakképzés kiszélesítése és szakmai fórumok rendezése	Mátészalka, Ópályi

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
I.3.2.1.	Differenciált szálláshelykínálat kialakítása, fejlesztése	210	900
I.3.2.2.	A vendéglátó, kereskedelmi hálózat bővítése és javítása	100	350
I.3.2.3.	Kulturális programok háttérül szolgáló létesítmények (múzeum, tájház, kultúrház, kastélyfelújítás) létesítése, fejlesztése	120	420
I.3.2.4.	A folyóvízi rehabilitációval együttesen a szabadstrandok fejlesztése	70	210
I.3.2.5.	Vízi turisztikai létesítmények kiépítése a Szamoson	30	100
I.3.2.6.	Kerékpáros turizmus kiszolgáló létesítményeinek és szolgáltatások kialakítása	20	120
I.3.2.7.	Településkép vonzóvá tétele (díszkivilágítás, parkosítás, játszóterek, illemhelyek, parkolók kialakítása)	50	350
I.3.2.8.	Turisztikai marketing fejlesztése (idegenforgalmi irodák, kommunikáció, kiadványok)	150	490
I.3.2.9.	Turisztikai szakképzés kiszélesítése és szakmai fórumok rendezése	20	170
Összesen		770	3110

Pályázati lehetőségek (2006)	ROP „1.1 A turisztikai vonzerők fejlesztése” (felfüggesztve) 1.2. A turisztikai fogadóképesség javítása (szálláshely, szolgáltatások) Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok
-------------------------------------	---

Források megnevezése (2007–2013)	Kohéziós Alap Európai Regionális Fejlesztési Alap Önkormányzati források Központi költségvetési forrás Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium célelőirányzatai Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok saját erő hitel
---	---

IV.2. Prioritás: II. Életfeltételek, életképességek javítása

IV.2.1. Specifikus cél: II.1. Infrastruktúra fejlesztés

Sorszám, megnevezés	II.1.1. Közlekedési hiányok és problémák felszámolása
Általános célok	- A térség és a települések megközelíthetőségének javítása, - A szomszédos települések közötti kapcsolat javítása, - A településkép és az életkörülmények javítása
Szükségességének indoklása	A műszaki infrastruktúra hálózatok kiépítése, fejlesztése egy térség gazdasági fejlődésének alapvető feltétele. Az infrastrukturális kapcsolatok javításával a külső és belső periférikus helyzet, és így a nagy fejlettségbeli különbség csökkenthető. A közlekedés fejlesztésének feladata a meglévő hálózati elemek állapotának javítása, melyek megvalósulása esetén, javulnak a gazdasági létesítmények betelepülésének, a települések egymás közötti együttműködésének és a helyi lakosság munkába, iskolába járásának feltételei. A kistérség elhelyezkedéséből adódik a szomszédos román kistérségekkel való együttműködés lehetősége. A Mátészalkai kistérségben a Szamos, valamint a Kraszna adta természeti környezet ideális terep nyújt a kerékpáros turizmusnak, így a kerékpár utak kiépítése nemcsak a hivatásforgalom számára, hanem a kistérség turizmusának népszerűsítéséhez is segítséget nyújthat. A belterületi utak kiépítettsége az országos átlagnál jobb, javítandó az utak minősége.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
II.1.1.1.	M3,M49 kiépítése*	
II.1.1.2.	Országos mellékutak felújítása	2006 2007-2013
II.1.1.3.	Országos mellékutak kiépítése, egyes mellékutak főúttá fejlesztése	2007-2013
II.1.1.4.	Kerékpárútépítés	2006 2007-2013
II.1.1.5.	Belterületi, önkormányzati és külterületi, mezőgazdasági utak kiépítése	2006 2007-2013
II.1.1.6.	Belterületi, önkormányzati és külterületi, mezőgazdasági utak felújítása	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	- A 1107/2003. Kormányhatározat 4. pontja értelmében a VTT-vel érintett pályázatra jogosultak pályázatait prioritást élveznek - A projekt megvalósítása helyi munkaerőt vesz igénybe. - A természetes állapot és a környezet legkisebb mértékű zavarása és szennyezése, - A projekt hozzájárulásának mértéke a térség gazdasági és turisztikai felemelkedéséhez,
----------------------------------	---

	• A projekt elősegíti a belső együttműködések kialakulását
--	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• M3, M49 gyorsforgalmi út • A felújított mellékutak hossza (km), • Főúttá fejlesztett mellékutak hossz (km), • Az újonnan megépített mellékutak hossza (km), • Az újonnan megépített kerékpárutak hossza (km), • Leburkolt belterületi és mezőgazdasági utak hossza (km), • Felújított belterületi önkormányzati és mezőgazdasági utak hossza (km),
Eredmény mutatók	• A települések elérhetőségének javulása • A települések egymás közötti kapcsolatának javulása, • A periférikus helyzetben lévő települések kapcsolatainak gazdagodása.
Hatásmutatók	• A településeken az életminőség javulása • A gazdasági és turisztikai feltételek javulása

Közreműködő szervezetek	• Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, • Útgazdálkodási és Koordinációs Igazgatóság, • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Megyei önkormányzatok, • Települési önkormányzatok, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Állami Közútkezelő Kht., • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal. • Regionális Területfejlesztési Tanács,
Kedvezményezettek köre	• Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Állami Közútkezelő Kht., • Megyei és települési önkormányzatok, • Gazdasági társaságok, vállalkozások.
Célcsoport	• Lakosság, • Gazdasági társulások.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
II.1.1.1.	M3,M49 kiépítése*	Kántorjánosi, Ór, Papos, Nyírparasznya, Hodász, Nyírmeggyes, Hodász, Nyírmeggyes, Mátészalka, Nyírcsaholy, Kocsord, Győrtelek, Ökörítőfülpös
II.1.1.2.	Országos mellékutak felújítása	A kistérség össze települése
II.1.1.3.	Országos mellékutak kiépítése, egyes mellékutak főúttá fejlesztése	Papos-Nyírparasznya, Fábiánháza-Tiborszállás, Nyírbátos-Vállaj,
II.1.1.4.	Kerékpárútépítés	49., 491., 471.sz. főutak mentén,

		Vásárosnamény-Mátészalka, Mátészalka-Vállaj, Fábiánháza-Györtelek, Nyírbátor-Vállaj
II.1.1.5.	Belterületi, önkormányzati és külterületi, mezőgazdasági utak kiépítése	A kistérség össze települése
II.1.1.6.	Belterületi, önkormányzati és külterületi, mezőgazdasági utak felújítása	A kistérség össze települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
II.1.1.1.	M3,M49 kiépítése*	*	*
II.1.1.2.	Országos mellékutak felújítása	240	2160
II.1.1.3.	Országos mellékutak kiépítése, egyes mellékutak főúttá fejlesztése	0	1440
II.1.1.4.	Kerékpárútépítés	400	3716
II.1.1.5.	Belterületi, önkormányzati és külterületi, mezőgazdasági utak kiépítése	800	5200
II.1.1.6.	Belterületi, önkormányzati és külterületi, mezőgazdasági utak felújítása	200	1300
Összesen		1640	13816

Pályázati lehetőségek (2006)	- Nemzeti Fejlesztési Terv – ROP 1.1 Turisztikai vonzerők fejlesztése, - Nemzeti Fejlesztési Terv – ROP 2.1 Úthálózat-fejlesztése, - Nemzeti Fejlesztési Terv – AVOP 3.2 Mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése. - Európai Regionális Fejlesztési Alap-Turizmus
-------------------------------------	---

Források megnevezése (2007–2013)	- GKM Gyorsforgalmi út célelőirányzat - GKM-Útfenntartás és fejlesztés előirányzat, - Területfejlesztés- Turisztikai célelőirányzat, - Területfejlesztés- Belterületi kiépítetlen közúthálózat fejlesztése előirányzat, - Területfejlesztés- Kerékpárutak fejlesztése, - EU Integráció- Közlekedési infrastruktúra fejlesztése előirányzat, - Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap - Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok - Önkormányzati források - Vállalkozói tőke
---	--

*:Ezen intézkedés magában foglalja a Mátészalkai kistérség integrált programjától függetlenül ütemezett feladatok összegét. A központi és tárcái hatáskörben finanszírozott és ütemezett fejlesztések forrásigényét ezért nem szerepeltetjük jelen programban.

Ugyanakkor felhívjuk a figyelmet arra, hogy a Mátészalkai kistérség integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási program megvalósulásának alapfeltétele az elérhetőség javítása. Ezért fenti fejlesztések integrálása a következőkben szükséges.

Sorszám, megnevezés	II.1.2. Települési infrastrukturális feltételek biztosítása
Általános célok	• Életkörülmények javítása • Környezetszennyezések csökkentése • Gazdasági versenyképesség növelése
Szükségességének indoklása	A kistérségben az ivóvízhálózatba bekötött lakások aránya a települések túlnyomó részében 80 % feletti, ugyanakkor több településen okoz problémát az ivóvíz minősége, ezért a vízmű kutak és az ivóvízellátó rendszer felújításra szorulnak. A kistérségi közműhálózat még meglehetősen tág, bár a településeinek közel felében már elkezdődött a szennyvízcsatorna hálózat kiépítése. Ezeken a településeken a hálózat bővítésére a rákötési arány növelésére, illetve a szennyvíztisztítók kapacitásának növelésére kell fordítani a fejlesztési kapacitásokat. A többi, 2000 lélekszám feletti településen 2015 december 15-ig meg kell valósítani a szennyvizek közműves elvezetését és biológiai tisztítását, illetve azok ártalom mentes elhelyezését.³⁵ A 2000 lakosegyenérték terhelés alatti településeken az alternatív, egyedi szennyvízkezelési technológiák elterjesztését kell szorgalmazni. Az autonóm kistérség, kistépülés megvalósításának egyik kulcsa a külső erőforrásoktól való függőség csökkentése, illetve a belső rendelkezésre álló erőforrások hatékony felhasználása. A kistérség fejlődéséhez ezért indokolt az alternatív erőforrások (elsősorban biotermék) helyben történő hasznosítása. A települési infrastruktúra fejlesztésével javul a térség környezeti állapota, magasabb komfortfokozatú, önálló települések jönnek létre, amely alapja lehet a versenyképes, diverzifikált gazdaság kialakításának. Kapcsolódási pontok: a szennyyezések mérséklésével: I.1.1., II.1.3.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
II.1.2.1.	Ivóvíz kutak, ivóvízhálózat felújítása, bővítése	2006 2007–2013
II.1.2.2.	Szennyvíztisztítók kapacitásának bővítése, meglévő csatornahálózat fejlesztése, rákötési aránynövelése	2006 2007–2013
II.1.2.3.	Új szennyvíztisztító művek, hálózatok megvalósítása	2006 2007–2013
II.1.2.4.	Alternatív és egyéni szennyvízkezelés a szennyvízelvezetési agglomerációba nem szerveződő településeken	2006 2007–2013
II.1.2.5.	Egyéni és közösségi szintű alternatív energiahasznosítás fejlesztése	2006 2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• EU Víz Keretirányelvnek (2000/60/EK) megfelelő fejlesztés
---	---

³⁵ 25/2002. (II.27.) Kormányrendelet

	• Nemzeti Települési Szennyvíz–elvezetési és –tisztítási Megvalósítási Programról szóló 25/2002. (II.27.) kormányrendelettel való illeszkedés. • 26/2002. (II.27.) Kormányrendelet a szennyvíz-elvezetési agglomerációk lehatárolásáról, • a 201/2001. (X.25.) az Ivóvízminőség javítás faladatairól szóló kormányrendelettel való illeszkedés • a 1107/2003. Kormányhatározat 4. pontja értelmében a VTT-vel érintett települések illetve pályázatra jogosultak pályázatai prioritást élveznek • Modell-értékű projekt • Környezetterhelés csökkentés hatékonysága • Munkahelyteremtő beruházás
--	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Szennyvíztisztító kapacitás (m³/nap) • A tisztított szennyvíz mennyisége (m³) • Kiépített vízvezeték és közcsontra hálózat hossza (km) • A vízvezetékre és a közcsontra bekapcsolt lakások száma (db) • Megfelelő ivóvíz biztosítás (m³/nap) • Szennyvíziszap kezelő kapacitása (t/nap) • Egyedi szennyvíz-kezelő létesítmények száma (db), • Felszerelt napkollektorok száma (db), • Biomassza hasznosító kazánok, átmeneti tárolók (db), • Beépített megújuló új villamosenergia kapacitás
Eredmény mutatók	• A víz–vezetékhalózat (vízkezelő) és közcsontra-hálózat hosszának aránya (%), • A vízvezetékre és közcsontra-hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%), • A tisztított szennyvíz aránya (%), • Felszíni vizekbe kerülő N és P tartalom csökkenése (µg/l), • Egyedi szennyvíz-kezelő létesítményekkel ellátott háztartások aránya növekszik (%). • Megújuló energiahordozóval megtermelt/megtermelhető hő- és villamos energia arányának növekedése (összesített hőértékben PJ/év vagy %.) • Közintézmények energia megtakarításai a befektetések megtérülése után (Ft), • Megújuló erőforrások részesedése az összes energiafelhasználásból (2013-re 7%),
Hatásmutatók	• Bel- és külterületek talajvizeinek, felszíni vízfolyásainak csökkenő elszennyeződése • Időszakos, szennyezett pangóvíz keletkezésének csökkenése,

	• Vízbázisok ökológiai állapotának javulása, • Közegészségügyi mutatók javulása, • Környezet állapotának javulása • Életfeltételek javulása • A hagyományos energiahordozóktól és energiaiimporttól való függőség mérséklődése, • Új jövedelemszerzési irányok kialakítása
Közreműködő szervezetek	• Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium • Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, • Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium, • Energia Központ Kht. • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Fehérgyarmati Kistérség Többcélú Társulás.
Kedvezményezettek köre	• Önkormányzati társulás az Észak–Alföldi Régió Ivóvízminőségének Javítására • Tisza–Szamosmenti Közműszolgáltató Kft • Önkormányzatok, önkormányzati társulások • Közintézmények, • Közhasznú társaságok, • Civil szervezetek, • Vállalkozások, • Lakosság
Célcsoport	• lakosság

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
II.1.2.1.	Ivóvíz kutak, ivóvízhálózat felújítása, bővítése	Nagyecsed, Nyírkáta (2006 dec–ig) Fábiánháza, Fülöpösdaróc, Géberjén, Györtelek, Hodász, Jármí, Kocsord, Mátészalka, Nagydobos, Nyírsaholy, Nyírmeggyes, Nyírparasznya, Ópályi, Papos, Rápol, Szamoskér, Szamosszeg, Tiborszállás, Vállaj
II.1.2.2.	Szennyvíztisztítók kapacitásának bővítése, meglévő csatornahálózat fejlesztése, rákötési aránynövelése	Mátészalkai, Szamosszegi, Vajai, Tunyogmatolcsi szennyvíz–elvezetési agglomerációk, Kocsord
II.1.2.3.	Új szennyvíztisztító művek, hálózatok megvalósítása	Fábiánháza, Hodász, Mérk, Nagyecsed, Nyírsaholy, Nyírmeggyes, Ökörítőfülpös
II.1.2.4.	Alternatív közösségi és egyéni szennyvízkezelés kiépítése	Jármí, Papos, Rápol, Szamoskér, Tiborszállás, Vállaj
II.1.2.5.	Egyéni és közösségi szintű alternatív energiahasznosítás fejlesztése	A kistérség minden települése (lakóközösségek, községi közintézmények lakások, külterületi lakott helyek)

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
----------------	----------------------------------	-----------------	----------------------

II.1.2.1.	Ivóvíz kutak, ivóvízhálózat felújítása, bővítése	200	1100
II.1.2.2.	Szennyvíztisztítók kapacitásának bővítése, meglévő csatornahálózat fejlesztése, rákötési aránynövelése	100	4000
II.1.2.3.	Új szennyvíztisztító művek, hálózatok megvalósítása	50	3500
II.1.2.4.	Alternatív és egyéni szennyvízkezelés a szennyvízelvezetési agglomerációba nem szerveződő településeken	100	500
II.1.2.5.	Egyéni és közösségi szintű alternatív energiahasznosítás fejlesztése	20	620
Összesen		470	9720

Pályázati lehetőségek (2006)	KIOP 1.1 Vízhatalóság javítása KIOP 1.7. Az energiagazdálkodás környezetbarát fejlesztése Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok
-------------------------------------	---

Források (2007–2013)	megnevezése	Európai Regionális Fejlesztési Alap EMOGA, Önkormányzati források Központi költségvetési forrás Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium céllelőirányzatai Gazdasági és Közlekedési Minisztérium céllelőirányzatai Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok Vállalkozói tőke Lakossági hozzájárulás
---------------------------------	--------------------	--

Sorszám, megnevezés	II.1.3. Vízgazdálkodási, ár- és belvízvédelmi rendszerek fejlesztése, fenntartása
Általános célok	• Ár- és belvízi biztonság növelése • Környezetszennyezések csökkentése • Életkörülmények javítása
Szükségességének indoklása	Az Eu Víz Keretirányelvnek (2000/60/EK) megfelelően a vízgazdálkodási kérdéseket komplex módon kell kezelni. A felszíni és felszín alatti stratégiai vízkészletek védelmét határon átnyúló programokkal kell biztosítani. Fontos feladat a vízszennyezések csökkentése, a felszíni és felszín alatti vizek minőségének helyreállítása. A hosszú távon fenntartható, racionális vízhasználat érdekében, vissza kell állítani a kistáji vízkörforgásokat, egyrészt földhasználat-váltással (I.1.1., I.1.2. intézkedés), másrészt a vizes élőhelyek (Ecsedi láp) és a kisvízfolyások rehabilitálásával. A tiszai árvízvédelmi probléma kezelésére komplex program kidolgozására került sor, amely az árvízi biztonság megeremtését is szolgálja. A Vásárhelyi terv a hazai árvízvédelmi fejlesztésekbe illeszkedve, két területre koncentrálni tervezi javítani a Tisza mentén az árvízi biztonságot: egyrészt a nagyvízi meder (a hullámtér) vízzárló képességének javításával, másrészt árvízi tározók építésével a mentett ártéren. A kistérség a programban a Szamos–Krasznaközi árapasztó tározó kiépítése kapcsán érintett. A nagyberuházás mellett, a vagyoni és környezeti biztonság megeremtése érdekében továbbra is szükséges az elsőrendű gátak fenntartása, megerősítése, a hullámtér rendszeres karbantartása és a települések belvízrendezése.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
II.1.3.1.	Szamos, Kraszna vízminőségének javítása	2006 2007–2013
II.1.3.2.	Ecsedi láp vízpótlásának biztosítása	2006 2007–2013
II.1.3.3.	Kisvízfolyások rehabilitálása, vízpótlást szolgáló vízkormányzó rendszerek kialakítása	2006 2007–2013
II.1.3.4.	VTT árvízvédelmi beruházások (Szamos–Krasznaközi árapasztó tározó kialakítása)	2006 2007–2013
II.1.3.5.	Elsőrendű árvízvédelmi védvonal megerősítése, fenntartása	2006 2007–2013
II.1.3.6.	Szamos, Kraszna hullámtérének rendezése, fenntartása	2006 2007–2013
II.1.3.7.	Települési belvízrendezés	2006 2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• A projekt elősegíti az Eu Víz Keretirányelv (2000/60/EK) által előírt célok megvalósítását
---	--

	- VTT törvény által előírt ütemezés - Az OKTVF feladatainak ütemezése
--	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	- Vizes élőhelyek területe (ha) - Vízminőségi mutatók - Vízpótlást szolgáló vízrendszer hossza (km) - Kiépített árvízvédelmi védvonal hossza (km) - Kiépített árapasztó tározó - Fenntartott hullámtéri területek (ha) - Települési belvízelvezető rendszer hossza (km)
Eredmény mutatók	- Javul a vízminőség - Árvízszint csökkenése (cm), - Ár és belvízkárok csökkenése (Ft) - Hullámtér víz levezetőképessége nő - Aszálykárok csökkenése (mFt) - Degradált talajok aránya csökken (%)
Hatásmutatók	- Környezeti állapot javul - Nő a biodiverzitás - Gazdálkodás biztonságosabbá válik a területen - Csökken az árvízveszély és a belterületi belvízveszély - A hullámtér rendezettsége szélesíti a turisztikai célú hasznosítási lehetőségek skáláját.

Közreműködő szervezetek	- Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, - Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága, - Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, - Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, - Mátészalkai Kistérség Többcélú Társulása
Kedvezményezettek köre	- OKTVF - Felső-Tisza-Vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság - Önkormányzatok, önkormányzati társulások - Mezőgazdasági termelők, vállalkozások, gazdasági szervezetek
Célcsoport	- Lakosság - A Tisza árterén élő népesség

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
II.1.3.1.	Szamos, Kraszna vízminőségének javítása	Szamos, Kraszna vízgyűjtő területe
II.1.3.2.	Ecsedi láp vízpótlásának biztosítása	Hajdani Ecsedi láp területe
II.1.3.3.	Kisvízfolyások rehabilitálása, vízpótlást szolgáló vízkormányzó rendszerek kialakítása	A kistérség egész területe, kiemelten a Szamos–Krasznaközi árapasztó tározó területén
II.1.3.4.	VTT árvízvédelmi beruházások (Szamos–Krasznaközi árapasztó tározó kialakítása)	Mátészalka, Kocsord, Györtelek, (Tunyogmatolcs–Fehérgyarmati

		kistérség), Szamoskér, Szamosszeg, Nagydobos, Ópályi
II.1.3.5.	Elsőrendű árvízvédelmi védvonal megerősítése, fenntartása	Szamos, Kraszna mente
II.1.3.6.	Szamos, Kraszna hullámterének rendezése, fenntartása	Szamos, Kraszna mente
II.1.3.7.	Települési belvízrendezés	A kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
II.1.3.1.	Szamos, Kraszna vízminőségének javítása	20	700
II.1.3.2.	Ecsedi láp vízpótlásának biztosítása	10	1000
II.1.3.3.	Kisvízfolyások rehabilitálása, vízpótlást szolgáló vízkormányzó rendszerek kialakítása	100	2800
II.1.3.4.	VTT árvízvédelmi beruházások (Szamos–Krasznaközi árapasztó tározó kialakítása)	–	5400
II.1.3.5.	Elsőrendű árvízvédelmi védvonal megerősítése, fenntartása	50	360
II.1.3.6.	Szamos, Kraszna hullámterének rendezése, fenntartása	240	1680
II.1.3.7.	Települési belvízrendezés	50	1300
Összesen		470	13240

Pályázati lehetőségek (2006)	Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok
-------------------------------------	---

Források megnevezése (2006, 2007–2013)	- Kohéziós Alap - Európai Regionális Fejlesztési Alap - Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap - Önkormányzati források - Központi költségvetési forrás - Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium célleírányzatai - Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok
---	---

IV.2.2. Specifikus cél: II.2. Saját erő fejlesztése

Sorszám, megnevezés	II.2.1 Humán közszolgáltatások fejlesztése
Általános célok	• Az egészséges életmód terjesztése • Életminőség javítása • Az esélyegyenlőség és szolidaritás fokozása • Szakmaközi együttműködés erősítése • A térség megtartóerejének fokozása
Szükségességének indoklása	A kistérség a sikeres centrumok-decentrumok ellenére az ország leghátrányosabb helyzetű területei közé tartozik. A térségben élők harmada azzal, hogy nincs nyolc általánosnál nagyobb végzettsége konzerválhatja a társadalmi státuszát. A lakosság közel 30 százaléka végezte el a manapság kevés eséllyel kecsegtető nyolc általánost vagy fejezte be a középiskolát, de nem zárta azt vizsgával. A térségben élő érettségizettek arány 14%-os, a felsőfokú diplomások aránya közel 6%. A kistérség meghatározó jellemzője az, hogy a központ társadalmának képzettségi mutatói határozottan jobbak, mint a kistérség más településein tapasztaltak. A modernizációs folyamatok hatékonyabb fogadása, a kistérség megtartó erejének emelése, illetve a centrum pozíció erősítése miatt szükségesnek tartjuk a felsőoktatási képzés megalapozását is. A helyzet kistérségi szintű megváltoztatásához leginkább a helyi igényekre hatékonyabban reflektáló, a hátrányokat „kiküszöbölő” oktatási kínálat (és az ehhez kapcsolódó foglalkoztatási fejlesztés) szükséges. A kistérségi humán közszolgáltatások fejlesztése témakör másik irányát az egészségügyi szolgáltatások színvonalának emelése és ezzel együtt állampolgáraink egészségi állapotának javítása jelenti. A határmenti településeken az egészségügy humán erőforrásainak biztosítása nehezen megy. Az ezredforduló idején a 38 háziorvos és házi gyermekorvos volt a kistérségben. Az ügyeleti ellátás folyamatos, ám társuláson belüli mikrokörzetre alapozó megoldás jelenthet stabilabb megoldást. Az ezredforduló idején az adatok szerint a bölcsődei ellátás magas, az idős ellátás alacsony kihasználtsággal működött a kistérségben. Elengedhetetlen, hogy a társadalom egészséggel kapcsolatos céljait és tagjainak szerepeit világosan megfogalmazzuk és elfogadtassuk (társadalmassuk) és szükséges az is, hogy az egészségügyi szolgáltatás megfelelően nyomon követhető legyen. Szociális és egészségügyi fejlesztések célja, hogy a hátrányos helyzetben lévő rászorultak is be tudjanak illeszkedni az egészségügyi és szociális intézmények rendszerébe, illetve a megkülönböztetés miatti félelem, a

	kulturális szokásaik miatt ne maradjanak ki az ellátásból. Ezért szükséges, hogy a kórházban meggyökeresedjenek a szociális munkások alkalmazásának anyagi és szakmai feltételei.
--	---

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
II.2.1.1	Települési egészségtervek, mikrokörzeti szolgáltatásfejlesztési koncepciók, iskolai egészségmegőrző programok kidolgozása	2006 2007–2013
II.2.1.2	Kihelyezett felsőoktatási tagozat, képzés alapjainak megteremtése	2006 2007–2013
II.2.1.3	Prevenációs települési pontok kialakítása, az emberközelibb szociális ellátás biztosítása	2006 2007–2013
II.2.1.4.	A kórházi szociális munka feltételeinek meggyökeresítése	2006 2007–2013
II.2.1.5	Alternatív pedagógia módszerekkel működő iskolai közösségek meggyökeresítése	2006 2007-2013
II.2.1.6	Képzési-foglalkoztatási paktumok kidolgozása	2006 2007-2013
II.2.1.7	Egységes szociális informatikai hálózat kiépítése	2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• Interprofesszionális projektek • Kistérségi és kistérségen túli, hálózatos együttműködések alapuló projektek • Komplex oktatási-nevelési és foglalkoztatási programok • Hátrányos helyzetű csoportokról való gondoskodás • A foglalkoztatottság biztosítása
---	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Települési egészségtervek, iskolai egészségmegőrző programok száma (db) • Prevenációs programok és pontok száma (db) • Szolgáltatásfejlesztési koncepciók száma (db) • Informatikai hálózatba bekapcsolt számítógépek száma (db) • Alternatív pedagógiai közösségek és programok száma (db) • A képzési-foglalkoztatási paktumok száma (db)
Eredmény mutatók	• Csökken a gyógyszerkasszára szánt kiadás és az egy orvosra jutó betegszám (Ft, illetve fő) • Digitális tartalmak áramlása az ágazatokban • Egészségpénztári tagok számának emelkedése (fő) • A deviáns magatartású lakosok számának csökkenése (fő) • Az iskolák hozzáadott értékének növekedése (%) • Oktatási-foglalkoztatási programok száma (db) • Az új, korszerű tudásokkal rendelkezők és a

	modellprojektek száma (fő és db) • A foglalkoztatottság növekedése (%)
Hatásmutatók	• Élhetőbb települési környezet • Egészségtudatos magatartás kialakulása • Ágazatközi párbeszéd, hatékonyabb érdekképviselés • Emberközelibb szociális ellátások • Az iskolázottsági szint és a kulturális tőke emelkedése • Kompetens, kreatív lokális társadalmi közösségek létrehozása • Esélyegyenlőség növekedése, • A kistérség népességmegtartó képessége erősödik

Közreműködő szervezetek	• Egészségügyi Minisztérium • Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • Oktatási Minisztérium • Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Mátészalka és Térsége Együttműködési Társulás
Kedvezményezettek köre	• Települési önkormányzatok • Települési önkormányzatok intézményei (iskolák, családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok) • Háziorvosok • Munkaügyi kirendeltség, • Kereskedelmi és Iparkamara • Agárkamara • Munkaadói és munkavállalói szervezetek, • Gazdasági társaságok, vállalkozások, • Teleházak, • Egészségpénztárak • Civil szervezetek • Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Hivatal • Megyei Pedagógiai Intézet • A régió felsőoktatási intézményei
Célcsoport	• A kistérség lakossága

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
II.2.1.1	Települési egészségtervek, mikrokörzeti szolgáltatásfejlesztési koncepciók, iskolai egészségmegőrző programok kidolgozása	A kistérség minden települése, mikrokörzeti központok
II.2.1.2	Kihelyezett felsőoktatási tagozat, képzés alapjainak megteremtése	Kistérségi központ
II.2.1.3	Prevenációs települési pontok kialakítása, az emberközelibb szociális ellátás biztosítása	A kistérség minden települése

II.2.1.4.	A kórházi szociális munka feltételeinek meggyökeresítése	Kistérségi központ
II.2.1.5	Alternatív pedagógia módszerekkel működő iskolai közösségek meggyökeresítése	Kistérségi mikrokörzeti központok
II.2.1.6	Képzési-foglalkoztatási paktumok kidolgozása	A kistérség mikrokörzeti központjai
II.2.1.7	Egységes szociális informatikai hálózat kiépítése	A kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
II.2.1.1	Települési egészségtervek, mikrokörzeti szolgáltatásfejlesztési koncepciók, iskolai egészségmegőrző programok kidolgozása	30	210
II.2.1.2	Kihelyezett felsőoktatási tagozat, képzés alapjainak megteremtése	50	400
II.2.1.3	Prevenációs települési pontok kialakítása, az emberközelibb szociális ellátás biztosítása	50	350
II.2.1.4.	A kórházi szociális munka feltételeinek meggyökeresítése	30	180
II.2.1.5	Alternatív pedagógia módszerekkel működő iskolai közösségek meggyökeresítése	40	280
II.2.1.6	Képzési-foglalkoztatási paktumok kidolgozása	20	140
II.2.1.7	Egységes szociális informatikai hálózat kiépítése		420
Összesen		230	1.980

Pályázati lehetőségek (2006)	• A szociális szolgáltatások fejlesztése - Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • Tegyük helyben gyermekeink egészségi színvonaláért program a különböző adottságú alapfokú közoktatási intézmények és önkormányzatok részére - Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, Népegészségügyi Kormány megbízotti Iroda • NFT pályázat - Egészségügyi infrastruktúra fejlesztése a hátrányos helyzetű régiókban • Igyál tejet program – Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Kábítószer-fogyasztás visszaszorításával foglalkozó intézmények támogatása –Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • NFT pályázat – A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésének támogatása intézményi együttműködés keretében a közoktatás területén • NFT pályázat – A hátrányos helyzetű tanulók integrációs felkészítésének támogatása intézményi együttműködés keretében a közoktatás területén • NFT pályázat - A hátrányos helyzetű diákok
-------------------------------------	---

	oktatásában érintett szakemberek képzése, az integrációs oktatással kapcsolatos oktatási programok kifejlesztése • NFT pályázat - A hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben • NFT pályázat - Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira • NFT pályázat – A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésének támogatása intézményi együttműködés keretében a közoktatás területén • NFT pályázat – A hátrányos helyzetű tanulók integrációs felkészítésének támogatása intézményi együttműködés keretében a közoktatás területén • NFT pályázat – Modell értékű tanoda típusú (extrakurrikuláris) tevékenységek támogatása a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikeressége érdekében • NFT pályázat – Térségi Iskola- és Óvodafejlesztő Központok megalapítása a kompetencia-alapú tanítási-tanulási programok elterjesztése érdekében • A szakköri munka, mint az innovatív gondolkodásra nevelés színtere – Oktatási Minisztérium pályázata • NFT pályázat - A hátrányos helyzetű diákok oktatásában érintett szakemberek képzése, az integrációs oktatással kapcsolatos oktatási programok kifejlesztése • NFT pályázat - A hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben • NFT pályázat - Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira • NFT pályázat - Régióspecifikus szakmai képzések támogatása (1.komponens) • NFT pályázat - Régióspecifikus szakmai képzések támogatása (2. komponens) • NFT pályázat - Térségi Integrált Szakképző Központok létrehozása és infrastrukturális feltételeinek javítása • NFT pályázat - A felnőttképzés hozzáféréseinek javítása a rendelkezésre álló közművelődési intézményrendszer rendszerszerű bevonásával • NFT pályázat - A vállalkozói készségek és a munkavállalók alkalmazkodóképességének fejlesztését célzó képzések támogatása • EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap • NFT pályázat - A helyi foglalkoztatási
--	---

	kezdeményezések hosszú távú fenntarthatóságához szükséges szakmai kapacitások kiépítése és megerősítése
Források (2007–2013)	megnevezése • Minisztériumi (EM, IHM, OM, ICSSZM) pályázatok • Európai Szociális Alap • Önkormányzati források • Vállalkozói tőke • EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap

Sorszám, megnevezés	II.2.2. Távoktatás és a távmunka lehetőségek bővítése
Általános célok	• A periférikus helyzet csökkentése, a foglalkoztatási arány javítása • Magas színvonalú távközlési és informatikai szolgáltatások, illetve alkalmazások elérése, • Esélyegyenlőség erősítése, minőségi életfeltételek biztosítása, a megtartóerő növekedése • A digitális írástudás terjesztése, a kulturális tőke emelése
Szükségességének indoklása	Az információs programok lehetőséget teremtenek az embereknek az új ismeretek elsajátítására, az információk megszerzésére és feldolgozására, valamint az informatikai alkalmazások használatára. Ma Magyarországon a foglalkoztatás tekintetében csupán tized százalékokban mérhető a távmunkában résztvevők aránya. Európa nyugati felében 3-5 százalék, az északi országokban viszont a lakosság 10-15 százaléka dolgozik távmunkásként. A távmunka alacsony elterjedtsége — s ebből adódó tartalékai — , valamint a rugalmas munkaszervezésben rejlő lehetőségei miatt, hazánkban mindenképpen a foglalkoztatási alrendszer új irányai közé sorolható. A 283 információérzékeny vállalkozás közel kétharmada a kistérségi központban található. A kistérségi települések közül alig volt néhány, amiben nem volt ilyen a 2002-es adatok szerint. Az informatikai tevékenységgel kapcsolatos innovációk térbeli terjedését a domain név bejegyzések mutatják a legjobban. A kistérségben 2002-ben 79 ilyen bejegyzést találhattunk. Ezek többsége Mátszalkára koncentrálódik, de egyéb településeken (Pl. Vaja, Nagyecsed) is megjelent már. A kistérség települései közül az utóbbi időben alig egyharmadában működött teleházas közösségi hozzáférési pont, amely a digitális szakadék feletti hidak létesítésére alig nevezhető elegendőnek. Az információs társadalom kiépítésének sikeressége (különösen egy az információs társadalomra várakozó területen) ugyanakkor nem csak a hálózat és a berendezés ellátottságtól függ, hanem a helyi felvilágosító és képzési programok elindulásától, továbbá települési integrált programok, valamint informatikai alkalmazások (pl. elektronikus ügyintézés, távmunka, távdiagnosztika) bevezetésétől is. Ebben az intézkedésben a digitális szakadék feletti hidakat az oktatás és a foglalkoztatás felől építjük azt remélve, hogy az így elindított innovációs lánc a kistérség belső és külső támogató erejéből tovább folytatódhat.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
II.2.2.1.	Teleházak és közösségi Internet hozzáférési helyek létrehozása, illetve eszközállomány bővítés, korszerűsítés	2006 2007-2013
II.2.2.2.	A képzési struktúra átalakítása, tananyagfejlesztés, felnőttképzési stratégia, távoktatási pontok létrehozása	2006 2007-2013
II.2.2.3	A távmunkaformák elterjesztése, a távmunkások képzésének, felkészítésének elindítása, szakmai programok kidolgozása	2006 2007-2013
II.2.2.4.	Kísérleti távmunka-projektek támogatása, ezen belül elektronikus közhasznú munka-projektek elindítása	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• A pályázat szakmai és pénzügyi megalapozottsága, a fejlesztés költség-hatékony megvalósítása, megtérülési idő, • A projekt hosszú távú fenntarthatósága, • Az informatikai ellátottsági viszonyok jelentős javítása • A digitális szakadék szűkítése az informatikai szolgáltatások, alkalmazások fejlesztésével
---	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Helyi tantervek száma (db), oktatási-képzési stratégiák száma (db), távoktatási pontok száma (db) • Újonnan indított/átalakított képzési programok száma (db), a bevont pedagógusok száma (fő), a különböző típusú képzési formákban résztvevők száma (fő), • Egyéni és közösségi távmunkások száma (fő) • Az e-közhasznú projektek száma (db).
Eredmény mutatók	• E-mail címmel rendelkező helyi lakosok száma (fő), • Internet kapcsolattal rendelkező előfizetők száma (fő), • Működő informatikai projektek száma (db), • A térségben található közösségi hozzáférési pontok száma (db), • Az IKT szektorhoz tartozó munkahelyek száma (db). • A kistérségben bejegyzett domain nevek száma (db)
Hatásmutatók	• Csökken a digitális szakadék • A kistérség népességmegtartó képessége erősödik, • Az innovációs lánc terjedése a határon túl is érzékelhető lesz • A foglalkoztatási szint bővül. • A rendszeresen internetezők arányának növekedése • Az e-ügyintézés és a távoktatás terjedése • Az informatikai és számítástechnikai munkahelyek számának bővülése és a szektor bevételeinek növekedése.

Közreműködő szervezetek	• Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi
--------------------------------	---

	Minisztérium • Oktatási Minisztérium • Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium • Informatikai és Hírközlési Minisztérium • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Mátészalka és Térsége Együttműködési Társulás
Kedvezményezettek köre	• Civil szervezetek, alapítványok (települési, kistérségi vagy megyei területi hatókörrel) • Települési önkormányzatok oktatási-nevelési intézményei • Munkaügyi kirendeltség, • Kereskedelmi és Iparkamara • Munkaadói és munkavállalói szervezetek, • Teleházak, • Kutatóintézetek • Informatikai cégek • Megyei média
Célcsoport	• A kistérség lakossága

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
II.2.2.1.	Teleházak és közösségi Internet hozzáférési helyek létrehozása, illetve eszközállomány bővítés, korszerűsítés	A kistérség minden települése
II.2.2.2.	A képzési struktúra átalakítása, tananyagfejlesztés, felnőttképzési stratégia, távoktatási pontok létrehozása	A kistérség minden települése
II.2.2.3	A távmunkaformák elterjesztése, a távmunkások képzésének, felkészítésének elindítása, szakmai programok kidolgozása	A kistérség minden települése
II.2.2.4.	Kísérleti távmunka-projektek támogatása, ezen belül elektronikus közhasznú munka-projektek elindítása	A kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
II.2.2.1.	Teleházak és közösségi Internet hozzáférési helyek létrehozása, illetve eszközállomány bővítés, korszerűsítés	150	550
II.2.2.2.	A képzési struktúra átalakítása, tananyagfejlesztés, felnőttképzési stratégia, távoktatási pontok létrehozása	100	500
II.2.2.3	A távmunkaformák elterjesztése, a távmunkások képzésének, felkészítésének elindítása, szakmai programok kidolgozása	75	525
II.2.2.4.	Kísérleti távmunka-projektek támogatása, ezen belül elektronikus közhasznú munka-projektek elindítása	100	500
Összesen		425	2.075

Pályázati lehetőségek (2006)	• Szélessávú hálózatok önkormányzatok általi kiépítésének támogatása Magyarország üzletileg kevésbé vonzó településein – NFT pályázat • Szélessávú internet-infrastruktúra kiépítésének és a szolgáltatás beindítás támogatása Magyarország üzletileg kevésbé vonzó településein – NFT pályázat • Tartalomipari és közcélú tartalomszolgáltatás fejlesztése – NFT pályázat • eTEN program - Az e-TEN program szorosan illeszkedik az e-Europe Akcióterv mottójához: „Információs társadalmat mindenkinek”. • Beruházás a 21. századi iskolába program Oktatási Minisztérium • Nemzeti Civil Alap pályázatai • Nemzeti Kulturális Alap pályázatai • Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium távmunka pályázatai
-------------------------------------	---

Források (2007–2013)	megnevezése • Európai Szociális Alap • Európai Regionális Fejlesztési Alap • Minisztériumi (ICSSZM, OM, IHM, FMM) pályázatok • Nemzeti Civil Alap • Önkormányzati források • Vállalkozói tőke
---------------------------------	--

IV.2.3. Specifikus cél: II.3. A társadalmi kockázatvállaló képesség erősítése

<i>Sorszám, megnevezés</i>	II.3.1 Speciális programok indítása romák és a leszakadó rétegek számára
<i>Általános célok</i>	• Életminőség javítása • Az esélyegyenlőség és szolidaritás fokozása • A közösségi szerveződések erősítése
<i>Szükségességének indoklása</i>	Mátészalka a korábbi rendszerben tradicionálisan népesség kibocsátó volt, ahonnan az ország számos városába és nagyon sokan a fővárosba mentek el jobb megélhetést és munkát remélve. 1989 után az erős keleti piaci orientáció és a gazdasági alternatíva nélküliség miatt hatalmas lett a társadalmi krízis. A tűzoltásból (a jövőképhiány, az alacsony iskolai végzettség stb. miatt) nehezen lesz építkezés, a munkaügyi szféra a közhasznú, közcélú és közmunka folyamatos szervezésével enyhíti a térségben a foglalkoztatási problémát. 26 településből van 3, ahol van más munkáltató, mint az önkormányzat. A munkanélküliségi ráta 20% körül van. A munkanélküliek közel fele szakképzetlen. Harmaduk a tartós munkanélküliek köréhez tartozik. Közel negyedük pályakezdő. A munkanélküliek közel 28-30 százaléka roma származású. A diplomás munkanélküliek aránya közel 3 százalék. Számukra és a térségbe visszatérni kívánó jövőbeli értelmiségi számára speciális programok indítását tervezzük. Külön megemlítjük a roma integrációs program megvalósításáért elgondolt kistérségi elképzeléseinket. Ez a programcsomag olyan támaszokat kíván biztosítani, amelyek a pénzügy mellett mentális segítséget is jelenthet a kliensnek. Nem kizárólag munkahelyekben, vállalkozásban gondolkodunk, hanem az önellátásra, a falu (közösség) önfenntartására alapozunk.

<i>Sorszám</i>	<i>Támogatható tevékenységek</i>	<i>Ütemezés</i>
II.3.1.1	Közösségfejlesztők, szociális munkások és roma származású település(rész) menedzserek alkalmazása a településeken	2006 2007-2013
II.3.1.2	A közmunka program önszervező, mentális funkciójának erősítése	2006 2007-2013
II.3.1.3	Diplomások letelepedését segítő programok indítása a kistérségben	2006 2007-2013

<i>Projekt kiválasztási kritériumok</i>	• Együttműködések intenzitása • Az integrált program megvalósításának elősegítése
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• A közösségfejlesztők, szociális munkások, roma menedzserek száma (fő) • Újonnan létrejött, megerősödött civil szervezetek száma (db) • Önsegítő klubok száma (db), résztvevők száma (fő) • Bevont diplomások száma (fő)
Eredmény mutatók	• Bevont többletforrások nagysága (Ft) • Megvalósított projektek száma (db) • Civil szervezetek által foglalkoztatottak száma (fő) • Innováció, kreativitás, önkéntes munka, hiánypótlás • Pszichológiai tréningek száma (db) • Javuló iskolai végzettségi mutatók (elvégzett osztályok száma)
Hatásmutatók	• A település megtartó erejének növekedése • Hatékonyabb forrásallokáció • Identitástudat erősödése • Az egészségi mutatók javulása

Közreműködő szervezetek	• Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium • Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • Oktatási Minisztérium • Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Mátészalka és Térsége Együttműködési Társulás • Települési önkormányzatok • Munkaügyi Kirendeltség • Nyíregyházi Főiskola
Kedvezményezettek köre	• Alapítványok, egyesületek, klubok, körök (települési, kistérségi vagy megyei területi hatókörrel) • Települési cigány kisebbségi önkormányzatok • Települési önkormányzatok intézményei • Települési önkormányzatok • Egyházak
Célcsoport	• A kistérség lakossága, civil szervezetei, közösségei

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
II.3.1.1	Közösségfejlesztők, szociális munkások és roma származású település(rész) menedzserek alkalmazása a településeken	A kistérségi mikrokörzeti központok, illetve a kistérség minden települése
II.3.1.2	A közmunka program önsegítő, mentális funkciójának erősítése	A kistérségi mikrokörzeti központok, illetve a kistérség minden települése

II.3.1.3	Diplomások letelepedését segítő programok indítása a kistérségben	A kistérségi mikrokörzeti központok, illetve a kistérség minden települése
----------	---	--

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
II.3.1.1	Közösségfejlesztők, szociális munkások és roma származású település(rész) menedzserek alkalmazása a településeken	60	420
II.3.1.2	A közmunka program önsegítő, mentális funkciójának erősítése	30	210
II.3.1.3	Diplomások letelepedését segítő programok indítása a kistérségben	60	420
Összesen		150	1.050

Pályázati lehetőségek (2006)	• Települési Önkormányzat – civil támogatások • Megyei önkormányzati és regionális támogatások • Holland Nagykövetség pályázata (KAP) • Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány (DemNet) és a Világbank Small Grants Programja Roma civil szervezeteknek együttműködési programjaik megvalósítása • NFT pályázat - A területfejlesztésben érintett intézmények valamint a civil szereplők kapacitásépítése • Leader + • Nemzeti Civil Alap Észak-Alföldi Kollégium – Civil szervezetek működési pályázatai • Roma Koordinációs és Intervenciós Keret - Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • Magyar Országgyűlés Emberi Jogi és Kisebbségi Bizottság – Kisebbségi Civil Szervezetek Működési támogatása • NFT pályázat - Falufejlesztés és - megújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének megőrzése • EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap • Kormányzati foglalkoztatási programok
-------------------------------------	--

Források (2007–2013)	megnevezése	• Európai Szociális Alap • EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap • ORTT pályázatok • Minisztériumi (ICSSZM, OM, NKÖM, FMM) támogatások • Nemzeti Civil Alap • Önkormányzati források • Civil szervezetek forrásai
---------------------------------	--------------------	--

Sorszám, megnevezés	II.3.2. A települési közösségek megújulási képességének fejlesztése
Általános célok	• A kulturális mintaadás • A szakmák és a mesterségek presztizsének emelése • A térség népességmegtartó erejének növelése • Társadalmi érvényesülést segítő kompetenciák megszerzése • Az életminőség javítása • Az esélyegyenlőség fokozása
Szükségességének indoklása	A differenciált társadalmak alapkérdése az, hogy miként fokozhatjuk a megújulási képességet úgy, hogy ezzel javítsuk az integrációt, így az esélyegyenlőségi programok hatékonyságát. A szemlélet és mentalitásváltást, illetve a tolerancia erősítését programunk a produktivitásra a jó modellek terjesztésére alapozva szeretné elérni. Tesszük azért, mert a kistérség egyik legfontosabb megoldandó szociál-és foglalkoztatáspolitikai problémája a munka világához vezet. A kistérségi agrárgazdálkodás táji adottságokhoz illesztése, illetve a környezettudatosság és a turizmus igénye szükségessé teszi a színvonalas közép fokú képzés kiegészítését (felsőfokú szakképzés), és a témával kapcsolatos információk összegyűjtését, terjesztését. A kilencvenes években megszakadt társadalmi integrációs törekvések folytatásához szükséges egyéni és közösségi kompetenciák megszerzése érdekében fontos, hogy növeljük a szakmák és a mesterségek presztizsét, valamint kelljenek olyan, az agráriumra alapozott kezdeményezések is, amelyek visszaintegrálják a kedvezményezett családokat a munka világába. Ilyen társadalomfejlesztő program a szociális földprogram. Túlélési és hátrányos helyzetből történő kivezetési programként egyaránt használható kezdeményezés jelenleg a kistérség települései közül négyben (Tiborszállás, Nyírparasznya) működik.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
II.3.3.1	A produktív szociálpolitikai kezdeményezések terjesztése	2006 2007-2013
II.3.3.2.	Sikeres (roma) kezdeményezések, társadalom számára értékes munkaeredmények és termékek bemutatása, helyi fogyasztásuk elősegítése	2006 2007-2013
II.3.3.3.	Településünk mesterei elnevezésű mozgalom elindítása	2006 2007-2013
II.3.3.4	A Törődjön többet településével (lakókörnyezetével) mozgalom elindítása	2006 2007-2013
II.3.3.5.	Az agrár-élelmiszeripari és a turizmushoz kapcsolódó (alap, át-és tovább) képzés erősítése	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• Komplex oktatási-foglalkoztatási programok • A foglalkoztatottság biztosítása • Hátrányos helyzetű csoportokról való gondoskodás • Területi lefedettség • A kisebbségi és a többségi társadalom együttműködése
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Településünk mesterei mozgalom díjazottjainak száma (fő) • Képzési; foglalkoztatási programok száma (db) • A sikeres modelleket bemutató cikkek, műsorok, honlapok, kiadványok száma (db) • A produktív szociálpolitikai kezdeményezések száma (fő) • Kvalifikált helyi kötődésű munkaerő száma (fő) • A kiosztott „Tiszta udvar, rendes ház” címek száma (db)
Eredmény mutatók	• Az iskolák hozzáadott értékének növekedése (%) • Oktatási-foglalkoztatási programok száma (db) • Az új, korszerű tudásokkal rendelkezők és a modellprojektek száma (fő és db) • A foglalkoztatottság növekedése (%) • A szakképzés elismertsége nő • A képzéseken résztvevők száma (fő), a megszerzett tudás gyakorlati használhatósága, • A produktív szociálpolitikában kedvezményezettek száma (fő)
Hatásmutatók	• Az iskolázottsági szint és a kulturális tőke emelkedése • Kompetens, kreatív lokális társadalmi közösségek létrehozása • Esélyegyenlőség növekedése, • A kistérség népességmegtartó képessége erősödik • A sikeres modellek ismertsége, a termékek népszerűsége, helyi piacon betöltött pozíciójuk javulása

Közreműködő szervezetek	• Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium • Oktatási Minisztérium • Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium • Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium • Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Mátészalka és Térsége Együttműködési Társulás • Települési önkormányzatok
--------------------------------	---

Kedvezményezettek köre	• Települési önkormányzatok, Települési cigány kisebbségi önkormányzatok • Oktatási-nevelési, képző intézmények • Munkaügyi kirendeltség, • Kereskedelmi és Iparkamara • Agárkamara • Munkaadói és munkavállalói szervezetek, • Gazdasági társaságok, vállalkozások, • Teleházak, • Megyei Pedagógiai Intézet
Célcsoport	• A kistérség lakossága, oktatási intézményei, tanulói, szakemberei, foglalkoztatók

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
II.3.3.1	A produktív szociálpolitikai kezdeményezések terjesztése	Kistérségi települések
II.3.3.2.	Sikeres (roma) kezdeményezések, társadalom számára értékes munkaeredmények és termékek bemutatása, helyi fogyasztásuk elősegítése	Kistérségi települések
II.3.3.3.	Településünk mesterei elnevezésű mozgalom elindítása	Kistérségi települések
II.3.3.4	A Törődjön többet településével (lakókörnyezetével) mozgalom elindítása	Kistérségi települések
II.3.3.5.	Az agrár-élelmiszeripari és a turizmushoz kapcsolódó (alap, át-és tovább) képzés erősítése	Kistérségi mikrokörzeti központok, illetve a kistérség települései

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
II.3.3.1	A produktív szociálpolitikai kezdeményezések terjesztése	60	420
II.3.3.2.	Sikeres (roma) kezdeményezések, társadalom számára értékes munkaeredmények és termékek bemutatása, helyi fogyasztásuk elősegítése	30	150
II.3.3.3.	Településünk mesterei elnevezésű mozgalom elindítása	30	210
II.3.3.4	A Törődjön többet településével (lakókörnyezetével) mozgalom elindítása	10	130
II.3.3.5.	Az agrár-élelmiszeripari és a turizmushoz kapcsolódó (alap, át-és tovább) képzés erősítése	20	140
Összesen		150	1.050

Pályázati lehetőségek (2006)	• NFT pályázat - Régióspecifikus szakmai képzések támogatása (1.komponens) • NFT pályázat - Régióspecifikus szakmai képzések támogatása (2. komponens)
-------------------------------------	---

	• NFT pályázat - Térségi Integrált Szakképző Központok létrehozása és infrastrukturális feltételeinek javítása • NFT pályázat - A felnőttképzés hozzáféréseinek javítása a rendelkezésre álló közművelődési intézményrendszer rendszerszerű bevonásával • NFT pályázat - A vállalkozói készségek és a munkavállalók alkalmazkodóképességének fejlesztését célzó képzések támogatása • NFT pályázat - A helyi foglalkoztatási kezdeményezések hosszú távú fenntarthatóságához szükséges szakmai kapacitások kiépítése és megerősítése • EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap • Leader + • Nemzeti Civil Alap Észak-Alföldi Kollégium – Civil szervezetek működési pályázatai • Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány (DemNet) és a Világbank Small Grants Programja Roma civil szervezeteknek együttműködési programjaik megvalósítása • ORTT Műsorszolgáltatási Alap pályázatai • Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium - Roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogram • NFT pályázat - Hátrányos helyzetű emberek alternatív munkaerő-piaci képzése és foglalkoztatása • NFT pályázat - A hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása • NFT pályázat - A Gazdasági Versenyképesség Operatív Program keretében megpályázott beruházásokhoz és egyéb fejlesztésekhez kapcsolódó képzések megvalósítása • NFT pályázat - A vállalkozói készségek fejlesztését célzó képzések támogatása • NFT pályázat – Nők munkaerőpiacra való visszatérésének ösztönzése • NFT pályázat - Falufejlesztés és - megújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének megőrzése • NFT pályázat - Non-profit foglalkoztatási projektek megvalósítása a szociális gazdaságban • eTEN program - Az e-TEN program szorosan illeszkedik az e-Europe Akcióterv mottójához: „Információs társadalmat mindenkinek”. • Beruházás a 21. századi iskolába program Oktatási Minisztérium • Munkaügyi Központ foglalkoztatási támogatása • Program az Összetartó Társadalomért felhívása
--	--

Források	megnevezése	• Európai Szociális Alap
-----------------	--------------------	--------------------------

(2007–2013)	• EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap • Minisztériumi (ICSSZM, OM, FMM, FVM) céltámogatások • Nemzeti Civil Alap • Önkormányzati források • Vállalkozói tőke • Civil szervezetek forrásai
--------------------	--

Sorszám, megnevezés	II.3.4. Helyi identitás, lokális társadalmi kezdeményezések erősítése
Általános célok	• Helyi közösség, identitás erősítése • A lakosság helyi kötődésének, helyben maradásának elősegítése • Tájékozódási, környezettudatosság fejlesztése
Szükségességének indoklása	A történelmi, kulturális tradícióknak, táji összetartozásnak rendkívül fontos szerepe van a helyi közösségek kohéziójának fejlődésében. A gyökerek feltárása, egymás megismerése megkönnyíti a későbbi együttélést, együttműködést, kommunikációt. Ennek nagy jelentősége lehet a gazdasági kooperációktól a települési környezetet befolyásoló hatásokig. A hátrányos helyzetű kistérségek, így a mátészalkai kistérség számára is fontosak azok az integrációs törekvések, amelyekkel hosszú távon hathatunk a közösségi integrációra. A térség jelenleg még kiaknázatlan tradíciói, a polgári (szerves) fejlődés kezdeti szakaszában még nem jártak, nem járhattak együtt a közösségi kezdeményezések számának növekedésével. A civilszervezetek közt alig van kapcsolat, hiányzik az a hálózat, amely a kitörési pontot jelenthetne a civil fejlesztésben. Fontos probléma, hogy „kevés intézmény ad helyet a fiataloknak, nincs a fiataloknak egy önálló helyük ami csak az övék lenne”. Egyesületek, egyéb civil szervezetekről (pl. Rotary Club, Kocsis-Hauser Alapítvány, Művészbarát Egyesület stb.) tudnak a válaszadóink, de legnagyobb veszélynek azt tekintik, hogy ezeket az egyesületek nem ismerik egymást, tevékenységük elszigetelten jelentkezik. Fontos ezért a civil szervezetek, lokálpatrióta mozgalmak létrehozása ösztönzése, illetve a már meglévő szervezetek megerősítésének segítése, a partneri viszony kialakításának kezdeményezése mindenképpen indokolt.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
II.3.4.1.	Korosztályos értéktérkép- készítés (A kistérség természeti, történelmi és kulturális értékeinek feltárása, kutatása a közösség bevonásával)	2006 2007–2013
II.3.4.2.	A Tájak – Korok – Múzeumok mozgalom feléléstése	2006 2007–2013
II.3.4.3.	Hagyományteremtő, -őrző rendezvények, falunapok szervezése	2006 2007–2013
II.3.4.4.	Célirányos versenyek és pályázatok (pl. rajz, fotó, webdesign) szervezése	2006 2007–2013
II.3.4.5.	Civil szervezetek létrehozása, civil stratégiák kialakítása	2006 2007-2013
II.3.4.6.	Kapacitás-és hálózatépítés, infrastruktúra-fejlesztés, Civil Házak létrehozása, civil-képzések	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• Helyi iskolák tanulóinak, pedagógusainak, nyugdíjasok és a középkorosztály bevonása • Területi lefedettség • Integrált (képzési és műszaki fejlesztési) programok
---	---

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Hely- és tájtörténeti iskolai foglalkozások száma (db) • Kiadványok, cikkek, médiaműsorok száma (db) • Hagyományőrző rendezvények száma (db) • Kidolgozott civil stratégiák száma (db) • Hálózatba szerveződött civil szervezetek száma (db) • Infrastrukturális beruházások nagysága (mFt) • Civil Házak száma • Képzési programok száma (db), a képzéseken résztvevők száma (fő)
Eredmény mutatók	• Az ismeretterjesztésbe bevontak köre (fő) • A rendezvények, kiállítótermek látogatóinak száma (fő) • Kistérségi kiadványok száma (értéktérkép-sorozat kiadványai) • Honlap látogatók száma (alkalom) • Bevont többletforrások nagysága (Ft) • Megvalósított projektek száma (db) • Civil szervezetek által foglalkoztatottak száma (fő)
Hatásmutatók	• A települési vonzerők tudatosítása • A környezet minőségének javulása • Civil érdekvédelmi rendszer kiépülése • Hatékonyabb forrásallokáció • Identitástudat erősödése

Közreműködő szervezetek	• Ifjúsági Családügyi Szociális Esélyegyenlőségi Minisztérium, • Regionális Ifjúsági Tanács, • Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma • Oktatási Minisztérium • Magyar Turizmus Rt. • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács, • Mátészalka és Térsége Együttműködési Társulás • Települési önkormányzatok
Kedvezményezettek köre	• Települési önkormányzatok, Települési cigány kisebbségi önkormányzatok • Oktatási-nevelési, képző intézmények

	• Gazdasági társaságok, vállalkozások, • Teleházak, • Megyei Pedagógiai Intézet • Civil szervezetek
Célcsoport	• A kistérség lakossága

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
II.3.4.1.	Korosztályos értéktérkép- készítés (A kistérség természeti, történelmi és kulturális értékeinek feltárása, kutatása a közösség bevonásával)	A kistérség minden települése
II.3.4.2.	A Tájak – Korok – Múzeumok mozgalom felélesztése	A kistérség minden települése
II.3.4.3.	Hagyományteremtő, -őrző rendezvények, falunapok szervezése	A kistérség minden települése
II.3.4.4.	Célirányos versenyek és pályázatok (pl. rajz, fotó, webdesign) szervezése	A kistérség minden települése
II.3.4.5.	Civil szervezetek létrehozása, civil stratégiák kialakítása	A kistérség minden települése
II.3.4.6.	Kapacitás-és hálózatépítés, infrastruktúra-fejlesztés, Civil Házak létrehozása, civil-képzések	A kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
II.3.4.1.	Korosztályos értéktérkép- készítés (A kistérség természeti, történelmi és kulturális értékeinek feltárása, kutatása a közösség bevonásával)	10	70
II.3.4.2.	A Tájak – Korok – Múzeumok mozgalom felélesztése	15	70
II.3.4.3.	Hagyományteremtő, -őrző rendezvények, falunapok szervezése	30	210
II.3.4.4.	Célirányos versenyek és pályázatok (pl. rajz, fotó, webdesign) szervezése	5	35
II.3.4.5.	Civil szervezetek létrehozása, civil stratégiák kialakítása	30	210
II.3.4.6.	Kapacitás-és hálózatépítés, infrastruktúra-fejlesztés, Civil Házak létrehozása, civil-képzések	40	280
Összesen		130	875

Pályázati lehetőségek (2006)	• Pályázat hátrányos helyzetű gyermekeket és fiatalok nyári táboroztatására – MAHOLNAP Alapítvány • Útravaló – Kormányzati Ösztöndíjprogram • Nemzetiségi- és cigány anyanyelvi, hagyományőrző és olvasótáborok megvalósítása – Oktatási Minisztérium • NFT pályázat - Falufejlesztés és - megújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének megőrzése • NFT pályázat - Non-profit foglalkoztatási projektek megvalósítása a szociális gazdaságban • Nemzeti Kulturális Alap felhívásai
-------------------------------------	--

	• Program az Összetartó Társadalomért felhívása • Leader + • Nemzeti Civil Alap Észak-Alföldi Kollégium – Civil szervezetek működési pályázatai • Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány (DemNet) és a Világbank Small Grants Programja Roma civil szervezeteknek együttműködési programjaik megvalósítása
--	---

Források (2007–2013)	megnevezése	• Európai Szociális Alap • EGT (a Európai Gazdasági Térség) Finanszírozási Mechanizmus és a Norvég Alap • Minisztériumi (ICSSZM, OM, FMM, FVM) céltámogatások • Nemzeti Civil Alap • Önkormányzati források • Vállalkozói tőke • Civil szervezetek forrásai
---------------------------------	--------------------	---

IV.3. Prioritás: III. Innovációkon alapuló transzfer szerep erősítése**IV.3.1. Specifikus cél: III.1. Innovációk, partnerségek létrehozása**

Sorszám, megnevezés	III.1.1. Térségi és határon átnyúló sokoldalú együttműködések dinamizálása
Általános célok	• Tradicionális etnikai kapcsolatok helyreállítása • A gazdag természeti környezettel való együttélés modelljének kialakítása • Környezeti, gazdasági, kulturális partnerségek kialakítása
Szükségességének indoklása	A kistérség egészséges fejlődése szorosan összefügg tágabb környezetének - adminisztratív határral elválasztott területi szomszédainak – fejlődésével. Kulturális régió szereplője, akár táji (Szatmár-Bereg, Ecsedi-láp, Tisza-vízgyűjtő), akár etnikai (sváb közösségek), település-hálózati (Fehérgyarmat-Vásárosnamény-Mátészalka együttműködési lehetősége, Nyírbátor vonzása, Nagykároly történelmi központ szerepe), vagy gazdasági gyökerei alapján (kapcsolódik a III.1.2. ponthoz). Ezért elmaradottságában, környezeti, gazdálkodási-piaci problémáiban és mindezek megoldásában sem vonható szűkebb határ az együttműködések köré, mint az azt befolyásolni tudó/képes elemek kiterjedése. A szerteágazó partnerségeknek így módon ki kell terjedniük a fejlődést dinamizáló elemek lehetőség szerint minél szélesebb körére: a vízgazdálkodás – területhasználat – gazdálkodás tágabb összefüggéseire (pl. felső-tiszai víz-megkötésre, erdőborítottságra, -kezelésre) és az ezeket átható gazdasági - társadalmi – kulturális kapcsolatok ápolására (tapasztalatcserékre, tudásátadásra). Kapcsolódás: II.1.3.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
III.1.1.1.	Határon átnyúló kulturális együttműködések erősítése	2006, 2007–2013
III.1.1.2.	Szatmár-Bereg NATÚRPARK létrehozásához szükséges kapcsolatok kialakítása, stratégia kidolgozása	2006 2007-2013
III.1.1.3.	Tudásátadó műhelyek létrehozása, működtetése	2006, 2007-2013
III.1.1.4.	Vízgazdálkodási, vízminőség-védelmi együttműködések erősítése (monitoring, közös vízgazdálkodási tervek stb.)	2006 2007-2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• A fejlesztési célok egymást erősítő hatása érvényesüljön (logisztikai funkció – NATÚRPARK) • A települések minél szélesebb körének bevonása az együttműködésekbe • A tevékenységek mindegyikének legyen határon átnyúló egyeztető, együttműködő partnere
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Határon átnyúló kulturális együttműködések száma (db)

	• Határon átnyúló környezeti együttműködések száma (db) • Működő tudásátadó műhelyek száma (db) • Konferenciák, kerekasztalok száma (db) • Határon átnyúló vízgazdálkodási, vízminőség-védelmi együttműködések, tervek száma (db) • Vízminőség-védelmi megfigyelőállomások száma (db)
Eredmény mutatók	• A különböző együttműködésekben résztvevő települések száma (db) • Közös stratégián alapuló megállapodások száma (db) • Vízminőség javulása (osztály-ugrás)
Hatásmutatók	• Értelmiségi munkahelyek számának növekedése • Környezeti állapot javulása • Környezettudatosság növekedése • Határon átnyúló táji rendszerek rehabilitációja • NATÚRPARK létrehozása

Közreműködő szervezetek	• KvVM, FVM, NKÖM, NCA
Kedvezményezettek köre	• Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Önkormányzata, Kistérségi Társulások Szövetsége, Szatmár-Beregi TvK, civil szervezetek, FETIVIZIG
Célcsoport	• lakosság

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
III.1.1.1.	Határon átnyúló kulturális együttműködések erősítése	Határ-menti települések
III.1.1.2.	Szatmár-Bereg NATÚRPARK létrehozásához szükséges kapcsolatok kialakítása, stratégia kidolgozása	Szatmári-sík települései
III.1.1.3.	Tudásátadó műhelyek létrehozása, működtetése	Résztvevő a kistérség minden települése
III.1.1.4.	Vízgazdálkodási, vízminőség-védelmi együttműködések erősítése (monitoring, közös vízgazdálkodási tervek stb.)	A kistérség minden települése

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
III.1.1.1.	Határon átnyúló kulturális együttműködések erősítése	2	7
III.1.1.2.	Szatmár-Bereg NATÚRPARK létrehozásához szükséges kapcsolatok kialakítása, stratégia kidolgozása	2	6
III.1.1.3.	Tudásátadó műhelyek létrehozása, működtetése	2	21
III.1.1.4.	Vízgazdálkodási, vízminőség-védelmi együttműködések erősítése (monitoring, közös vízgazdálkodási tervek stb.)	21	40
Összesen		27	74

Pályázati lehetőségek (2006)	• Interreg IIIA – Magyarország – Románia és Magyarország – Szerbia Montenegro Határmenti Együttműködési Program 2004-06 2.3 Prioritás: Intézmények és a közösségek közötti együttműködés támogatása • Interreg IIIA – Magyarország – Románia és Magyarország – Szerbia Montenegro Határmenti Együttműködési Program 2004-06 2.1. Prioritás: A környezetvédelmi politikák és kapcsolódó beruházások határon átnyúló koordinációja; 2.2. Prioritás: Határon átnyúló természetvédelmi együttműködés • LEADER+ 4.3. Térségek egymás közötti és nemzetközi együttműködés támogatása (AVOP Programkiegészítő dokumentum)
Források megnevezése (2007–2013)	• INTERREG • Európai Regionális Fejlesztési Alap • Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap • Decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési források • Önkormányzati források

Sorszám, megnevezés	III.1.2. Mátészalka határon átnyúló innovációs és logisztikai szerepkörének erősítése
Általános célok	• A térségi integráció erősítése, • A térség fekvéséből adódó logisztikai és térségszervező potenciáljának kiteljesítése, • A vállalkozások versenyképességének növelése, • Partnerség növelése a gazdasági szektorban.
Szükségességének indoklása	A térség fekvése a határátkelők révén felértékelődik, amely jelentős gazdasági potenciált jelenthet. Amellett, hogy fennáll annak a veszélye, hogy az olcsóbb munkaerőt és infrastruktúrát kínáló szomszédos romániai és ukrainai térségek elszívják a térségbe érkezett vagy potenciálisan érkező külső (külföldi) tőkét, ami a térség versenyhelyzetét rontja, mindez a kereskedelem és a szolgáltatások számára inkább kihasználható lehetőségeket jelent. Ennek egyik oldala az az innovációs tudás- és tapasztalatátadás, amely a térségből irányulhat a határ túloldalán lévő térségekbe, s amellyel a mátészalkai kistérség jelentős térszervező funkciót szerezhet. Mátészalka gazdasági és innovációs központ szerepe így határon átnyúló dimenziót kaphat. Emellett fontos a szomszédos magyarországi kistérségekkel (Fehérgyarmat, Vásárosnamény) való funkciómegosztáson alapuló együttműködés.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
III.1.2.1.	Innovációhoz és tudástranszferhez szükséges intézmény- és szolgáltatásfejlesztés	2006 2007-2013
III.1.2.2.	Mátészalka a szomszédos térségekkel összehangolt logisztikai infrastruktúra- és szolgáltatásfejlesztése	2007–2013

Projekt kiválasztási kritériumok	• Az együttműködés térségi és határon átnyúló jellege, • A fejlesztés innovativitása, innovációt ösztönző jellege, • A fejlesztés korszerűsége, • Vállalkozások versenyképességére gyakorolt hatás.
---	--

Monitoring mutatók	
Outputmutatók	• Létrehozott innovációs és tudástranszferben szerepet vállaló szervezetek és szolgáltatások száma (db), • Logisztikai beruházások, létesült logisztikai létesítmények száma (db), • Bevezetett logisztikai szolgáltatások száma (db),
Eredmény mutatók	• Szolgáltatásokban működő vállalkozások száma (db), • A logisztikai szolgáltatásokat igénybevevő vállalkozások száma (db), • Szolgáltatásokban foglalkoztatottak száma (fő).
Hatásmutatók	• Gazdasági aktivitás növekedése (%), • Vállalkozási aktivitás növekedése (db/ezer fő), • A foglalkoztatási helyzet javulása (%).

Közreműködő szervezetek	• Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, • Magyar Fejlesztési Bank Rt., • Kutatás-fejlesztési Pályázati és Kutatáshasznosítási Iroda, • Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, • Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács.
Kedvezményezettek köre	• Logisztikai szolgáltató vállalkozások, • Innováció- és tudástranszfert végző intézmények, vállalkozások, • Települési önkormányzatok.
Célcsoport	• A tercier szektorban működő vállalkozások, • A tercier szektorban alkalmazásban állók, • A térségi (határon átnyúló) integrációba bekapcsolódni képes vállalkozások.

Sorszám	Támogatható tevékenységek	Működési, megvalósítási terület
III.1.2.1.	Innovációhoz és tudástranszferhez szükséges intézmény- és szolgáltatásfejlesztés	Mátészalka
III.1.2.2.	Mátészalka a szomszédos térségekkel összehangolt logisztikai infrastruktúra- és szolgáltatásfejlesztése	Mátészalka

Sorszám	Támogatható tevékenységek	2006 MFt	2007–2013 MFt
III.1.2.1.	Innovációhoz és tudástranszferhez szükséges intézmény- és szolgáltatásfejlesztés	80	200
III.1.2.2.	Mátészalka a szomszédos térségekkel összehangolt logisztikai infrastruktúra- és szolgáltatásfejlesztése		300
Összesen		80	500

Források megnevezése (2006, 2007–2013)	Európai Uniós források: • Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), releváns támogatási terület: „1. K+F, innováció és vállalkozás”; illetve „Vidéki körzetek és halászáttól függő területek gazdasági diverzifikációja” Hazai (decentralizált) költségvetési források: • Terület- és Régiófejlesztési Célelőirányzat/regionális, • Területi kiegyenlítést szolgáló támogatás/megyei, Önkormányzati költségvetési források, kistérségi források Vállalkozói tőke
---	--

Pályázati lehetőségek (2006)	• Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 1.1.2. Regionális vállalati központok létesítése • Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 1.2.2. – Logisztikai központok és szolgáltatásaik fejlesztése
-------------------------------------	---

	• Nemzeti Fejlesztési Terv – GVOP 3.3.3. A vállalati innováció támogatása, • Terület- és Régiófejlesztési Célelőirányzat – (Regionális Fejlesztési Tanácsok), • Területi kiegyenlítést szolgáló támogatás – (Megyei Területfejlesztési Tanácsok).
--	---

V. Mellékletek

V.1. Interjúalanyok listája

	Név	Beosztás
1.	Kovács Csaba	Fülpösdaróc polgármester
2.	Horváth László	Ökörítőfülpös polgármester
3.	Halmi József	Győrtelek polgármester
4.	Jakab Zsigmond	Kocsord polgármester
5.	Erdélyi Miklós	Ópályi polgármester
6.	Tóth Sándorné	Szamoskér polgármester
7.	Gergely Lajos	Szamoszeg jegyző
8.	Szőkéné Vadon Edit	Nyírmeggyes polgármester
9.	Szántó Csaba	Jármi Gazdakör, Jármi Polgármesteri Hivatal polgármester
10.	Szücs László	Szatmári Térségfejlesztési Szövetség
11.	Kárpáti Tibor	Ipari Park Kht. ügyvezetője, Carl Zeiss tanácsadója, megyei Kereskedelmi és Iparkamara elnökségi tagja, megyei önkormányzat Területfejlesztési Bizottságának elnöke
12.	Nagy Pál elnök; vállalkozó, Koroknai Géza ügyvezető	IPOSZ
13.	Csongrádi Zoltán, Magyar Miklós	FVM Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Földművelésügyi Hivatal és Falugazdász Területközpont /Nyíregyháza/
14.	Demeter Pál	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Mezőgazdasági Termelők Érdekvédelmi Szövetsége /Nyíregyháza/
15.	Lőrincz Károly	Ecsediláp-Kraszna Balparti Vizgazdálkodási Társulat
16.	Tóth Attila	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Állami Közútkezelő Kht.
17.	Dr. Vincze István	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Térségfejlesztési és Nemzetközi kapcsolatok Osztály osztályvezetője
18.	Szabó József és Hanusi Tamás	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Térségfejlesztési és Nemzetközi kapcsolatok Osztálya Közlekedés
19.	Balogh Gábor	Kerékpárral Közlekedők Országos Szövetsége
20.	Kis Gyula	Magyar Természetbarát Szövetség Vízitúra Szakosztály (Nyíregyháza)
21.	Gyula Sándor	Utazási Iroda (Nyíregyháza)
22.	Horváth Róbert Dr. Ebesfalvi Sarolta	Szabolcs-Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet
23.	Szentesi Péter	Felső-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
24.	Zlota József	Falusi Turizmus Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szervezete
25.	Tatár Anikó	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Tourinform Irodája

V.2. Táblázatos melléletek

1. Népeség-tábla (1990-2001)
2. Mátészalkai kistérség településeinek ár-és belvíz veszélyeztetettségi besorolása
3. Ártéri öblözetek a Mátészalkai kistérségben
4. Termálkutak a Mátészalkai kistérségben
5. Főbb termesztett szántóföldi növények termésátlagai (2004)
6. Jellemző aranykorona értékek és a művelési ágak megoszlása/ha
7. Állatállomány-összetétel db
8. Kiskereskedelmi adatok
9. Vállalkozási szerkezet
10. Kistérségi rendezvények
11. Vonzerőleltár
12. Települési infrastruktúra
13. Ivóvízminőség jellemzői

1. számú melléklet

Népesség-tábla (1990-2001)

Település	Term. szaporodás (+), ill. fogyás (-)	Bevándorlás (+), ill. elvándorlás (-)	Népességnövekedés (+), ill. csökkenés (-)
Fábiánháza	-	-	-
Fülpösdaróc	-	+	-
Géberjén	-	+	-
Győrtelek	-	+	+
Hodász	-	+	+
Jármí	+	+	+
Kántorjánosi	-	+	+
Kocsord	-	+	+
Mátészalka	+	-	-
Mérk	-	+	0
Nagydobos	+	+	+
Nagyecsed	+	-	-
Nyírsaholy	-	-	-
Nyírkáta	-	+	+
Nyírmeggyes	-	+	+
Nyírparasznya	+	+	+
Ópályi	+	+	+
Ökörítőfülpös	+	-	+
Ór	-	+	+
Papos	+	+	+
Rápolt	-	-	-
Szamoskér	-	+	-
Szamosszeg	+	-	-
Tiborszállás	-	+	-
Vaja	+	+	+
Vállaj	-	+	0

2. számú melléklet

Mátészalkai kistérség településeinek ár-és belvíz veszélyeztetettségi besorolása

„A” kategóriába tartozó település:

Erősen veszélyeztetett település, ha hullámtéren lakóingatlanl rendelkezik, illetőleg, amelyet a védmű nélküli folyók és egyéb vízfolyások mederből kilépő árvize szabadon elöntheti.

„B” kategóriába tartozó település:

Közepesen veszélyeztetett település, ha nyílt vagy mentesített ártéren helyezkedik el, előírt biztonságban kiépített védművel nem rendelkezik.

„C” kategóriába tartozó település:

Enyhén veszélyeztetett település, ha nyílt vagy mentesített ártéren helyezkedik el, előírt biztonságban kiépített védművel rendelkezik.

Település	A – erősen veszélyeztetett	B – közepesen veszélyeztetett	C – enyhén veszélyeztetett
Fábiánháza		X	
Fülpösdaróc		X	
Géberjén		X	
Győrtelek		X	
Kocsord		X	
Mérk		X	
Nagydobos		X	
Nagyecsed	X		
Nyírcsaholy			X
Ópályi		X	
Rápolt		X	
Szamoskér		X	
Szamosszeg		X	
Tiborszállás		X	
Vállaj		X	

3. számú melléklet

Ártéri öblözetek a Mátészalkai kistérségben

szám	Öblözet neve	Elhelyezkedés
2.58	Szamos-Kraszna közti	Szamos- Kraszna között
2.59	Vállaj	Vállaj külterület keleti részén
2.61	Nagyecsed	Nagyecsed nyugati belterülete
2.63.	Ópályi	Ópályi és a Kraszna között

Forrás: FETIKÖVIZIG

4. számú melléklet

Termálkutak a Mátészalkai kistérségben

Település	Kút neve	Kataszteri szám	Hasznosítás	Építés éve	Talpmélység (m)	Kifolyóvíz hőmérséklet (°C)	Hévíztermelés / Év (Mm ³)
Mátészalka	Strand	14-3	fürdő	1960	1009	58	29 / 1993
Nagyecsed	Sportpálya	14-15	lezárva	1968	590	36	-

5. számú melléklet

Főbb termesztett szántóföldi növények termésátlagai (2004)

Növényfajta	Mátészalkai kistérség
	Me.: t/ha
Őszi búza	3,5
Rozs	3,1
Triticale	3,5
Őszi árpa	2,9
Zab	2,4
Kukorica	6,9
Napraforgó	2,5
Repce	1,5

Forrás: FM hivatal

6. számú melléklet

Jellemző aranykoronaértékek és a művelési ágak megoszlása/ha

Település	A gyümölcsös terület aranykorona-értéke	Gyümölcsös termőterület	A szántóterület aranykorona-értéke	Szántó- és szántóként használt kert	Erdő	Gyep legelő	Gyep rét	Halastó	Nádas	Mezőgazdasági terület	Termőterület	Használt terület összesen
Fábiánháza	16	12	10	1213	666	7	43	0	0	1303	1969	2018
Fülpösdaróc	0	14	21	362	3	0	0	0	0	381	384	392
Géberjén	0	38	19	286	6	0	0	0	0	336	342	354
Győrtelek	0	42	18	437	4	8	6	0	0	510	514	542
Hodász	16	322	12	870	446	2	18	0	2	1288	1735	1769
Jármí	16	160	7	929	213	3	12	0	3	1145	1361	1391
Kántorjánosi	20	137	14	938	990	12	34	0	2	1159	2152	2181
Kocsord	0	22	19	1447	48	84	12	0	0	1596	1644	1713
Mátészalka	22	519	16	3760	360	330	202	0	13	4949	5322	5390
Mérk	16	3	13	1550	400	7	19	0	0	1630	2030	2062
Nagydobos	22	103	11	1004	640	23	68	0	0	1234	1874	1978
Nagyecsed	16	44	15	3651	326	55	5	0	0	3807	4133	4243
Nyírcsaholy	16	10	11	1392	481	64	16	0	1	1508	1990	2025
Nyírkáta	17	77	6	1487	1478	39	30	1	2	1669	3150	3182
Nyírmeggyes	16	306	11	1140	482	31	3	51	0	1532	2065	2255
Nyírparsznya	24	49	6	671	301	5	0	0	0	770	1071	1085
Ópályi	23	43	14	610	333	33	20	0	0	735	1068	1102
Ökörítőfűlpös	0	71	17	1248	4	0	0	0	0	1351	1355	1395
Ör	18	93	6	1022	102	0	0	0	0	1131	1233	1257
Papos	16	45	4	504	116	0	0	0	1	562	678	687
Rápolt	0	2	20	226	10	0	0	0	0	233	242	247
Szamoskér	0	10	16	399	29	2	133	0	0	548	577	593
Szamosszeg	0	132	15	1680	253	69	47	1	0	1982	2236	2274
Tiborszállás	0	2	12	433	447	0	5	0	0	452	900	918
Vaja	15	239	10	1197	214	7	6	0	3	1532	1748	1803
Vállaj	0	1	16	1053	228	59	30	0	0	1153	1381	1407
Kistérség összesen	(átlag) 18	2496	(átlag) 13	29509	8580	840	709	53	27	34496	43154	44263

Forrás: ÁMO 2000

7. számú melléklet

Állatállomány-összetétel db

Település	Szarvasmarha	Juh	Sertés	Tyúkféle	Egyéb baromfi	Ló
Fábiánháza	47	663	1590	84664	884	46
Fülpösdaróc	6	0	158	1343	206	1
Géberjén	13	0	402	2719	278	10
Győrtelek	17	0	346	4344	729	23
Hodász	55	470	700	6303	821	39
Jármí	9	1108	420	3041	427	20
Kántorjánosi	37	1665	605	7628	815	44
Kocsord	96	272	1313	9895	1009	35
Mátészalka	2086	772	3340	28590	1179	90
Mérk	23	49	1982	10886	434	19
Nagydobos	63	1285	605	6646	637	20
Nagyecsed	238	829	3435	21557	2581	197
Nyírcsaholy	244	16	1061	13411	409	19
Nyírkáta	111	1503	624	4955	475	32
Nyírmeggyes	26	621	741	10506	414	17
Nyírparsznya	16	867	352	4103	132	16
Ópályi	250	2	1260	9843	441	23
Ökörítőfűlpös	51	9	689	7900	22894	25
Őr	14	127	713	34502	489	15
Papos	12	816	340	1270	107	16
Rápolt	27	0	112	1576	81	32
Szamoskér	49	1030	371	2767	196	6
Szamoszeg	685	0	1061	8530	471	6
Tiborszállás	72	114	781	7403	275	21
Vaja	33	198	822	18208	636	32
Vállaj	37	0	1040	7783	131	13
Kistérség összesen	4317	12416	24863	320373	37151	817

Forrás: ÁMO 2000

8. számú melléklet

Kiskereskedelmi adatok

Település név	Kiskereskedelmi üzletek száma (gyógyszertárak nélkül)	Egyéni vállalkozás által üzemeltetett kiskereskedelmi hálózati egységek száma (gyógyszertár nélkül)	Gépjármű-üzemanyag kiskereskedelmi egységek száma	Használtcikk-szaküzletek száma	Gépjármű-szaküzletek száma	Gépjárműalkatrész-szaküzletek száma	Motorkerékpár- alkatrész-szaküzletek száma	Élelmiszer jellegű üzletek és áruházak száma	Iparcikk jellegű üzletek és áruházak száma	Zöldség-, gyümölcs-szaküzletek száma	Hús-, húskészítmény- szaküzletek száma	Hal- és halkészítmény- szaküzletek száma	Kenyér-, pékáru és cukrászattermék-szaküzletek száma	Alkoholtartalmú és egyéb italok szaküzleteinek száma	Dohányáru-szaküzletek száma	Egyéb nem kiemelt élelmiszert forgalmazó szaküzletek száma	Illatszer- szaküzletek száma	Textil- szaküzletek száma	Ruházati szaküzletek száma	Cipő-, bőráru- szaküzlet száma	Bútor-, háztartásicikk- szaküzletek száma	Elektromos háztartásicikk- szaküzletek száma	Vasáru-, festék-, üveg szaküzletek száma	Könyv-, újság-, papíráru- szaküzletek száma
Fábiánháza	18	13	0	0	0	0	0	10	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Fülpösdaróc	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Géberjén	6	4	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Győrtelek	15	5	0	0	0	2	0	7	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hodász	35	25	0	1	0	0	0	15	4	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	3	0	0	2	1
Jármí	25	14	0	3	0	2	0	8	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0
Kántorjánosi	27	22	1	2	0	0	0	11	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1
Kocsord	35	20	0	2	1	2	0	12	3	1	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	1	0	1	1
Mátészalka	455	249	3	36	10	23	2	62	22	6	17	1	6	3	6	3	8	9	62	14	15	23	36	15
Mérk	25	17	1	2	0	0	0	10	2	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Nagydobos	26	14	0	1	0	0	0	7	1	0	1	0	0	0	0	0	1	1	3	0	1	0	0	1
Nagyecsed	86	56	2	5	0	1	0	32	4	3	1	0	0	3	0	0	0	1	7	1	0	1	3	0
Nyírcsaholy	23	16	0	0	0	1	0	9	2	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Nyírkáta	14	10	0	0	0	0	0	7	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nyírmeggyes	40	29	0	6	1	1	0	18	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	3	0	1	0	1	1
Nyírparasznya	10	6	0	0	0	0	0	5	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ópályi	31	20	0	1	0	0	0	17	1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	1	0	0
Ökörítőfülpös	23	6	0	2	0	0	0	9	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Őr	20	14	0	0	0	1	0	9	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Papos	6	3	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Település név	Kiskereskedelmi üzletek száma (gyógyszertárak nélkül)	Egyéni vállalkozás által üzemeltetett kiskereskedelmi hálózati egységek száma (gyógyszertár nélkül)	Gépjármű- üzemanyag kiskereskedelmi hálózati egységek száma	Használtcikk-szaküzletek száma	Gépjármű-szaküzletek száma	Gépjárműalkatrész-szaküzletek száma	Motorkerékpár- alkatrészszaküzletek száma	Élelmiszer jellegű üzletek és áruházak száma	Iparcikk jellegű üzletek és áruházak száma	Zöldség-, gyümölcs-szaküzletek száma	Hús-,húskészítmény- szaküzletek száma	Hal- és halkészítmény- szaküzletek száma	Kenyér-, pékáru és cukrászattermék-szaküzletek száma	Alkoholtartalmú és egyéb italok szaküzleteinek száma	Dohányáru-szaküzletek száma	Egyéb nem kiemelt élelmiszert forgalmazó szaküzletek száma	Illatszer- szaküzletek száma	Textil- szaküzletek száma	Ruházati szaküzletek száma	Cipő-, bőráru- szaküzlet száma	Bútor,- háztartáscikk- szaküzletek száma	Elektromos háztartáscikk- szaküzletek száma	Vasáru-, festék-, üveg szaküzletek száma	Könyv-, újság-, papíráru- szaküzletek száma
Rápolt	3	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Szamoskér	5	2	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Szamoszeg	24	16	0	1	0	0	0	11	2	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Tiborszállás	14	12	0	1	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Vaja	46	30	1	3	0	2	0	19	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	3	1
Vállaj	11		8	0	1	0	0	0	6	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0
	1024	612	8	67	12	35	2	302	51	16	23	1	6	12	16	3	10	11	86	19	20	25	53	25

9. számú melléklet

Vállalkozási szerkezet

Település név	Vállalkozások száma létszámkategória szerint					
	0 és ismeretlen számú főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. Formákkal együtt, év végén)	1-9 főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. Formákkal együtt, év végén)	10-19 főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. Formákkal együtt, év végén)	20-49 főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. Formákkal együtt, év végén)	50-249 főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. formákkal együtt, év végén)	250- és több főt foglalkoztató működő vállalkozások száma (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. Formákkal együtt, év végén)
Fábiánháza	39	20	1	0	0	0
Fülpösdaróc	5	1	0	0	2	0
Géberjén	9	5	0	0	0	0
Győrtelek	29	15	0	0	0	0
Hodász	88	55	0	2	0	0
Jármí	55	26	0	0	0	0
Kántorjánosi	73	28	0	0	0	0
Kocsord	94	36	1	1	0	0
Mátészalka	982	516	34	16	15	2
Mérk	29	16	0	2	0	0
Nagydobos	42	21	0	0	0	0
Nagyecsed	174	58	1	2	0	0
Nyírcsaholy	59	36	5	2	0	0
Nyírkáta	33	27	2	1	0	0
Nyírmeggyes	93	43	1	2	1	0
Nyírparasznya	15	5	0	0	0	0
Ópályi	91	25	0	1	0	0
Ökörítőfülpös	44	11	2	0	0	0
Őr	31	26	0	0	0	0
Papos	21	7	0	0	0	0
Rápolt	4	5	0	0	0	0
Szamoskér	8	5	0	0	0	0
Szamosszeg	46	12	0	1	1	0
Tiborszállás	20	7	0	0	0	0
Vaja	95	30	3	1	2	0
Vállaj	28	21	1	0	0	0
	2207	1057	51	31	21	2

Település név	Vállalkozások száma					
	Működő vállalkozások száma (átalakulásra kötelezett és megszűnőgazdálkodási formákkal együtt, év végén)	Működő jogi személyiségű vállalkozások száma (átalakulásra kötelezett gazdálkodási formákkal együtt, év végén)	Működő jogi személyiség nélküli vállalkozások száma (megszűnő gazd.formákkal együtt, év végén)	Működő egyéni vállalkozások száma (év végén)	Működő társas vállalkozások száma összesen (megszűnő és átalakulásra kötelezett gazd. Formákkal együtt, év végén)	Működő gazdasági szervezetek száma összesen
Fábiánháza	60	6	54	45	15	69
Fülpösdaróc	8	2	6	6	2	10
Géberjén	14	0	14	11	3	22
Győrtelek	44	4	40	30	14	55
Hodász	145	18	127	79	66	160
Jármí	81	10	71	57	24	90
Kántorjánosi	101	16	85	57	44	111
Kocsord	132	12	120	106	26	141
Mátészalka	1565	249	1316	1020	545	1701
Mérk	47	6	41	37	10	58
Nagydobos	63	4	59	48	15	80
Nagyecsed	235	22	213	190	45	263
Nyírcsaholy	102	17	85	64	38	109
Nyírkáta	63	8	55	41	22	72
Nyírmeggyes	140	16	124	109	31	151
Nyírparsznya	20	0	20	19	1	27
Ópályi	117	7	110	97	20	131
Ökörítőfülpös	57	3	54	45	12	71
Ör	57	11	46	40	17	66
Papos	28	3	25	22	6	31
Rápol	9	2	7	6	3	11
Szamoskér	13	1	12	10	3	18
Szamosszeg	60	4	56	54	6	71
Tiborszállás	27	0	27	21	6	37
Vaja	131	16	115	93	38	151
Vállaj	50	7	43	30	20	54
	3369	444	2925	2337	1032	3760

Település név	Vállalkozások száma gazdasági áganként					
	Működő vállalkozások száma a mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban (A+B gazd.ág)	Működő vállalkozások száma a bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia, gáz-, gőz-, vízellátás nemzetgazdasági ágakban (C+D+E gazd.ág)	Működő vállalkozások száma a kereskedelem, javítás nemzetgazdasági ágban (G gazd.ág)	Működő vállalkozások száma a szálláshely- szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban (H gazd.ág)	Működő vállalkozások száma a szállítás, raktározás, posta, távközlés nemzetgazdasági ágban (I gazd.ág)	Működő vállalkozások száma az ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás nemzetgazdasági ágban (K gazd.ág)
Fábiánháza	13	0	11	17	4	1
Fülpösdaróc	2	0	1	1	1	1
Géberjén	0	0	2	5	2	2
Győrtelek	4	3	3	17	2	2
Hodász	13	3	64	27	6	3
Jármí	14	7	5	23	3	5
Kántorjánosi	9	2	55	15	2	2
Kocsord	14	10	14	50	6	2
Mátészalka	70	149	116	436	85	67
Mérk	21	4	0	13	1	2
Nagydobos	8	6	5	16	1	7
Nagyecsed	42	12	46	58	16	4
Nyírcsaholy	16	7	23	17	6	12
Nyírkáta	12	4	8	13	5	3
Nyírmeggyes	25	18	8	42	6	8
Nyírparasznya	6	2	5	4	0	1
Ópályi	23	8	21	27	8	1
Ökörítőfülpös	18	5	3	10	4	4
Őr	13	2	6	16	4	5
Papos	7	0	6	3	3	0
Rápolt	3	0	0	1	0	2
Szamoskér	2	0	0	6	0	3
Szamoszeg	18	2	2	20	5	3
Tiborszállás	6	1	4	8	3	3
Vaja	28	10	18	36	9	3
Vállaj	13	5	3	11	3	3
	400	260	429	892	185	149

10. számú melléklet

KISTÉRSÉGI RENDEZVÉNYEK

Település	Kulturális hagyományok, rendezvények, összejövetelek
Fábiánháza	Szüreti felvonulás
Fülpösdaróc	Szüreti multság
Géberjén	Szüreti felvonulás és bál
Kocsord	Krasznaparti Csíkos Főzőverseny
Mátészalka	Fényes Napok, Szatmár Expo, Szatmári Faipari Napok, Mátészalkai Dalos Tavasz Kórustalálkozó
Mérk	Strudli fesztivál, Díjugrató Lovasverseny
Nagydobos	Sütőtökfesztivál, Rallycross országos verseny
Nagyecsed	Országos borverseny
Nyírmeggyes	Meggyfesztivál, Fakanál Főzőverseny, Falugazdásztalálkozó
Ópályi	Arató fesztivál
Papos	Öko Fesztivál
Vállaj	Strudli fesztivál, Wencel napok, Határmenti Nemzetiségi Napok

11. számú melléklet

Vonzerőleltár

Vonzerők	Szabadvízi strand	Strandfürdő, uszoda	Műemlék, kastély, kúria	Népi építészeti emlék, skanzen, népművészeti termék	Múzeum, tájház, kiállítás, régészeti emlék	Védett természeti érték, arborétum	Rendezvény	Mozi, színház, műv. ház	Horgászati lehetőség	Lovaglási lehetőség	Vadászati lehetőség	Szálloda, panzió	Falusi vendéglátás, turistaház	Kemping	Étterem, cukrászda
Fábiánháza			+												+
Fülpösdaróc								+					+		
Géberjén			+				+		+	+			+		+
Győrtelek			+										+		+
Hodász															+
Jármí		+							+			+			+
Kántorjánosi															+
Kocsord			+			+	+		+						+
Mátészalka		+	+	+	+		+	+		+		+			+
Mérk			+	+	+		+		+						+
Nagydobos			+				+								+
Nagyecsed			+			+	+								+
Nyírcsaholy															+
Nyírkáta											+	+			+
Nyírmeggyes							+								+
Nyírparsznya			+		+		+								+
Ópályi			+				+			+			+		+
Ökörítőfűlpös			+	+					+			+	+	+	+
Őr															+
Papos							+			+					
Rápolt									+	+					
Szamoskér															
Szamoszeg															+
Tiborszállás															+
Vaja			+		+	+			+			+			+
Vállaj			+	+			+						+		+

12. számú melléklet

Települési infrastruktúra

TELEPÜLÉS NEVE	Lakásállomány / az éves lakásép. és megszűnési stat. alapján, 80-tól a 84.évi mikrocenzus, 90-től népsz. alapján becslés adat/ 2003(település)	Üzemeiő közfolyók száma 2003(település)	Közüemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma 2003(település)	közüemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya %	Közüemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza 2003(település)	Közüemahálózatba bekapcsolt lakások száma 2003(település)	közüemahálózatba bekapcsolt lakások aránya %	Háztartásokból közüemahálózatba elvezetett szennyvíz mennyisége 2003(település)	Közüem szennyvíztisztító berendezések (tervezett) kapacitása 2003(település)	Külső szolgáltatótól közvetlenül a telepre szállított folyékony hulladék 2003(település)	Háztartási villamosenergia fogyasztók száma 2003(település)	Háztartási gázfogyasztók száma 2003(település)	Gázal fűtött lakások száma 2003(település)	gázal fűtött lakások aránya%	Rendszeresen tisztított közüem terület 2003(település)	Rendszeresen szemétygyűjtésbe bevont lakások száma 2003(település)	Rendszeresen szemétygyűjtésbe bevont lakások aránya %
Fábiánháza	780	37	623	80%	0	0	0%	0	0	0	780	377	377	48%	0	0	0%
Fülpösdaróc	117	6	97	83%	1	38	32%	1	0	0	120	74	74	63%	0	100	85%
Géberjén	208	9	179	86%	1	49	24%	3	0	0	212	148	148	71%	0	190	91%
Győrtelek	463	19	410	89%	2	66	14%	4	0	0	496	305	305	66%	0	400	86%
Hodász	1101	56	919	83%	0	0	0%	0	0	0	1134	653	653	59%	0	0	0%
Járm	465	26	427	92%	0	0	0%	0	0	0	514	336	336	72%	0	430	92%
Kántorjánosi	850	41	627	74%	15	276	32%	23	0	0	859	522	522	61%	0	850	100%
Kocsord	1007	11	926	92%	16	738	73%	76	12000	0	1060	778	778	77%	0	1007	100%
MÁTÉSZALKA	6786	138	6786	100%	64	3675	54%	366	3400	5100	8433	4247	4247	63%	0	6300	93%
Mérk	815	27	751	92%	0	0	0%	0	0	0	832	486	486	60%	10	815	100%
Nagydobos	734	29	612	83%	12	228	31%	17	0	0	755	448	448	61%	0	705	96%
NAGYECSED	2334	73	1959	84%	0	0	0%	0	0	0	2420	1487	1487	64%	0	2334	100%
Nyírcsaholy	836	42	664	79%	0	0	0%	0	0	0	872	549	549	66%	0	0	0%
Nyírkáta	656	51	487	74%	0	0	0%	0	0	0	672	274	274	42%	3	656	100%
Nyírmeggyes	1016	57	856	84%	0	0	0%	0	0	0	1052	846	846	83%	0	980	96%
Nyírpárasnya	322	15	263	82%	4	97	30%	7	0	0	345	171	171	53%	0	315	98%
Ópályi	883	7	742	84%	18	345	39%	32	0	0	914	614	614	70%	0	850	96%
Ökörítőfülpös	672	47	497	74%	0	0	0%	0	0	0	702	372	372	55%	0	672	100%
Ör	531	33	459	86%	9	221	42%	12	0	0	576	310	310	58%	0	0	0%
Papos	312	18	261	84%	0	0	0%	0	0	0	329	184	184	59%	0	266	85%
Rápol	85	10	55	65%	0	0	0%	0	0	0	96	49	49	58%	0	42	49%
Szamoskér	189	12	158	84%	0	0	0%	0	0	0	199	119	119	63%	0	60	32%
Szamoszeg	726	27	700	96%	18	347	48%	26	84	0	778	569	569	78%	0	726	100%
Tiborszállás	371	4	351	95%	0	0	0%	0	0	0	385	230	230	62%	0	0	0%
Vaja	1153	39	1153	100%	16	703	61%	59	252	0	1306	711	711	62%	0	1100	95%
Vállaj	454	18	424	93%	0	0	0%	0	0	0	448	355	355	78%	0	0	0%

Forrás: KSH 2003

13. számú melléklet

Ivóvízminőség jellemzői

Település	Vízszennyezők előfordulása					Ivóvízminőség javítási feladat
	Nitrit (>0,5mg/l)	Arzén (10- 30µg/l)	Ammónium (>0,5 mg/l)	Vas (>0,2mg/l)	Mangán (>0,05 mg/l)	
Fábiánháza		X				2009. dec.25-ig
Fülpösdaróc		X	X	X	X	2009. dec.25-ig
Géberjén		X	X	X	X	2009. dec.25-ig
Győrtelek		X	X	X	X	2009. dec.25-ig
Hodász		X	X		X	2009. dec.25-ig
Jármí		X				2009. dec.25-ig
Kocsord		X	X	X	X	2009. dec.25-ig
Mátészalka		X	X		X	2009. dec.25-ig
Nagydobos		X	X		X	2009. dec.25-ig
Nagyecsed	X	X		X	X	2006. dec.25-ig
Nyírcsaholy		X	X	X	X	2009. dec.25-ig
Nyírkáta	X	X	X	X	X	2006. dec.25-ig
Nyírmeggyes		X	X		X	2009. dec.25-ig
Nyírparasznya		X				2009. dec.25-ig
Ópályi		X	X		X	2009. dec.25-ig
Papos		X	X		X	2009. dec.25-ig
Rápol		X				2009. dec.25-ig
Szamoskér		X	X	X	X	2009. dec.25-ig
Szamoszeg		X	X	X	X	2009. dec.25-ig
Tiborszállás		X	X	X	X	2009. dec.25-ig
Vállaj			X	X	X	2009. dec.25-ig

Forrás: 201/2001. (X.25.) kormányrendelet

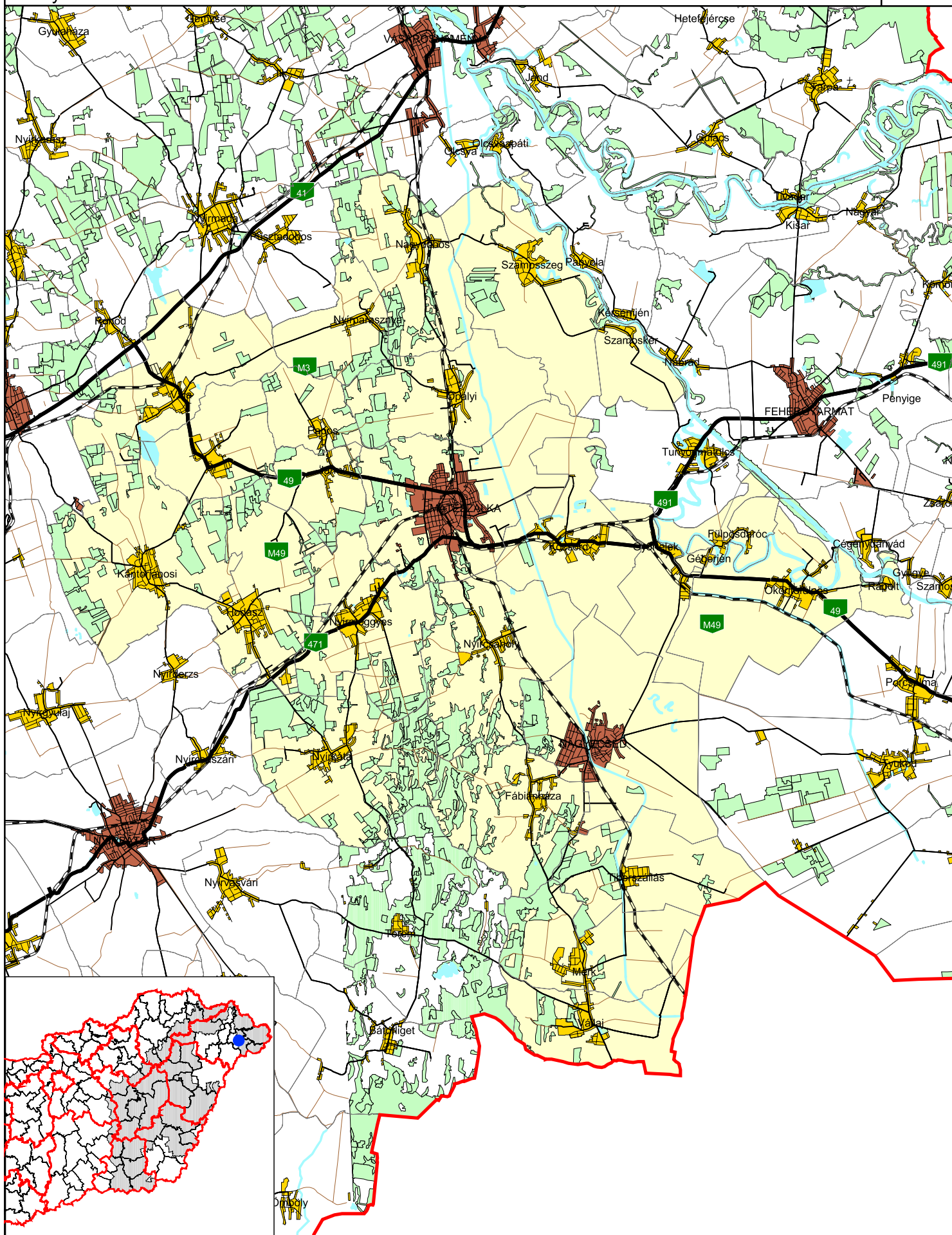
V.3. Térképi mellékletek

1. Elhelyezkedés
2. Népesség változás
3. Területhasználat
4. Domborzati adottságok
5. Talajtérkép
6. Szántóföldi alkalmasság
7. Védett természeti területek, ökológiai hálózat
8. Vízgazdálkodás
9. Árvízi öblözetek
10. Intenzív mezőgazdaságra jellemző tájhasználat
11. Természeti rendszerekhez igazodó tájhasználat
12. Közlekedés

V.4. Felhasznált irodalom

- Magyarország kistérségei Észak-Alföld 2000. június Központi Statisztikai Hivatal Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Igazgatóság
- Népszámlálás 2001. Területi adatok. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Központi Statisztikai Hivatal
- Tájékoztató a munka-erőpiaci folyamatokról. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Munkaügyi Központ 2004.
- Pályakezdekők beáramlásának vizsgálata Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 2004. III. negyedév - Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Munkaügyi Központ 2004.
- Balcsók István - Baranyi Béla: Mátészalka, a sikeres város – igazi siker-e vagy csak reménykeltő kitörési kísérlet? In: Tér és Társadalom 2000/1 101-128
- Balcsók István – Baranyi Béla: Mátészalka: siker vagy reményt keltő kitörési kísérlet? In: Várossiker alföldi nézőpontból. Szerk.: Timár J., Velkey G. Békéscsaba, Budapest: MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézet, MTA Társadalomkutató Központ, 2003. 188–211. p
- Balcsók István: „Szatmár fővárosa” és környezete. In: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szemle 2003/2. 138-152.p
- Mező Barna: Adalékok a várossiker kérdéséhez - Mátészalka (Ópályi és Jármí) egy kérdőíves felmérés tükrében. <http://www.inco.hu/inco5/valos/cikk0.htm>
- Serafin József (1997): Szociális földprogram kialakítása, működtetése a településeken. Bp. 1997. Kézirat
- Szarvák Tibor – Hüse Lajos: A mátészalkai kistérség foglalkoztatási helyzete. In: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szemle 2003/2. 153-174.p
- Erdővagyon, Erdő-és fagazdálkodás Magyarországon, FVM Erdészeti Főosztálya Budapest 2004.
- Magyarország erdőállománya 2001, Állami erdészeti szolgálat 111p.
- Vadászati adattár
- Nemzeti turizmusfejlesztési stratégia 2005-2013 (2005)
- Magyar Turizmus Rt. Marketing Terve (2005)
- A Tisza-mente integrált területfejlesztési, vidékfejlesztési és környezetgazdálkodási koncepciója és programja (2005)
- Tiszai Vízi Turizmus Fejlesztési Program (Aquaprofit 2005)- konzultáció
- Az Észak-Alföldi Régió területfejlesztési koncepciója és a területfejlesztési stratégiai Programja
- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye idegenforgalmi fejlesztési koncepciója és stratégiai programja 2003
- A Mátészalkai kistérség Vidékfejlesztési Stratégiája 2003
- A Mátészalkai Statisztikai Kistérség Operatív Programja
- www.szatmar.hu
- www.tourinform.szabolcs.net
- www.eszakalfoldi.hu
- www.vendegvaro.hu
- www.falutur.hu
- www.itthon.hu

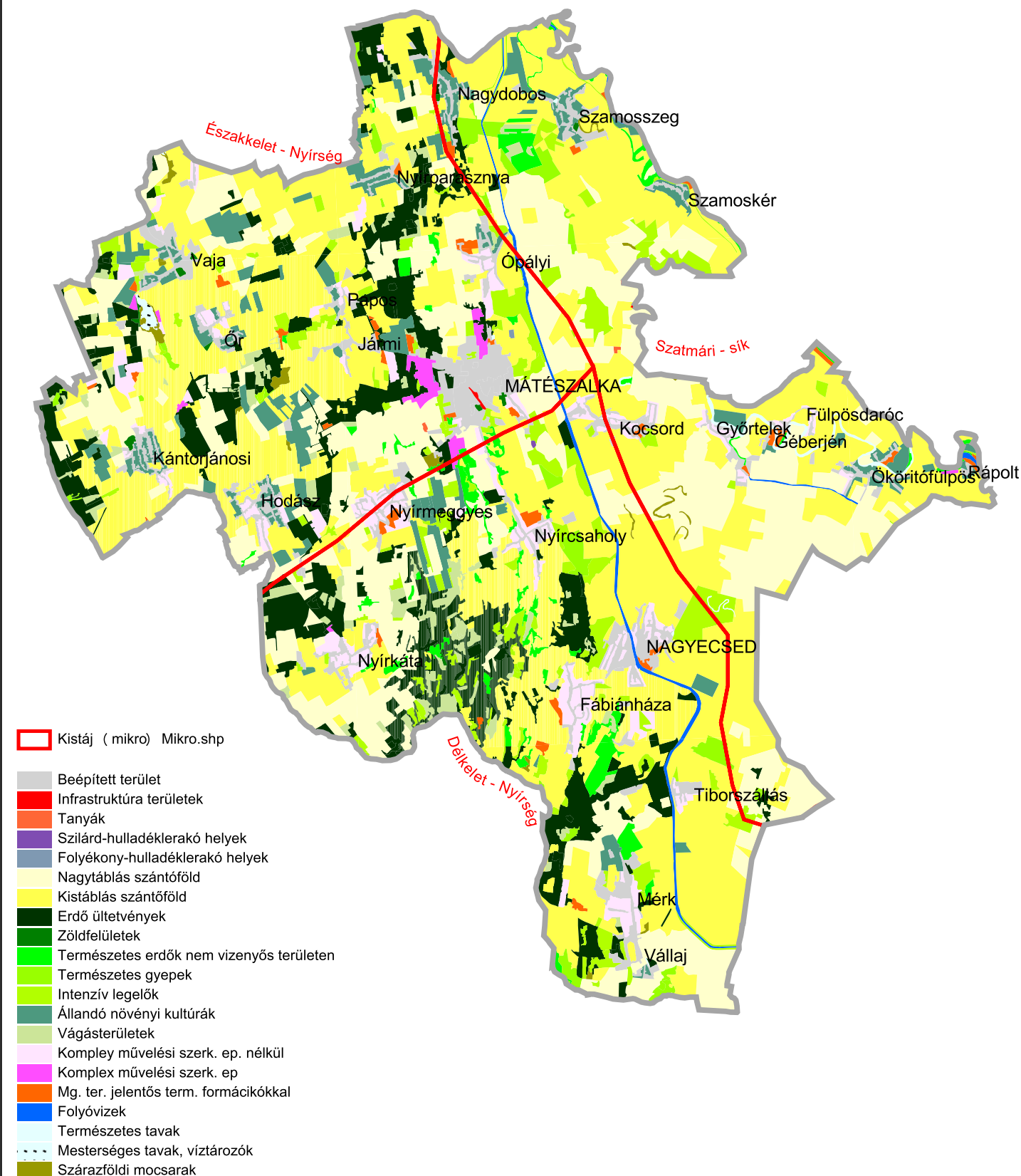
Elhelyezkedés

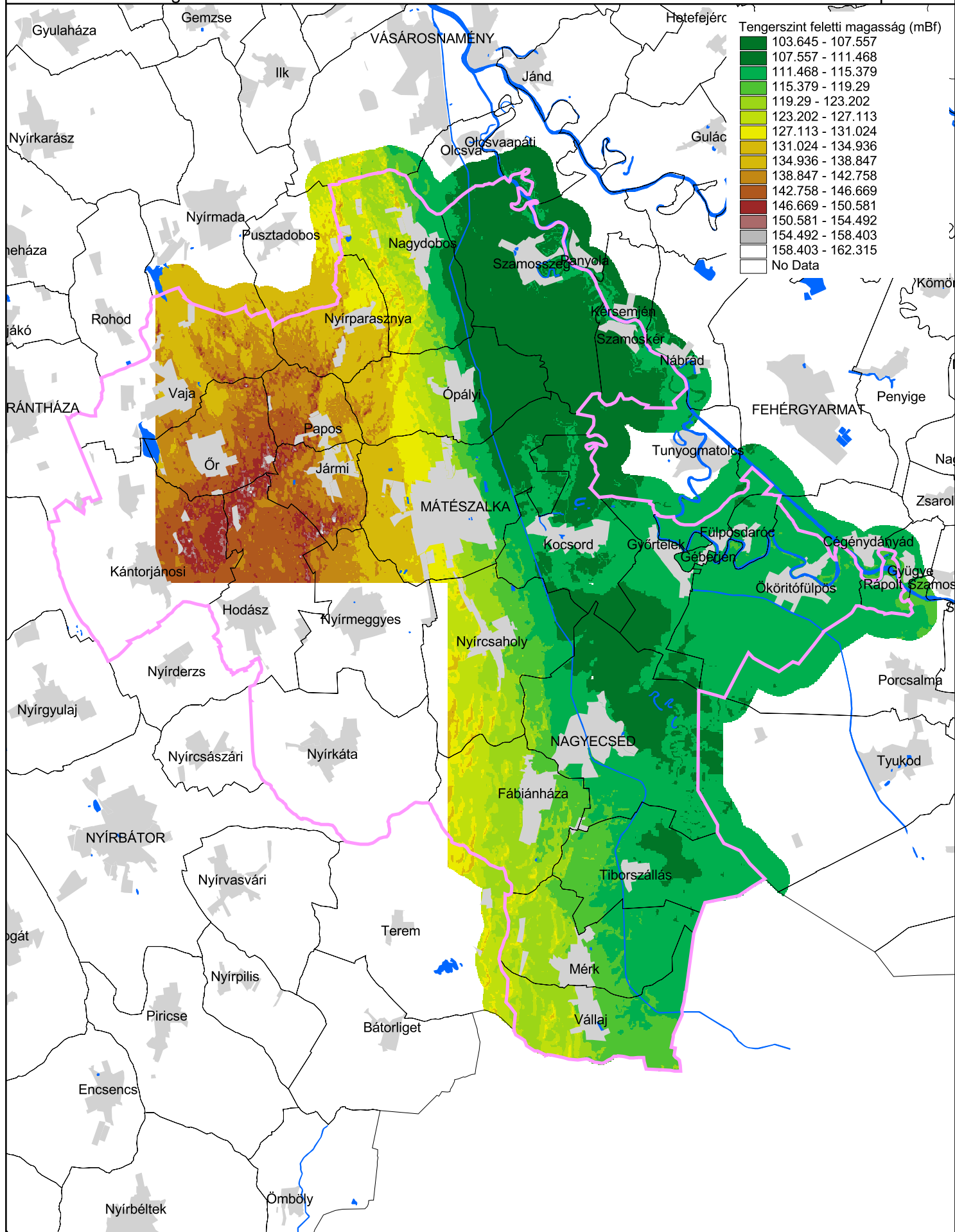
FORRÁS: DTA 50, FÖMI, VÁTI Kht

KÉSZÜLT: a VÁTI Kht. Térségi Tervezési Irodáján 2005.-ben

M = 1:200 000

Domborzati adottságok

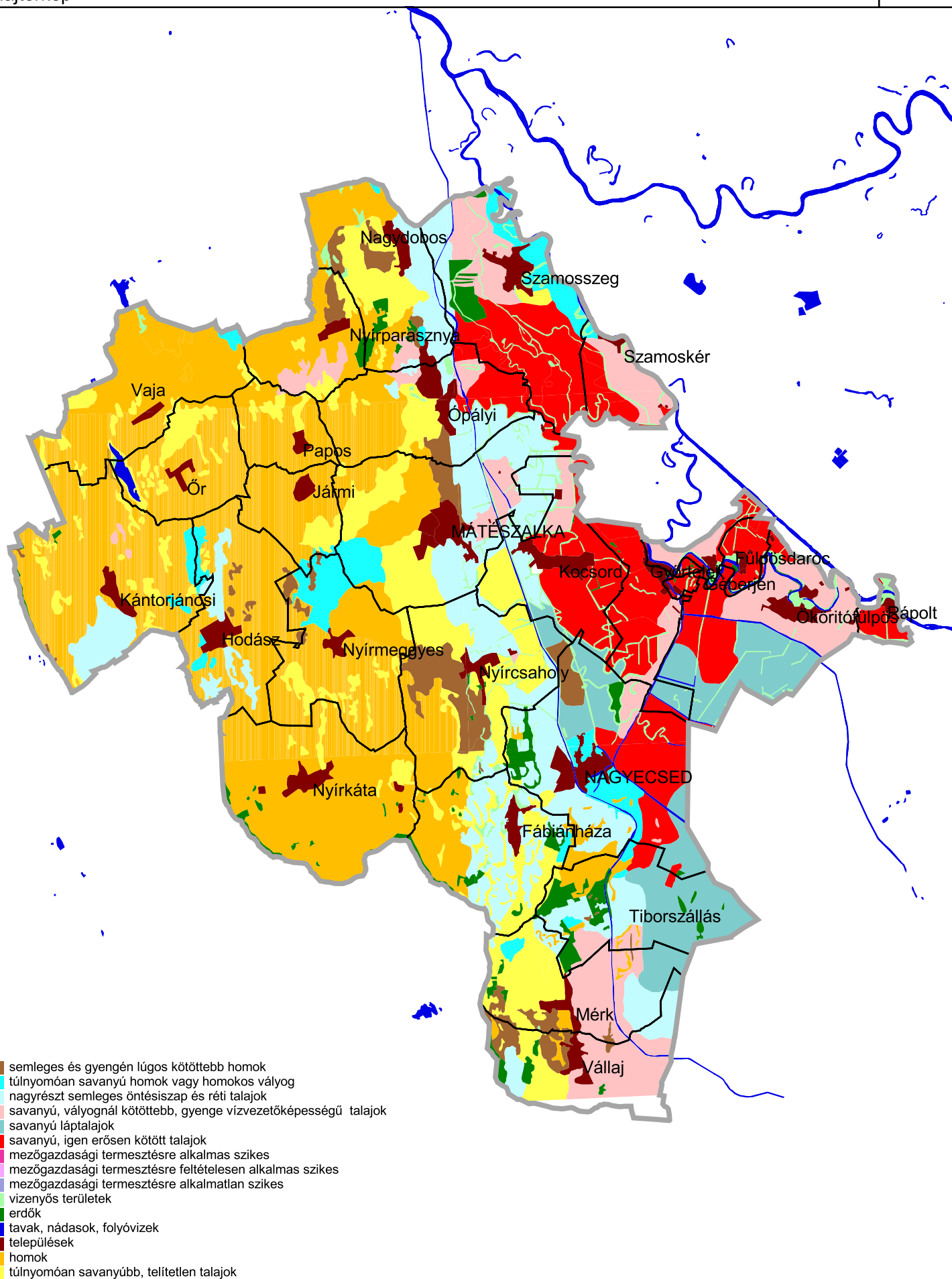

FORRÁS: FÖMI

KÉSZÜLT: a VÁTI Kht. Térségi Tervezési Irodáján 2005.-ben

M = 1:200 000

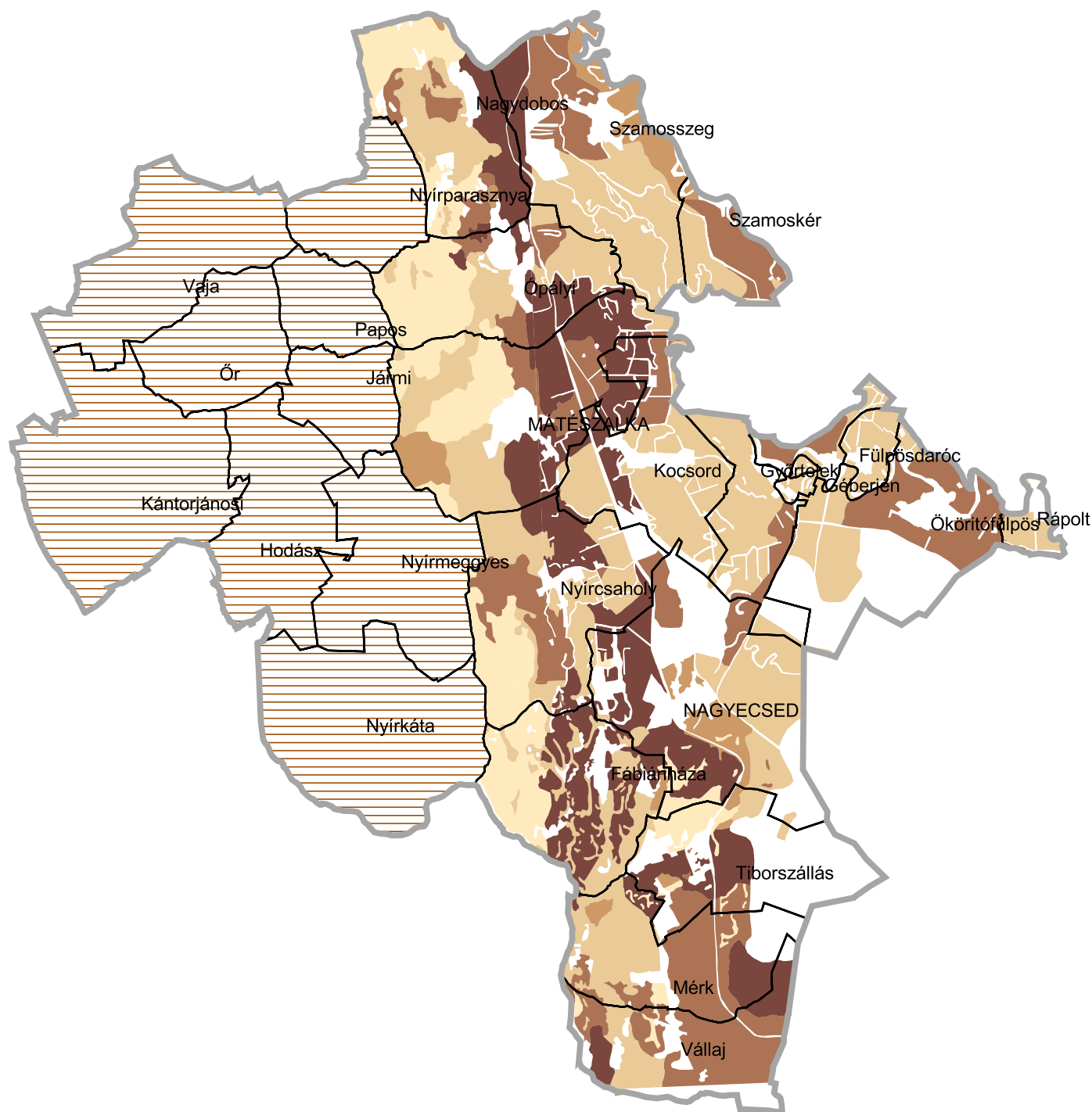
Talajtérkép

FORRÁS: MTA TAKI

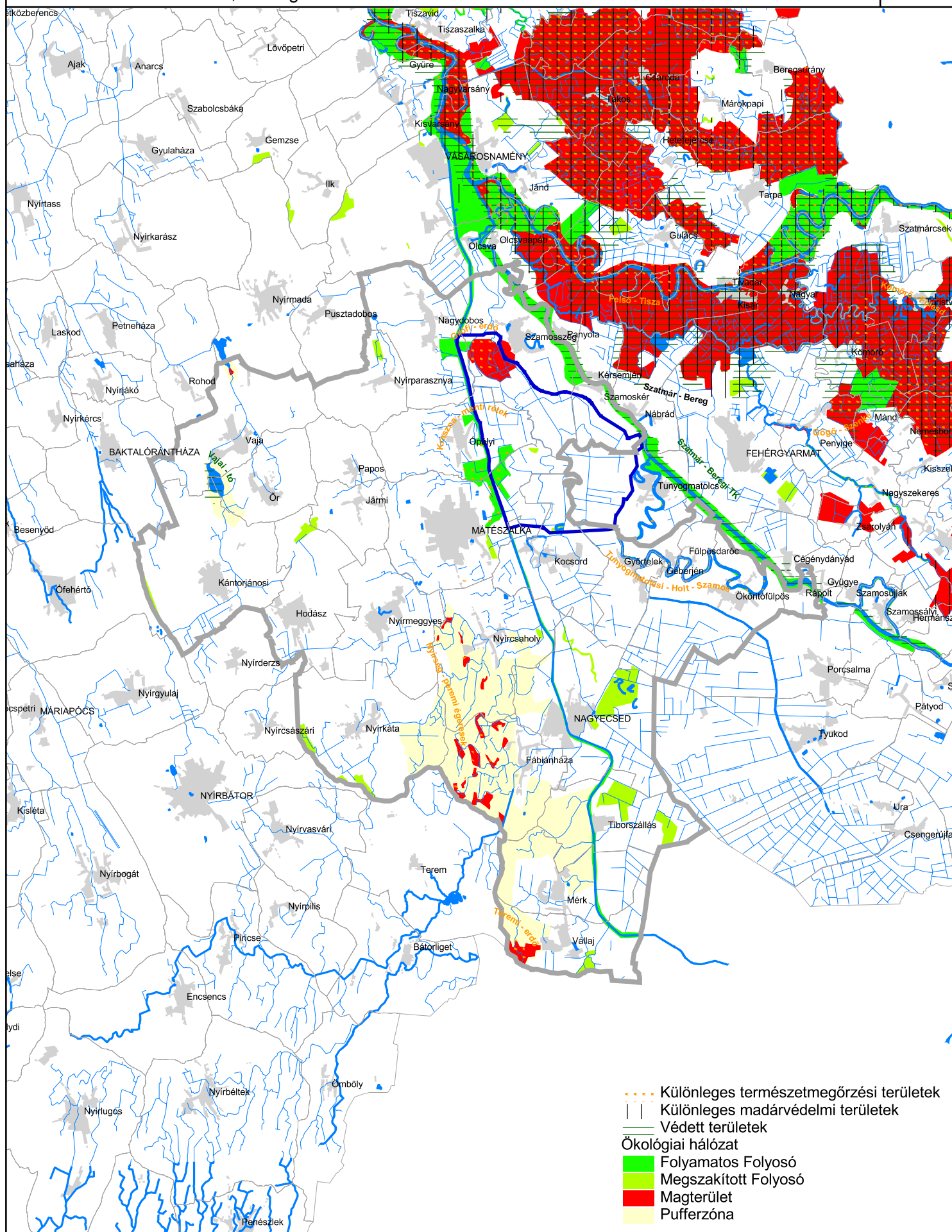
KÉSZÜLT: a VÁTI Kht. Térségi Tervezési Irodáján 2005.-ben

M = 1:200 000

- Igen gyenge termőképességű talajok
- Gyenge termőképességű talajok
- Közepes termőképességű talajok
- Jó termőképességű talajok
- Kiváló termőképességű talajok
- Nem szántóterületek
- Nincs adat

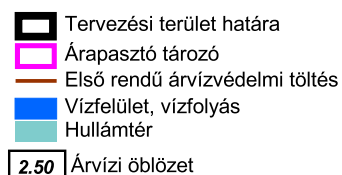
Védett természeti területek; Ökológiai hálózat

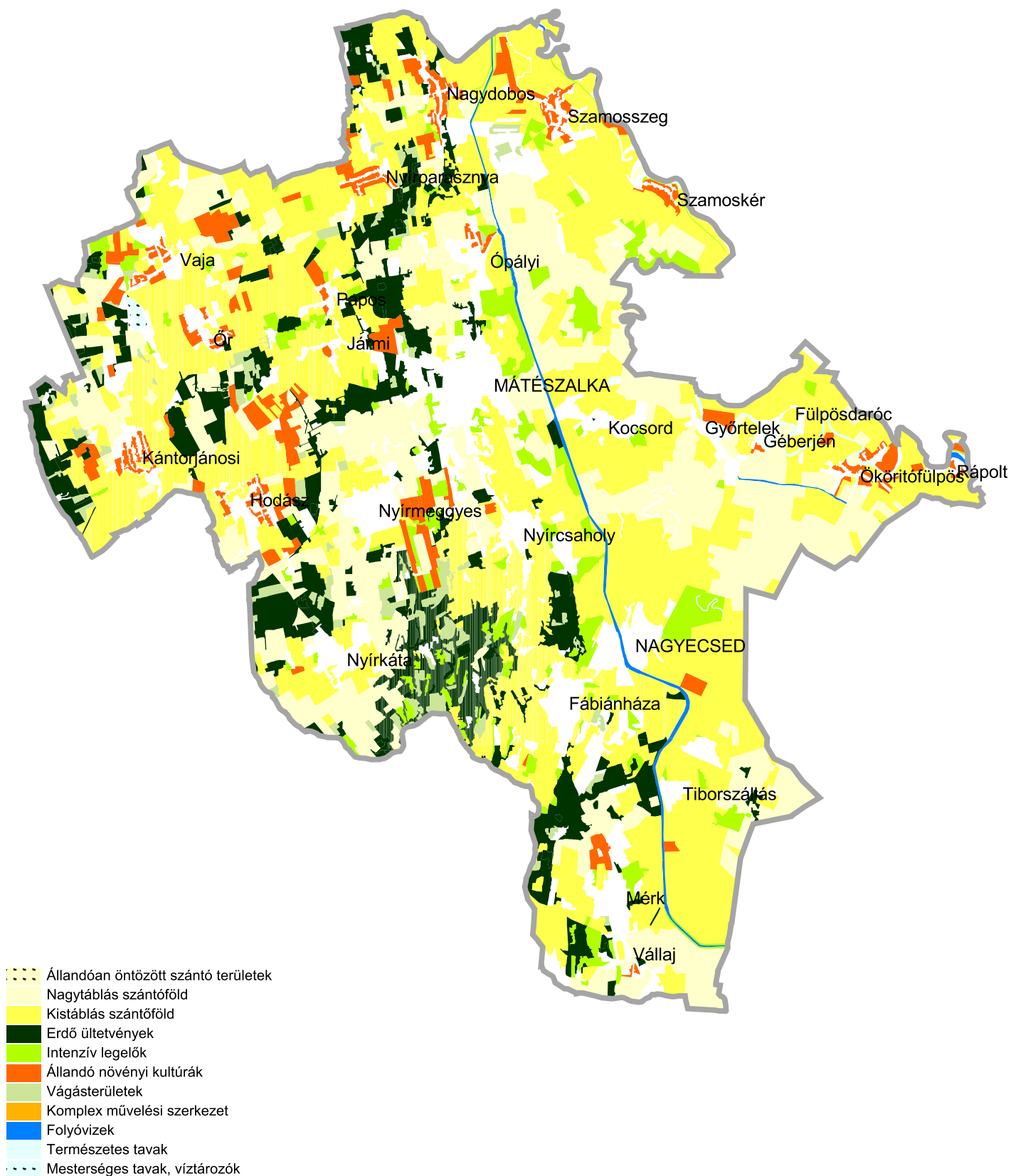

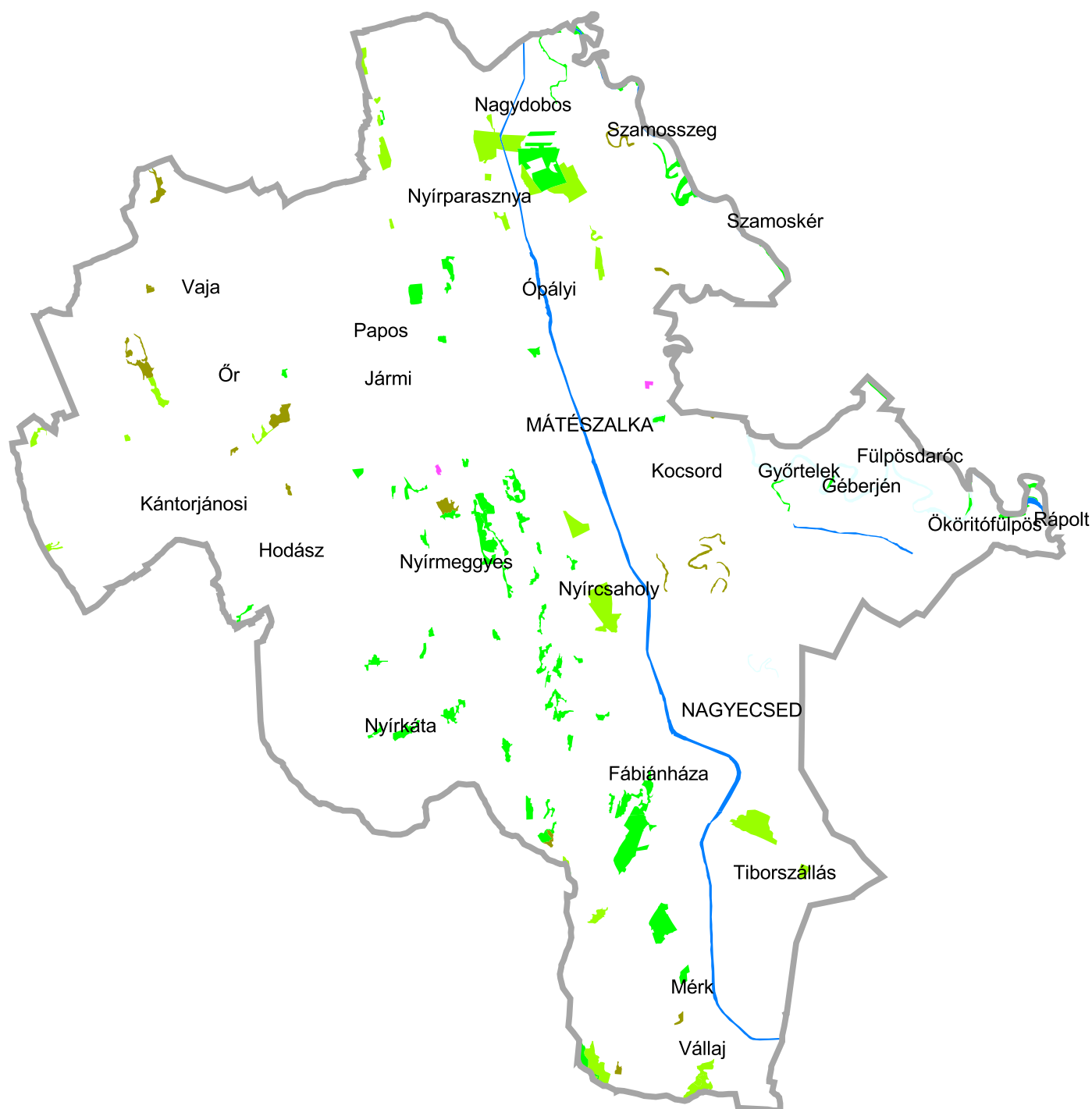
FORRÁS: Természetvédelmi Hivatal

KÉSZÜLT: a VÁTI Kht. Térségi Tervezési Irodáján 2005.-ben

M = 1:250 000

- Tanyák
- Természetes erdők vizenyös területen
- Természetes erdők nem vizenyös területen
- Természetes gyepek
- Folyóvizek
- Természetes tavak
- Szárazföldi mocsarak
- Mg. ter. jelentős term. formációkkal

FORRÁS: Corine 50

KÉSZÜLT: a VÁTI Kht. Térségi Tervezési Irodáján 2005.-ben

M = 1:200 000

